

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก
: กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก
: กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

THE MODEL OF MANAGEMENT IN VOLUNTEER ASPECT OF PHAR GILANUPATTHAKAS : A CASE STUDY BAN HONG DISTRIC LAMPHUN PROVINCE

PHRAAEKKAPOJ EKAVATTHANO

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER DEGREE OF EDUCATION
PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ชื่อนักศึกษา	:	พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน
ชื่อปริญญา	:	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	การบริหารการศึกษา
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	ศาสตราจารย์ ดร.พศิน แตงจวง
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	พระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ .....
(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(ดร.ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(ศาสตราจารย์ ดร.พศิน แตงจวง)

กรรมการ .....
(พระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร.)

กรรมการ .....
(ดร.ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์)

กรรมการ .....
(ดร.ชาลี ภักดี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	The Model of Management in Volunteer Aspect of Phra Gilanupatthakas : A Case study Ban Hong District, Lamphun Province
Student's Name	:	Phraaekkapoj Ekavatthano
Degree Sought	:	Master of Education
Program	:	Educational Administration
Academic Year	:	2023
Advisor	:	Prof. Dr. Phasina Tangchuang
Co-Advisor	:	Phramaha Sakun Mahavīro, Asst. Prof. Dr.

Accepted by the Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master of Education (Educational Administration)

Dean of Faculty of Education .....
(Phrakhrusriveerakhunsunthon, Asst.Prof.Dr.)

Thesis Committee :

Chairman .....
(Dr.Prapatpong Senarith)

Member (Advisor) .....
(Prof.Dr.Phasina Tangchuang)

Member .....
(Phramaha Sakun Mahavīro, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Dr.Chatchai Sirikulpan)

Member .....
(Dr.Chalee Pakdee)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน**
ชื่อปริญญา	:	**ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การบริหารการศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ศาสตราจารย์ ดร.พศิน แตงจวง**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**พระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร.**

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก 2) สร้างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก และ 4) ประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยและพัฒนากับพระคิลานุปฏฐากและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการบริหารงาน 2) แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ 3) แบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก และ 4) แบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบฯ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าร้อยละเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน Pair T-Test ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยเนื้อหา

ผลการการวิจัย พบว่า :

1. สภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ปัญหาสำคัญ ได้แก่ ขาดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้พลังการมีส่วนร่วมถูกลดทอนลง ขาดแรงจูงใจในการอาสาเป็นพระคิลานุปัฏฐาก และหลักธรรมร่วมเป็นหลักการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตรปฏิบัติของสงฆ์ และไม่ได้กำหนดปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานให้ชัดเจน

2. รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก ได้แก่ 1) เป้าหมายของรูปแบบฯ 2) องค์ประกอบด้านหลักธรรม 3) องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม 4) กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และ 5) ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณาตามแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ (IOC) มีความเป็นไปได้ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence = IOC) เป็น 1.00 ทุกองค์ประกอบได้รูปแบบฯ ที่ผ่านการยืนยัน 2Tar3P Model

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก พบว่า รูปแบบฯ มีประสิทธิผลโดยผลการเปรียบเทียบความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์ก่อนทดลอง $\bar{X}$= 2.75, S.D. = 0.88 หลังทดลอง $\bar{X}$= 4.30, S.D. = 0.53 เมื่อใช้สถิติทดสอบ t- test แบบ Dependent พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติทดสอบ T - Test แบบ Dependent พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{X}$= 4.34, S.D. = 0.22 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ทุกองค์ประกอบของรูปแบบเป้าหมายของรูปแบบฯ ได้แก่ องค์ประกอบด้านหลักธรรม องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมี $\bar{X}$ ระหว่าง 4.17 ถึง 4.57

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหาร, งานด้านจิตอาสา, พระคิลานุปัฏฐาก

Abstract

Thesis Topic	:	**The Model of Management in Volunteer Aspect of Phra Gilanupatthakas : A Case study Ban Hong District, Lamphun Province**
Student's Name	:	**Phraaekkapoj Ekavatthano**
Degree Sought	:	**Master of Education**
Program	:	**Educational Administration**
Academic Year	:	**2023**
Advisor	:	**Prof. Dr. Phasina Tangchuang**
Co-Advisor	:	**Phramaha Sakun Mahavīro, Asst. Prof. Dr.**

This research aimed to achieve the following objectives: 1) To study the state of volunteer management by Phra Gilanupatthakas; 2) To develop a volunteer management model for Phra Gilanupatthakas; 3) To experiment with the application of the volunteer management model by Phra Gilanupatthakas; and 4) To evaluate the effectiveness of the volunteer management model by Phra Gilanupatthakas, focusing on the case study of Ban Hong District, Lamphun Province. The research involves Phra Kila Nupattaka and 23 relevant individuals.

Research instruments include: 1) Semi-structured interview questionnaire on the state of volunteer management; 2) Feasibility assessment questionnaire for the model; 3) Motivational questionnaire for volunteering and desired characteristics of Phra Gilanupatthakas; and 4) Evaluation questionnaire for the model. The primary data providers are involved individuals totaling 2 3 persons. Statistical analyses include descriptive statistics, means, standard deviations, and paired T-tests. Qualitative data are analyzed using content analysis.

Research findings include:

1. The state of volunteer management by Phra Gilanupatthakas in Ban Hong District, Lamphun Province, is characterized by key issues such as unclear common goals, diminishing participatory motivation, lack of enthusiasm for volunteering as Phra Gilanupatthakas, and failure to align operational principles with the monk's daily routine.

2. The volunteer management model for Phra Gilanupatthakas consists of five components: clear model goals, fundamental moral principles, core social psychology components, collaborative work processes, and driving factors. The model has been confirmed by three experts using the Item Objective Congruence (IOC) method, yielding an IOC of 1.00, indicating alignment with the 2Tar3P Model.

3. The experimental application of the volunteer management model demonstrates significant improvements in motivational aspects and desired characteristics of Phra Gilanupatthakas, confirmed by dependent t-tests at the 0.01 significance level.

4. The evaluation of the volunteer management model indicates overall high suitability, with an average score of 4.34 and standard deviation of 0.22. Detailed analysis reveals each component of the model, including goal components, moral principles, social psychology components, collaborative work processes, and driving factors, to be highly suitable, with mean scores ranging from 4.17 to 4.57.

Keywords : The mental and volunteer management, Phra Gilanupatthaka

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านการบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณรองอธิการบดีวิทยาเขตล้านนา และคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ที่ได้อำนวยความสะดวก ในการศึกษาตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ ดร.ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมการสอบ ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.พศิน แตงจวง และพระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร. ที่ให้ความอนุเคราะห์ รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้ข้อคิด กำลังใจ ในการทำวิทยานิพนธ์จนประสบผลสำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและพระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

กราบขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ พระเดชพระคุณทุกรูป ที่ให้ความเมตตา ให้ความรู้ ความคิด และให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม ตลอดจนการเก็บข้อมูลจนงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณอุบาสกอุบาสิกา และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่คอยห่วงใย ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดี และประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

พระเอกพจน์ เอกวฑฺโน (ต๊ะปาง)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	**จ**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	**ช**
กิตติกรรมประกาศ	**ฌ**
สารบัญ	**ญ**
สารบัญตาราง	**ฏ**
สารบัญภาพ	**ฐ**
บทที่ 1 บทนำ	**1**
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)	6
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	7
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	**10**
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา	16
2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับจิตอาสา	18
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม	31
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะของพระสงฆ์	36
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐาก : บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาวะสงฆ์	37
2.7 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ	41
2.8 บริบทของกระบวนการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง	43
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	**53**
3.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มทดลอง	53
3.2 ขอบเขตการศึกษา	53
3.3 ขั้นตอนการศึกษา	54
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	57
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	57
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	58
3.8 การนำเสนอข้อมูล	60

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล **61**

4.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 61

4.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 64

4.3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 72

4.4 ผลการประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 81

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ **85**

5.1 สรุปผลการวิจัย 85

5.2 อภิปรายผลการวิจัย 87

5.3 ข้อเสนอแนะ 91

บรรณานุกรม **93**

ภาคผนวก **98**

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ 99

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 101

ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 112

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการวิจัย 122

ภาคผนวก จ หนังสือตอบรับการลงตีพิมพ์บทความวิจัย 126

ประวัติผู้วิจัย **128**

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 เครื่องมือที่ใช้ แหล่งข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการวิจัย..... 56

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน..... 63

ตารางที่ 4.2 ผลการพิจารณาแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีความเป็นไปได้ (IOC) ของร่างรูปแบบ..... 67

ตารางที่ 4.3 กิจกรรมในการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน..... 72

ตารางที่ 4.4 แนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ข้อสรุปจากกิจกรรมระดมสมอง “ไปด้วยกัน ไปได้ไกล”..... 75

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลองรายข้อ..... 77

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลองรายข้อ..... 78

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลอง..... 80

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลอง..... 80

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของผู้ตอบจำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินรูปแบบฯ..... 81

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ จำนวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน..... 81

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework).....	6
ภาพที่ 2.1	แสดงความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Hierarchy of Needs).....	26
ภาพที่ 3.1	รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model).....	55
ภาพที่ 4.1	แสดงรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model).....	70
ภาพที่ 4.2	แสดงแผนการทดลองรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน.....	72

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการเสริมสร้างและการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ และให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งมีการผลักดันให้มีทุกคนมีความรู้ในการดูแลสุขภาพทั้งทางสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ มีกรรมวิธีในการคัดกรองสุขภาพด้วยตนเองผ่านช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีการจัดบริการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพที่ง่ายต่อการเข้าถึงและกำกับควบคุมการเผยแพร่ชุดข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยการจัดทำนโยบายสาธารณะที่คอยห่วงใยสุขภาพประชาชนเชื่อมโยงเป็นนโยบายระดับชาติ ระดับพื้นที่ และชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559, หน้า 70)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ. 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 55 โดยรัฐต้องดำเนินการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนเพื่อให้มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้ประชาชนได้เกิดความรู้พื้นฐานในการดูแลสุขภาพ ป้องกันโรคและ การสนับสนุนให้พัฒนาภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยให้เกิดมีประสิทธิผลมากที่สุด นอกจากนี้ หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐมาตรา 71 รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมี สุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560, หน้า 14-18)

พระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นที่ศาสนิกชนทั่วไปหรือชาวพุทธในประเทศไทยให้ความเคารพนับถือและความศรัทธาเป็นจำนวนมาก โดยร้อยละ 95 ของประชากรนับถือพระพุทธศาสนา โดยที่พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีพระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า บทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทางสังคม ทั้งเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำด้านการพัฒนาสังคม ชุมชนและประเทศอีกด้วย ทำให้วิถีชีวิตศาสนิกชนไทยที่อยู่ในสังคมอย่างร่มเย็นเป็นสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อยู่ด้วยกันโดยที่เคารพซึ่งกันและกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามและมีสภาพจิตที่งดงาม เนื่องจากมีพระสงฆ์เป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างทั้งทางด้านความประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมที่สูง รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตนเองต่อสังคม และประเทศชาติ โดยพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการอบรมเทศนาสั่งสอนให้ข้อคิดให้หลักธรรมกับคนไทยมีจิตใจเมตตาต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน (พระครูรัตนกิจจาภิวัฒน์ (วิชัย คำผาด) และคณะ, 2564, หน้า 17)

ปัจจุบันสังคมไทยได้เกิดเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย ซึ่งปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ยุคแห่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก ทำให้บทบาทของพระสงฆ์เริ่มเหินห่างจากสังคม และพระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะการอยู่การฉันของพระสงฆ์ การเป็นอยู่จำวัด การดูแลสุขภาวะของพระสงฆ์เองก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพ ทำให้พระสงฆ์ไทยเผชิญภาวะวิกฤติด้านสุขภาพ จากการตรวจคัดกรองสุขภาพของพระสงฆ์และสามเณรทั่วประเทศ ปี 2559 รวม 122,680 รูป พบพระสงฆ์เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โดยมีพฤติกรรมเสี่ยงก่อให้เกิดโรคคือสูบบุหรี่ มีกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ บริโภคอาหารไม่เหมาะสม และจากสถิติข้อมูลพระสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ ปีพ.ศ. 2560 สาเหตุของโรคที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพในเรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกาลังกาย พระสงฆ์และสามเณร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2562, ออนไลน์)

กระทรวงสาธารณสุข จึงได้มอบหมายให้กรมอนามัยเป็นแกนหลักร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนนโยบายตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ” พ.ศ.2560-2564 และธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ.2560 ซึ่งมีประเด็นสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ 1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาวะตัวเองตามหลักพระธรรมวินัย 2) ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และ 3) บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน มุ่งสู่การสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ตามเป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข” โดยจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ ขับเคลื่อนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple) และบูรณาการขับเคลื่อนการอบรมพระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว. ในพื้นที่ต่าง ๆ ทุกอำเภอ ทุกจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562, หน้า 1-2) ซึ่ง “คิลานุปัฏฐาก” ในทางพระธรรมวินัยหมายถึงภิกษุสามเณรที่ทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกันในเวลาอาพาธ (พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และศิริโรจน์ นามเสนา, 2565, หน้า 277)

บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางสุขภาพเรียกว่า “พระคิลานุปัฏฐาก” (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) ประกอบด้วย บทบาทพระสงฆ์ผู้เป็นต้นแบบการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ และบทบาทผู้นำสุขภาพ - เฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงในวัด โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) จัดแถลงข่าว “การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ไทย” พร้อมพิธีมอบเกียรติบัตรพระสงฆ์ต้นแบบขับเคลื่อนดำเนินการตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562, หน้า 1) ตามมติมหาเถรสมาคม เรื่อง การดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ ให้ดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพและธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยมีรูปธรรมสำคัญ ได้แก่ วัดส่งเสริมสุขภาพและการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพ) สนับสนุนกลไกในระดับพื้นที่ ซึ่งวัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจ พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน ต้องอาศัย

ศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน ฟื้นฟู พัฒนา ให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพในทางที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562, หน้า 3)

การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ในการประชุมคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2561 คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติเป็นหน่วยงานกลางประสานการทำงาน โดยนำเอาโครงการ 1 วัด 1 โรงพยาบาล/ 1 รพ.สต. และโครงการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) บูรณาการเข้ากับแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ โดยใช้พื้นที่เป้าหมายการจับคู่ 1 วัด 1 โรงพยาบาล/ 1 รพ.สต. เป็นพื้นที่ร่วมดำเนินกิจกรรม 5 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดทำระบบฐานข้อมูลพระสงฆ์และวัด 2) การอบรมพระคิลานุปัฏฐากประจำวัด 3) วัดส่งเสริมสุขภาพ 4) การถวายชุดความรู้แก่พระสงฆ์และเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป 5) การสนับสนุนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร สำหรับคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ จะหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสู่พื้นที่ผ่านกลไกที่มีอยู่ อันได้แก่ ภาคีเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดทุกพื้นที่ และคณะกรรมการเขตสุขภาพเพื่อประชาชน (กขป.) จำนวน 13 เขตทั่วประเทศ รวมถึงคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ สำหรับกระทรวงสาธารณสุขจะหนุนเสริมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติตามนโยบายของรองนายกรัฐมนตรี โดยบุคลากรด้านสุขภาพจะเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและดูแลวัดที่จับคู่ในพื้นที่ให้พระสงฆ์มีสุขภาพดี ลดการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ถวายความรู้การฉันภัตตาหาร การออกกำลังกายที่เหมาะสำหรับพระ การจัดชุดความรู้แสดงธรรมเทศนาแนะนำชาวบ้านการดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมในวัด การรณรงค์ลดการถวายอาหารหวาน มัน เค็ม การพัฒนาบริการผู้ป่วยนอก (OPD) ในโรงพยาบาลให้แก่พระสงฆ์ และการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple) รวมถึงการตรวจคัดกรองสุขภาพพระ การดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในวัด และสนับสนุนการอบรมพระคิลานุปัฏฐาก โดยในปัจจุบันกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดระบบเรียนออนไลน์ พระคิลานุปัฏฐาก 70 ชั่วโมง เป็นหลักสูตรพัฒนาและส่งเสริมให้พระสงฆ์ และสามเณร ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำ ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดและชุมชนได้ เมื่อเรียนหลักสูตรนี้แล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ และความสามารถในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะสุขภาพ โดยมีการฝึกปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ (On Site) ในสถานบริการสาธารณสุข โดยครูพี่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับมอบหมาย แล้วนำใบงานที่ได้รับมอบหมาย (แบบบันทึกการฝึกปฏิบัติในวัด/ชุมชน) ที่ผ่านการรับรองจากเจ้าหน้าที่สแกนเอกสารเข้าสู่ระบบ ตลอดจนต้องผ่านการทดสอบและประเมินผล ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 (กรมอนามัย, 2562, ออนไลน์)

พระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว. จึงเป็นมิติใหม่ในการแสดงศักยภาพการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ และเป็นแนวทางการเผยแผ่หลักธรรมเชิงรุกให้แก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พื้นที่การปกครองออกเป็น 5 ตำบล 62 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ตำบลบ้านโฮ่ง 18 หมู่บ้าน ตำบลป่าพูล 14 หมู่บ้าน ตำบลเหล่ายาว 13 หมู่บ้าน ตำบลศรีเตี้ย 9 หมู่บ้าน และตำบลหนองปลาสวาย 8 หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านโฮ่ง เทศบาลตำบลศรีเตี้ย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงกานต์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบล

บ้านโฮ่ง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพลู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าพลูทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเหล่ายาวทั้งตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาสะวาย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองปลาสะวายทั้งตำบล (ที่ทำการปกครองจังหวัดลำพูน, หน้า 2) ซึ่งมีภาคีเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากที่ปฏิบัติศาสนกิจเชิงรุกในการดูแลช่วยเหลือ ให้ความรู้ด้านสุขภาวะ และให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย โดยการร่วมมือกับหน่วยงาน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนให้เกิดการบริหารงานด้านจิตอาสาในการปฏิบัติงาน โดยมีพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มพระคิลานุปัฏฐากในเบื้องต้น ในวันที่ 15 มกราคม 2565 พบว่า ในการดำเนินการปฏิบัติงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก ระหว่างปี พ.ศ.2565 เป็นต้นมาถึงปัจจุบันนั้น มีแนวทางการดำเนินงานตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 แต่ในทางปฏิบัติให้มีความยืดหยุ่นในแต่ละพื้นที่ โดยการดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ยังขาดแนวทางการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากอย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินงานยังขาดการวางแผนการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เป็นเพียงการรอรับนโยบายจากกระทรวงสาธารณสุขผ่านสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านโฮ่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตรับผิดชอบ โดยทางผู้ปฏิบัติมีประธานพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง เป็นผู้ประสานงานขยาย อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างพระคิลานุปัฏฐากกับภาคีเครือข่ายได้ปฏิบัติงานมาในระยะเวลาหนึ่ง จึงควรมีแนวทางการพัฒนาที่เป็นระบบยิ่งขึ้น เพื่อแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินการในลำดับต่อไป

จากความสำคัญของกระบวนการการปฏิบัติงานด้านจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นต้นแบบของการบริหารงานด้านจิตอาสาของคณะสงฆ์ในอำเภอบ้านโฮ่ง และผู้วิจัยเป็นหนึ่งในพระคิลานุปัฏฐากของอำเภอบ้านโฮ่ง จึงสนใจศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีหลักการ และแนวคิดทฤษฎีของการบริหารงานด้านจิตอาสาที่จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะสงฆ์ ชุมชนและสังคม และเป็นกลไกสำคัญในการดูแลคุณภาพชีวิตของสงฆ์ให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานให้มีคุณภาพ และพร้อมที่จะสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ โดยมีคำถามของการวิจัย คือ 1) สภาพปัจจุบันและกระบวนการปฏิบัติงานของการบริหารงานด้านจิตอาสาของ พระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร 2) รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของ พระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร ตลอดจน 4) มีผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

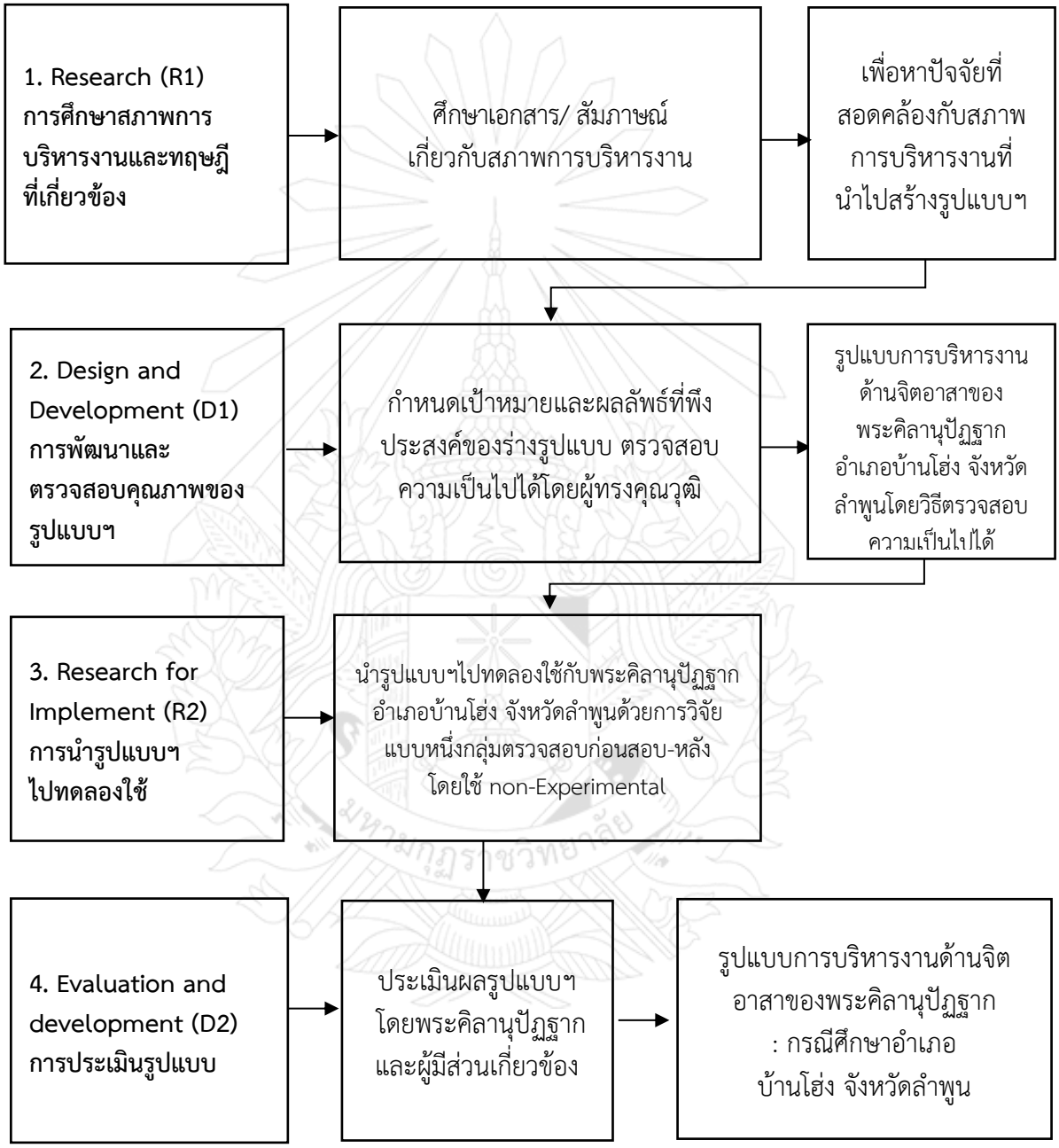
1.2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.2.3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.2.4 เพื่อประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ด้วยรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development)

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.4.1 ทำให้ทราบถึงสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.4.2 ทำให้ได้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.4.3 ทำให้ได้ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.4.4 ทำให้ประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 23 รูป/คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งจะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

1) กลุ่มพระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน 7 รูป
2) กลุ่มพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป
3) กลุ่มชุมชน/อสม. จำนวน 4 คน
4) กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง จำนวน 4 คน

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
- แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
- แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา
- แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะของพระสงฆ์
- แนวคิดเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐาก : บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาวะสงฆ์
- การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
- บริบทของกระบวนการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก ที่เหมาะสมการการปฏิบัติศาสนกิจของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ โดยผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา เมื่อผ่านกระบวนการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)

การบริหารงาน หมายถึง การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบขั้นตอน กติกาและวิธีดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน และมีกระบวนการประเมินผล เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ โดยการบริหารงานด้านจิตอาสาเหมาะสมกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

จิตอาสา หมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปีติสุข ที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น

พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง พระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ดูแลพระสงฆอาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ โดยเป็นผู้มีจิตอาสา หรือเป็นพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ของอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

องค์ประกอบด้านหลักธรรม หมายถึง หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model) ได้แก่ พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา)

องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม หมายถึง หลักการเกี่ยวกับพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึกที่ได้รับอิทธิพลจากคนอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model) ได้แก่ การสร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการของมนุษย์ทุกขั้น

การทำงานแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันทำงานในทุกมิติ และในการทำงานจิตอาสา ได้แก่ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถตามบทบาทของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี พระสงฆ์และหน่ายงานในชุมชนได้ร่วมมือกันสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ และร่วมประเมินผล โดยร่วมกันประเมินทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องร่วมกันแก้ไข พัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ หมายถึง การที่เครือข่ายกัลยาณมิตรในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ร่วมกันสนับสนุนการดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และส่งเสริมองค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐากเกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปสู่การสร้างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีความเหมาะสม ผู้วิจัยแสดงรายละเอียดที่จะศึกษาตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะของพระสงฆ์
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐาก : บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาวะสงฆ์
2.7 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
2.8 บริบทของกระบวนการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

2.1.1 ความหมายของรูปแบบ

สุเทพ บุญเติม (2549, หน้า 26) รูปแบบ (Model) มีความหมายในภาษาไทยอีกความหมายหนึ่ง คือ แบบจำลอง หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยการใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับ

ถวัลย์รัฐ วรเทพพุฒิพงษ์ (2540, หน้า 21-22) รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ทางสถิติได้

อุทัย บุญประเสริฐ (2544, หน้า 31) รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจถึงข้อเท็จหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

ทิศนา แขมณี (2545, หน้า 218) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่า เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบายเป็นแผนผังไดอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่น สามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

Smith and Other (1980, pp.6-8) ได้ให้ความหมายของ แบบจำลองว่า หมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมต่าง ๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น แบบจำลองไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

Tosi and Carroll (1982, p.74) กล่าวไว้ว่า รูปแบบ (Model) เป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ

Bardo and Hartman (1982, p.245) กล่าวว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือบรรยายคุณสมบัตินั้น ๆ รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

Good (2005, p.177) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม

จากการให้ความหมายของนักวิชาการตามที่กล่าวมาแล้วนั่น สามารถสรุปความได้ว่า รูปแบบ หรือว่า (Model) หมายถึง ภาพจำลอง หรือแบบจำลองที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าหาแนวคิด หาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์จากการผู้ที่ได้ปฏิบัติจนได้ประสบความสำเร็จ และสามารถที่จะนำมาปรับปรุง พัฒนาต่อยอดได้ แสดงอธิบายเป็นแบบอย่างในการนำไปใช้ดำเนินการซ้ำแล้วซ้ำอีกได้อย่างถูกต้องแม่นยำอย่างมีประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือและให้ผลตรงกับความต้องการของผู้ที่จะนำไปใช้ไปใช้ต่อไป

2.1.2 ประเภทของรูปแบบ

Steiner (1998, p.148) ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Modell) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

2) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

Keeves (1988, pp.561–565) ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะของการนำเสนอ อธิบาย หรือแสดงรูปแบบนั้น คือ

1) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนาย

จำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบได้กับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

3) Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Joyce and Weil (1986, p.6) นักวิชาการทางการศึกษา ได้จัดประเภทของรูปแบบการสอนตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูลให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

2) กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการ และรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

3) กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคม และรูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

4) กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral System Family) เป็นรูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข

Smith and Others (1980, pp.6-8) ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

- รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

- รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกบินเป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

- รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดา ในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

- รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ เช่นสมการและโปรแกรมเชิงเส้นเป็นต้น

สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภท เช่น ได้มีการแบ่งประเภทออกไปตามลักษณะของการศึกษาทางด้านวิชาการและการนำไปใช้ แบ่งตามลักษณะของงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็น รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น การแบ่งประเภทรูปแบบ ไม่มีการแบ่งได้อย่างตายตัว การแบ่งประเภทจึงเป็นไปทั้งในแบบกว้างและในแบบแคบเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานหรือกิจกรรมตามสาขานั้น ๆ โดยสรุปประเภทของรูปแบบ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ รูปแบบเชิงทฤษฎี

2) รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดง และรูปแบบนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล

3) รูปแบบที่เน้นการประมวลผลข้อมูล เน้นการพัฒนาตัวบุคคลเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคลอื่น และรูปแบบที่เน้นการปรับพฤติกรรม

4) รูปแบบเชิงกายภาพ (รูปแบบคล้ายจริง หรือรูปแบบเสมือนจริง) และรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (รูปแบบข้อความ หรือรูปแบบทางคณิตศาสตร์)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบเชิงทฤษฎี รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบข้อความ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ เป็นฐานในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

2.1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

Bardo and Hardman (1982, p.14) กล่าวว่า การที่จะระบุรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ

Brown and Moberg (1980, p.98) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) ซึ่งองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วย

1) สภาพแวดล้อม (Environment)

2) เทคโนโลยี (Technology)

3) โครงสร้าง (Structure)

4) กระบวนการจัดการ (Management Process)

5) การตัดสินใจสั่งการ(Decision Making)

ทิศนา แขมมณี (2550, หน้า 220) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบได้ 4 องค์ประกอบดังนี้

1) รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ สังเกตได้

2) มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา

3) รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษาช่วยสืบเสาะความรู้

4) รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

สมาน อัศวภูมิ (2550, หน้า 78) องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้น ๆ บนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

4) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5) แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

6) คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

7) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้น ผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

จากการศึกษาดังกล่าว องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ อาจขึ้นอยู่กับผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและการสืบค้นข้อมูลภาคสนามในการกำหนดรูปแบบ

2.1.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

อุทัย บุญประเสริฐ (2544, หน้า 14) ได้แสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของระบบควรมีลักษณะ 9 ประการดังนี้ คือ

1) มีปัจจัยป้อนเข้าจากภายนอก (Input From Outside) ระบบเปิดไม่มีความเพียงพอในตนเอง แต่จะต้องได้รับสิ่งกระตุ้นข้อมูลข่าวสารและพลังงานจากภายนอก

2) กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต

3) มีปัจจัยป้อนออก (Output) เป็นผลผลิตหรือการบริการหรืออื่น ๆ สู่ภายนอก

4) มีวงจร (Cycles) อย่างต่อเนื่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลผลิต

5) มีการต่อต้านแนวโน้มสู่ความเสื่อม (Resistance to Tendency to Rundown) ระบบทุกระบบมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลง แต่ระบบเปิดจะพยายามหาวิธีการเพื่อต่อต้านจากความเสื่อม

6) มีข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เพื่อปรับตัวมิให้เบี่ยงเบนจากเป้าหมาย

7) มีแนวโน้มสู่ความสมดุล (Tendency Toward Equilibrium) เมื่อเกิดสภาวะไม่สมดุล

8) มีแนวโน้มสู่ความสลับซับซ้อนมากขึ้น (Differentiation) มีความเฉพาะทางมากขึ้นและองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น

9) มีหลายเส้นทาง (Numerous Paths) ที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ ไม่มีเพียงเส้นทางเดียวและระบบเปิดจะหาทางเลือก (Alternative Paths) ที่เหมาะสม

Keeves (1988, p.560) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนด 4 ประการ คือ

1) รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structure Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม (Associative Relationship)

2) รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบ ควรเป็นเครื่องสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายเรื่องที่ศึกษา

พูลสุข หิงศานนท์ (2549, หน้า 53) คุณลักษณะของรูปแบบควรมีประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร

2) นำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้ว

3) อธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน

4) นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้

5) สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ

สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีมีคุณลักษณะประกอบกับขบวนการที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล มีหลายเส้นทางที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ แล้วประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ หรือความสัมพันธ์ใหม่ ๆ หรือขยายองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น หรือนำไปสู่การทำงานให้ได้ผลตรงตามที่ได้กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา หรือ research and Development, R&D เป็นกิจกรรมที่องค์กรต่าง ๆ ดำเนินการเพื่อพัฒนาบริการหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือปรับปรุงบริการหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม ต่อมามีการนำแนวคิดนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานหรือการบริหารจัดการต่าง ๆ ให้เกิดนวัตกรรมทางการบริหารหรือพัฒนาให้ดีขึ้น แสดงรายละเอียดของการวิจัยและพัฒนาดังนี้

2.2.1 การวิจัยและพัฒนากับการพัฒนารูปแบบ

พูลสุข หิงศานนท์ (2549, หน้า 80) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ซึ่งประกอบด้วย 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของแบบจำลอง 3) การร่างแบบจำลอง 4) การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือการทดลองใช้แบบจำลอง

มาลี สืบกระแส (2552, หน้า 116) ได้กล่าวถึงการสร้างรูปแบบไว้ว่า การสร้างรูปแบบ (Model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้างแต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจนจากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้นและนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป โดยสรุปแล้วการพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองขั้นตอนใหญ่คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบซึ่งมีความจำเป็นต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 2 ขั้นตอน

บุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 104-106) ได้กล่าวถึงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบว่ามีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบอยู่ 2 ขั้นตอน คือ

1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐานโดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน

หรือเรื่องอื่น ๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญและการศึกษาค้นคว้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจจะคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นก่อนแล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวแล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรที่สำคัญประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจของขั้นนี้อยู่ที่การเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปร หรือกิจกรรม) เพื่อให้ได้แบบที่เหมาะสม

2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนารูปแบบในขั้นต้นแล้ว จำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว แม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบนั้นมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันหรือปัญหาของเรื่องที่จะทำการศึกษาให้ชัดเจนเพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างรูปแบบ 2) การสร้างรูปแบบ คือ การเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจนจากนั้นจึงค้นหาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น 3) การตรวจสอบรูปแบบ คือ การนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบต่อไปด้วยการทดลองใช้ หรือการตรวจสอบทางสถิติ

2.2.2 การวิจัยและพัฒนากับการประเมินรูปแบบ

นักวิชาการได้กล่าวถึงการนำการวิจัยและพัฒนาการประเมินรูปแบบไว้มีดังต่อไปนี้

พูลสุข หิงศานนท์ (2549, หน้า 16-18) กล่าวว่า การทดสอบหรือประเมินรูปแบบมีความสำคัญยิ่งต่อการที่จะให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการศึกษาวิจัยที่มีคุณภาพ รูปแบบต้องมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เที่ยงตรง เชื่อถือได้ โดยปกติแล้ว การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะทำการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีทางสถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูลตัวเลขเหล่านั้น มิฉะนั้น อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดีเสียอีก การทดสอบหรือการประเมินรูปแบบ อาจกระทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. การประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง
2. การประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
3. การประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา
4. การประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

อุทุมพร จามรมาน (2540, หน้า 230) ได้กล่าวถึงการตรวจสอบรูปแบบว่าควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง และหาเหตุผลระหว่างตัวแปร การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ได้ หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบสามารถนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ การสร้างรูปแบบใหม่ และการปรับปรุงหรือพัฒนา รูปแบบเดิม

พูลสุข หิงศานนท์ (2549, หน้า 80) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการทดสอบแบบจำลองนั้น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองในการปฏิบัติจริง แบบจำลองทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จะทำการทดสอบโดยการพิสูจน์ตามสูตรหรือสมการ หรือตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะดำเนินการทดสอบแบบจำลองด้วยวิธีทางสถิติ ผลของการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธแบบจำลองนั้นและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป แต่การทดสอบแบบจำลองบางเรื่องนั้นไม่สามารถกระทำด้วยวิธีการดังกล่าวได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ

2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับจิตอาสา

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา (Volunteer Spirit) มีคำที่มีความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกันกับ คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) จิตสานึกสาธารณะ (Public Consciousness) และอาสาสมัคร (Volunteerism) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกิดจากจิตอาสาในตัวตนในการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ต่อส่วนรวมเป็นหลัก โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากบทความ เอกสาร ตำราแบบเรียน และข้อมูลด้านการศึกษาทางออนไลน์ ประกอบดังนี้

2.3.1 ความหมายและความสำคัญของจิตอาสา

พฤติกรรมจิตอาสาหรือจิตสาธารณะของคนไทยนั้นมีมาแต่ก่อนดังคำที่กล่าวว่า “สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้” อันเกิดจากความต้องการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมรวมกัน พระไพศาล วิสาโล (2557, หน้า 17) กล่าวว่า จิตอาสา ได้แก่ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกายและสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558, หน้า 1) กล่าวว่า จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษา และเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม

พระไพศาล วิสาโล (2557, หน้า 48-49) กล่าวว่า ผู้ที่มีจิตอาสาต้องต่อสู้กับใจของตนเองในการเสียสละแรงกาย แรงใจ และเวลา จึงควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีแรงจูงใจสูงที่จะทำกิจกรรมนั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

2. มีจิตวิญญาณของการทำงานร่วมกันเป็นทีม เห็นคุณค่าความสามัคคี

3. มีจิตใจเปิดกว้างพร้อมจะเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่

4. เคารพในกฎระเบียบวินัยของแต่ละกิจกรรม

5. ศึกษาทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาของพื้นที่ เรียนรู้ในธรรมเนียม ประเพณีของชุมชนท้องถิ่น และฝึกทักษะที่จำเป็น เช่น การประกอบอาหาร การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การสื่อสาร

6. ดูแลสุขภาวะทางจิตใจ เช่น ความกลัว ความเครียด ความกังวล ความขัดแย้งในการที่จะรักษาสมดุลของจิตใจให้สามารถทางานต่อไปได้จนบรรลุวัตถุประสงค์

7. ความสมบูรณ์สุขภาพร่างกาย เพื่อเผชิญความยากลำบากดินฟ้าอากาศ การมีสุขภาพดีจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับจิตอาสา จึงควรรู้วิธีการดูแลรักษาสุขภาพตนเอง สุขอนามัยเบื้องต้น

อรัญญา ตุ้ยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์ (2554, หน้า 109) กล่าวว่า อาสาสมัครหมายถึง เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทองและการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ และความหมายนี้จะมีองค์ประกอบที่สำคัญของคำว่า “อาสาสมัคร” อยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. การเลือก (Choose) เน้นที่เจตจำนงอิสระกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด ๆ

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) การกระทำมุ่งมั่นที่ทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นทั้ง บุคคล กลุ่มคน หรือสังคมส่วนรวม

3. โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง (Without Monetary Profit) ไม่ได้หวังผลรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่อาจรับเป็นรางวัลหรือค่าใช้จ่ายทดแทนที่ตนเองได้ใช้จ่ายไป แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่อาจเทียบได้กับค่าของสิ่งที่ได้กระทำลงไป

4. มิใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ (Beyond Basic Obligations) สิ่งที่ทำนั้นอยู่นอกเหนือความจำเป็น หรือสิ่งที่ถูกคาดหวังว่า จะต้องกระทำตามภาระหน้าที่ของตน

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558, หน้า 2) กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสา 4 ประการดังนี้

1. ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสามุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ

2. บุคคลที่มีจิตอาสาย่อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้าง เพราะมองเห็นคุณค่าในความดีที่มีอยู่ในบุคคลนั้นมากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินใด ๆ เป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน

3. ทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งของ สาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว

4. ทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จิตอาสา หมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คนเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย "บุญ" คือความสงบเย็น และพลังแห่งความดีหรือความเป็นตัวเป็นตนของตนเองลงได้บ้าง ความสำคัญของจิตอาสาเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในกิจการงานนั้นเกิดแรงกระตุ้นคือศรัทธาในทำงานทำด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจ เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของงานนั้น เมื่อทำงานที่เป็นเรื่อง ทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง มีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น ทำไปแล้วเกิดความสบายใจอิ่มใจ มีความภูมิใจได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน

2.3.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558, หน้า 2) กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสามีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้

1. การเป็นตัวแบบที่ทางด้านจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ ตามทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory) เมื่อผู้สอนแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ แม้ไม่ต้องสอนโดยวาจา แต่เป็นการสอนโดยการกระทำ ผู้เรียนจะมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมนั้นด้วย เป็นการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยกระบวนการซึมซับ การสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรม แต่ควรใช้ควบคู่กับการสะท้อนผลตนเอง (Reflection) ด้วย

2. การจัดการเรียนรู้ ต้องผ่านกระบวนการการปฏิบัติ (Action Learning) โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาตามความเหมาะสมด้วยตนเอง ประการสำคัญ คือ ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติต่อเพื่อนและผู้สอน

3. การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้จิตอาสา โดยทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกร่วม (Empathy) ความเห็นอกเห็นใจ เอาใจผู้อื่นมาใส่ใจตนเอง เพื่อรับรู้ความรู้สึก และตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมจิตอาสาอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งภาษาพูดและภาษากาย

4. มุ่งเน้นการการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมอง (Transformation of Learning) ของผู้เรียน ทำให้เห็นว่าผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตอาสาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

5. การจัดการเรียนรู้ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนตนเอง (Self - Reflection) มุ่งให้เห็นความคิดและความรู้สึกของตนเองเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น หรือทำประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมทั้งการกำหนดแนวทางสำหรับพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีจิตอาสาต่อไป

6. ผู้สอนต้องสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนว่าการมีจิตอาสานั้น จะต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองหรือบุคคลรอบข้างด้วย มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา สิ่งใดที่เกินกำลังที่จำทำได้คนเดียว ต้องรู้จักสร้างแนวร่วมหรือเครือข่ายมาช่วยให้เกิดความสำเร็จ

ปภัส ฉัตรยาลักษณ์ และจุฑารัตน์ เปลวทอง (2563, หน้า 24) เสนอแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นสร้างแรงจูงใจ เป็นการสร้างแรงเสริมเชิงบวกเกี่ยวกับค่านิยมด้านจิตสาธารณะให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ การสร้างแรงจูงใจ สามารถทำได้หลายประการ เช่น สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี จัดหาบุคคลต้นแบบมายกย่อง สอนวิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

2. ขั้นพัฒนา เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านจิตสาธารณะ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายความว่าให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรง จากการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน ขั้นตอนนี้ทำได้โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมุติ การวิพากษ์ หรืออภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ จัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในตัวเอง และการยอมรับตนเอง เช่น ให้ผู้เรียนได้กำหนดสัญญากับตนเองในการพัฒนาคุณธรรม รวมทั้งจิตสาธารณะ หรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือหรือรับใช้สังคม เช่น ปลูกป่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คัดแยกขยะ เป็นต้น

3. ขั้นปลูกฝัง เป็นการสร้างความยั่งยืนของจิตสาธารณะที่ได้พัฒนาขึ้นในตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถทำได้หลากหลาย อาทิ ขอความร่วมมือครูทุกคนให้สอดแทรก เรื่องจิตสาธารณะในทุกวิชาที่สอน เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชน จัดโอกาสหรือพื้นที่สร้างสรรค์ให้เยาวชนได้แสดงออกซึ่งการมีจิตสาธารณะ เช่น การตั้งชมรมพุทธศาสน์ ชมรมรักษ์น้ำรักษ์ป่า ชมรมโลกสีเขียว เป็นต้น การให้ผู้เรียนได้ประเมินผลการพัฒนาจิตสาธารณะของตนเอง รวมทั้งการสนับสนุนยกย่องชมเชยการทำความดี

สำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสาเพื่อพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำ ดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน อันสืบเนื่องจากธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จึงได้จัดทำคู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) ขึ้น โดยมีระยะเวลาการอบรม 70 ชั่วโมง (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561, หน้า 10-11) และต่อมาพัฒนาเป็นระบบเรียนออนไลน์ กรมอนามัย ประกอบด้วยแผนการสอน 11 แผนการสอน รวมการฝึกปฏิบัติงานจริง 39 ชั่วโมง โดยมีครูพี่เลี้ยง หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับมอบหมาย และผู้เรียนต้องนำใบงานที่ได้รับมอบหมาย (แบบบันทึกการฝึกปฏิบัติในวัด/ชุมชน) ที่ผ่านการรับรองจากเจ้าหน้าที่แล้ว สแกนเอกสารเข้าสู่ระบบ เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) สามารถถวายการดูแลพระสงฆ์ให้มีคุณภาพ มีความปลอดภัย ทำพระสงฆ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักพระธรรมวินัย (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562, หน้า 1) ดังนี้

แผนการสอนที่ 1 แนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานการณ์สุขภาพที่เชื่อมโยงกับกิจวัตร 10 อย่างของพระสงฆ์

แผนการสอนที่ 2 สถานการณ์พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ ทดสอบก่อนเรียน เพื่อประเมินระดับ/วัดระดับความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการปฏิบัติตามบทบาทพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) ก่อนเข้ารับการอบรม

แผนการสอนที่ 3 รู้เรา...รู้เขา (Reflection)

แผนการสอนที่ 4 การรู้จักและเข้าใจร่างกาย

แผนการสอนที่ 5 ปัจจัยการเกิดโรคตามพระไตรปิฎกและกลไกการเกิดโรคในปัจจุบัน

แผนการสอนที่ 6 การส่งเสริมสุขภาพ “พระสงฆ์สุขภาพแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข”

แผนการสอนที่ 7 ภาวะวิกฤติกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

แผนการสอนที่ 8 การดูแลช่วยเหลือพระสงฆ์เบื้องต้น

แผนการสอนที่ 9 รู้เท่าทันชีวิตและความตาย

แผนการสอนที่ 10 พระสงฆ์กับการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพสู่...“วัด” รอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple)

แผนการสอนที่ 11 การฝึกปฏิบัติงาน (ฝึกปฏิบัติงานจริง 39 ชั่วโมง) ทดสอบหลังเรียนโดยผู้เรียนต้องผ่านการประเมินผล ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

สรุปได้ว่า จิตอาสาเป็นสำนึกความรู้สึกที่เกิดจากภายในจิตใจและแสดงออกเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นจิตสำนึกส่วนดีเกี่ยวกับตนเอง คือ ด้านความรับผิดชอบ เสียสละ แบ่งปัน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำด้วยความรู้สึกอยากทำด้วยใจบริสุทธิ์มุ่งหวังเพื่อสิ่งที่ดีขึ้นในสิ่งที่ตนพึงกระทำได้ ในทำนองเดียวกันจิตสานึกเกี่ยวกับผู้อื่น คือ ด้านเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ เมตตากรุณา มีความรักและมีน้าใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประสงค์ดีต่อผู้อื่นเสมอพร้อมที่จะหยิบยื่นความช่วยเหลือทุกครั้งที่มีโอกาส เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น

ดังนั้น การสร้างจิตอาสาเกิดขึ้นจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ สิ่งที่ต้องมีอันดับแรก คือ การสร้างความคิดในเชิงบวก และการยึดหลักคุณความดีในการดำเนินชีวิต เป็นแรงจูงใจให้ต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา จากนั้นบุคคลจึงจะแสดงพฤติกรรมที่กระทำต่อสาธารณชนสิ่งแวดล้อมทั้งหลายอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักปฏิบัติหลักคำสอนในทุกศาสนาที่มุ่งสอนในเป็นคนดี อนึ่งจิตอาสายังสร้างประโยชน์ในทั้งในลักษณะปัจเจกชนเป็นการพัฒนาด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และความคิดสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.3.3 หลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา

สัมพันธ์ คงพูนทรัพย์ (2560, หน้า 3) กล่าวว่า กิจกรรมอาสาสมัครเป็นกระบวนการของการฝึกการให้ที่ดีเพื่อขัดเกลาละวางตัวตนและบ่มเพาะการรักผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไขเป็นการยอมสละตนเพื่อรับใช้และช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับความทุกข์ยากลำบากจิตอาสามีความสำคัญและจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเริ่มจากระดับที่ใกล้ตัวเรามากที่สุดคือจิตอาสาระดับครอบครัวชุมชนสังคมซึ่งอาจมองกว้างถึงระดับประเทศและระดับนานาชาติได้ เนื่องจากคนเราไม่สามารถทำทุกสิ่ง

ทุกอย่างด้วยตนเองได้ทั้งหมดต้องอาศัยคนอื่นด้วยประโยชน์ที่คนในสังคมได้อาศัยร่วมกันโดยมีลักษณะของจิตอาสา คือ 1) การเกิดความรู้สึกสงสารเนื่องจากพบเห็นผู้ที่มีความเดือดร้อนมากกว่าตนเองและอยากที่จะหาหนทางช่วยเหลือผู้อื่น 2) ประสบการณ์ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเองและได้รับความสุขจึงอยากที่จะช่วยเหลือผู้อื่น 3) ความรู้สึกต่อเนื่องเมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือและรู้สึกประทับใจจึงอยากทำสิ่งดี ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 และหลักสังคหวัตถุ 4

พระศราวุฒิ สุปติฏฐิโต (เข็มสม) (2565, หน้า 90) ศึกษาการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนด อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้นำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นำมาใช้เป็นพื้นฐานร่วมมือกันทำประโยชน์เพื่อบุคคล ชุมชน สังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนรางวัล และยังช่วยส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนในทุกสถานการณ์ ทำให้คนในชุมชนเกิดการคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ทำให้เป็นแรงผลักดันในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่การช่วยเหลือซึ่งกันและกันต่อไป

พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ (2564, หน้า 84) กล่าวว่าแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามแนวทางพระพุทธ ศาสนา หลักธรรมที่นำมาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา ได้แก่อริยวัฑฒิ 5 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4

วีระชัย ยศโสธร (2559, หน้า 40) กล่าวถึง หลักการทางพระพุทธศาสนายึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมความมีจิตอาสาหรือการทำงานจิตอาสา ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 คือ หลักการที่กำกับความประพฤติที่จะแสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาต้องนำมาประพฤติปฏิบัติในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในยามที่พวกเขาประสบกับความลำบากด้วยความ เมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข รวมถึงการรักษาธรรมนั้นไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเองด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 คือ หลักการเชื่อมโยงในการอยู่ร่วมกัน เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม และหลักสาราณียธรรม 6 คือ หลักการที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความระลึกถึงกัน ทำให้เกิดความรักและความเคารพซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีส่วนช่วยป้องกันการทะเลาะวิวาท การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และมีส่วนช่วยสร้างสรรค์ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมด้วย

สรุปได้ว่า หลักพรหมวิหาร 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาที่นักวิชาการระบุถึงตรงกัน ผู้วิจัยจึงยึดเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดของหลักธรรมทั้งสอง ดังนี้

1. หลักพรหมวิหาร 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2552, หน้า 189) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 ว่า เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย

เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตใจเผื่อแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในการจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ ความเดือดร้อนของปวงสัตว์

มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงอยู่ปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย กระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีจิตที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

นอกจากนี้ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์ กัน ซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องทำให้มีความสมดุลกันกล่าว คือ ไม่เน้นข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะต้อง ปฏิบัติครบทุกข้อ จึงจะประสานความเชื่อมโยงกัน โดยแบ่งเป็น 2 ภาค คือ 1) ความรู้สึก ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา อันเป็นความรู้สึกที่บิดามารดาแสดงต่อบุตร ซึ่งจะทำให้บุตรมีบุคลิกภาพและนิสัยใจคอที่ดี เช่น มีความรัก ความอบอุ่น เป็นคนอ่อนโยน ละมุน ละไม มีความสุข 2) ภาคปัญญา ได้แก่ อุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมที่สร้างความสมดุลให้บิดามารดาแสดงออกแต่เพียงด้านความรู้สึกต่อบุตรเพียงอย่างเดียวจะต้องแสดงออกทางด้านปัญญา เพราะความเป็นจริงของชีวิตจะต้องดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยบิดามารดาตลอดไป

เนตรชนก โพธารามิก (2561, หน้า 9) กล่าวว่า พรหมวิหาร คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม เป็นธรรมสำหรับมนุษย์ผู้มีจิตใจประเสริฐทุกคน เป็นธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติสำหรับท่านผู้ใหญ่ เป็นธรรมสำหรับบิดามารดา เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและเป็นกัมมัฏฐาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัปปมัญญา คือ ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าต่อครอบครัว การศึกษา การทำงานในสังคมไทยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ พรหมวิหารมีคุณค่ากับครอบครัวในสังคมไทย เพราะว่าพรหมวิหารคือหลักธรรมสำคัญที่ครอบครัวในสังคมไทยใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน ทำให้พ่อแม่ลูกในสังคมไทยกระทำหน้าที่ต่อกันอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และถูกต้องตามหลักจริยธรรมและกฎหมายบ้านเมือง และมีคุณค่ากับการศึกษาในสังคมไทย คือ ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนในสังคมไทยกระทำหน้าที่ต่อกันได้อย่างราบรื่นมีความสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุขไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเองด้วย เนื่องจากการทำงานจิตอาสาเป็นการทำงานร่วมกับผู้อื่น และเป็นการพัฒนาตนในขณะเดียวกันเป็นอานิสงส์อีกทางหนึ่งด้วย

2. หลักสังคหวัตถุ 4

พุทธทาสภิกขุ (2552, หน้า 395) กล่าวถึงหลักคำสอนเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 คือ หลักการสงเคราะห์ หรือเรื่องการสงเคราะห์กับช่วยเหลือกันและกัน มีลักษณะพฤติกรรมที่รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ เสียสละ ยินดีในความสุขของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง ซึ่งประกอบด้วย

ทาน คือ การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน พระพุทธเจ้ามุ่งที่ธรรมทานมากกว่าอามิสทาน ธรรมทาน ให้การช่วยเหลือแนะนำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ชี้ช่องทางให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วง ไปได้ด้วยตนเอง

ปิยวาจา คือ การพูดจาน่ารักนิยมนับถือ พระพุทธเจ้าทรงเน้นว่าต้องเป็นถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวานที่ประกอบด้วยสัจจะ คือ ความจริงใจและต้องเกิดประโยชน์แก่ผู้เจรจาด้วย

อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งหมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น พระพุทธเจ้าเน้นที่โลกัตถกิริยา คือ การทำคุณประโยชน์ให้แก่บุคคลในวงกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะตนเอง และญาติผู้ใกล้ชิด

สมานัตตตา คือ มีตนเสมอ การรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ เสมอต้นเสมอปลาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2552, หน้า 143) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจและประสานใจของกลุ่มคนให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วย 1) ทาน คือการให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้ 2) ปิยวาจา คือการใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี 3) อัตถจริยาจริยา คือการขวนขวายประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้ ท่านได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า สังคหพละ แปลว่า กำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษย์สัมพันธ์ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมากสำหรับนักบริหาร ผู้ทำงานสำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ถ้านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษย์สัมพันธ์ ก็จะไม่มีคนมาช่วยงาน เมื่อไม่มีใครมาช่วยงานเขาก็จะเป็นนักบริหาร ไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ไว้เรียกว่าสังคหวัตถุ หมายถึงวิธีผูกใจคน พระองค์ตรัสว่า รถม้าแล่นไปได้เพราะมีลิ่มสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของรถม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือ ทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกันลิ่มสลักดังกล่าว นั้นคือ สังคหวัตถุ นักบริหารจะสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ถ้ามีสังคหวัตถุ 4 ประการ

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบ ความราบรื่นของสังคมที่มนุษย์เหล่านั้นอาศัยอยู่ หากทุกคนยึดสังคหวัตถุ 4 สังคมนั้นจะเข้มแข็ง สามัคคี และสันติสุข หลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นหลักธรรมเกี่ยวข้องกับการทำงานจิตอาสา ในแง่การทำงานเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน หากผู้ใดปฏิบัติครบทั้ง 4 ข้อ ผู้นั้นย่อมยกระดับจิตใจตนสามารถพัฒนาตนได้อย่างสมบูรณ์

2.3.4 หลักจิตวิทยาสังคมเกี่ยวกับจิตอาสา

พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ (2564, หน้า 75) กล่าวว่า การทำงานจิตอาสาเกี่ยวข้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความความต้องการของมาส์โลว์ นำเสนอในปี ค.ศ.1943 ปรากฏในรายงานเรื่อง “A Theory of Human Motivation” ทฤษฎีนี้เสนอว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยธรรมชาติแล้วมีความพร้อมที่จะทำสิ่งที่ดี หากเขาได้รับความต้องการตามลำดับ ซึ่งแสดงไว้ในรูปของฐานพีระมิด โดยความต้องการลำดับแรกจะมีมากที่สุดเป็นความต้องการพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนขาดไม่ได้ ไปจนถึงความต้องการสูงสุดในบันไดขั้นที่ 5 ซึ่งความต้องการทั้ง 5 ขั้น แสดงดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Hierarchy of Needs)
ที่มา : Abraham Maslow (1954, p.10)

ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Hierarchy of Needs) อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์กับความต้องการของมนุษย์ ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นในลักษณะของปิรามิด แนวคิดคือ เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นที่ต่ำกว่า ก็จะเกิดความต้องการในขั้นต่อ ๆ ไป ได้แก่

1. ความต้องการด้านร่างกายหรือด้านกายภาพ (Physiological Needs) คือความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและพึงต้องการเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด นึกง่ายสุดคือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งความต้องการเหล่านี้ถือว่ามีความจำเป็น หากมนุษย์ไม่ได้รับความต้องการเหล่านี้อย่างเพียงพอก็จะส่งผลต่อคุณภาพของร่างกายตลอดจนประสิทธิภาพของการทำงานให้ประสบความสำเร็จ หากไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการนี้อย่างเพียงพอจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมทุกด้าน

2. ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) หลังจากที่มนุษย์ได้รับความต้องการพื้นฐานเพียงพอแล้ว เขาจะเริ่มมีความต้องการที่เพิ่มขึ้นคือการมีชีวิตอยู่รอดและปลอดภัย เขาจึงต้องการครอบครัวที่อบอุ่น ต้องการการงานที่มั่นคง เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงของฐานะและการเงิน การมีรายได้ที่มั่นคง มีเจ้านายและเพื่อนร่วมงานที่ดี ล้วนจัดอยู่ในความต้องการนี้

ที่จะยังให้เกิดความสำเร็จทั้งในเรื่องส่วนตัวและการงานอย่างแน่นอน หากเขาได้รับความรู้สึกว่ามั่นคงและปลอดภัย

3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Need) เราปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ด้วยเหตุผลนี้มนุษย์จึงเกิดความต้องการขั้นที่ 3 คือการมีเพื่อน มีครอบครัว คนรัก มีการยอมรับในความสามารถและตัวตน ความเป็นพวกพ้อง และสิ่งสำคัญสุดคือ “ความรัก” ที่เป็นสิ่งจรรโลงให้โลกนี้มีความสงบสุข สังคมเกิดความปรองดอง ความรักมีหลากหลายระดับ แต่เชื่อแน่ว่ามันเป็นสิ่งที่ดีที่ช่วยเชื่อมต่อความรู้สึก ไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับใครก็ตาม

4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self- Esteem Need) เมื่อมนุษย์เติบโตมาถึงจุดหนึ่งที่มีความต้องการด้านกายภาพ ความปลอดภัย ความรัก เพียบพร้อมสมบูรณ์ เขาจะเริ่มมีความต้องการอีกขั้นคือความก้าวหน้าและการยอมรับในคุณค่าของตนจากบุคคลอื่นรอบข้าง ความต้องการการยกย่องชมเชย โดยแบ่งเป็นการนับถือตนเอง คือการเห็นคุณค่าของตนเอง เชื่อมั่นว่าตนเองมีความรู้ความสามารถ และสามารถประสบความสำเร็จได้ และการยอมรับการนับถือจากผู้อื่นหรือคนรอบข้าง คือการได้รับการยกย่องชมเชย ให้รางวัล เชิดชูจากบุคคลอื่นรอบข้างนั่นเอง

5. ความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดที่มนุษย์น้อยคนจะไปถึงได้ เริ่มจากการที่ต้องได้รับความต้องการทั้งสี่ด้านข้างต้นอย่างเพียงพอก่อน ความต้องการนี้มาสโลว์อธิบายว่า เป็นความต้องการและความปรารถนาที่มนุษย์จะใช้ความสามารถและศักยภาพที่มีทั้งหมดในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เท่าที่เขาพึงจะทำได้ตามศักยภาพ

จะเห็นได้ว่าจิตอาสาเป็นเสมือนกิจกรรมที่หลอมรวมการทำงานจากภายนอกด้วยร่างกาย และการทำงานจากภายในจิตใจเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อเราได้กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยจิตบริสุทธิ์ จิตของเราก็จะอิ่มเอิบเป็นสุข ทฤษฎีบันได 5 ขั้นของมาสโลว์ เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในทุกลำดับขั้นของชีวิต จิตอาสานอกจากจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลทำงาน หรือกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติแล้ว ก็ยังมีผลให้บุคคลที่มีจิตอาสานั้นมีจิตใจที่เป็นสุข มีความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (Esteem Need) และความต้องการขั้นสูงสุด คือ การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - Actualization Needs)

สรุปได้ว่า จิตอาสาเป็นอารมณ์หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในบุคคลเมื่อพวกเขามีความตระหนักรู้และความสนใจในการมีส่วนร่วมหรือการช่วยเหลือกับสังคมหรือองค์กรโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือรางวัลเพื่อการทำงาน ดังนั้น จิตอาสาจึงเกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีจิตอาสามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารและการตัดสินใจ สร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกันเพื่อประสบความสำเร็จขององค์กร และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจยังช่วยเปิดโอกาสในการแสดงความคิดและแนวคิดที่สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ทำให้ผู้มีจิตอาสารู้สึกได้รับการเคารพและเชื่อมั่นว่าสิ่งที่พวกเขาทำมีความสำคัญและได้รับการพิจารณาในกระบวนการตัดสินใจ สร้างความร่วมมือและความเข้าใจระหว่าง

สมาชิกด้วยความเข้าใจและเชื่อมั่นในกันและกันมากขึ้น ดังนั้น จิตอาสาจึงเป็นทั้งแรงจูงใจและส่วนประกอบที่ช่วยสร้างสรรค์และเสริมสร้างกรอบงานที่เปิดโอกาสให้ผู้มีจิตอาสามีส่วนร่วมและมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรในทุกมิติ

2.3.5 แรงจูงใจในการมีจิตอาสา

พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ (2564, หน้า 75) กล่าวว่าแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างคนให้มีจิตอาสา เนื่องจากการได้รับแรงบันดาลจากบุคคลต้นแบบที่กระทำแล้วส่งผลให้กระทำตาม เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจของผู้ที่มุ่งมั่นจะพัฒนาตนเพื่อเป็นจิตอาสา ถ้าสามารถสร้างคนดีมีจิตอาสาได้มากขึ้น จะส่งผลให้ประเทศมีพลังในการพัฒนาสังคมได้มั่งคั่ง มั่นคง ยั่งยืน ได้ดีขึ้น

สอดคล้องกับ พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ (2562, หน้า 14-15) อธิบายว่าแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา คือ “แรงจูงใจ” ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของจิตอาสา ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจภายในและภายนอกที่ควบคู่กันจนเกิดเป็นแรงผลักดันให้ขับเคลื่อน หรือเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเกิดความเห็นใจในความทุกข์ของผู้อื่น ทำให้เกิดเป็นความเสียสละและปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์นั้น

นอกจากนี้ พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ (2564, หน้า 80) กล่าวว่า แรงจูงใจในการทำจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยา มาจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่

1. ใจ และความคิดเชิงบวก ที่พร้อมในการช่วยเหลือผู้อื่น
2. ความเสียสละ โอบอ้อมอารี แบ่งปันให้แก่ผู้อื่น
3. กัลยาณมิตร ชักชวนไปร่วมทำกิจกรรมดี ๆ เพื่อสังคม
4. บุคคลต้นแบบ ที่เป็นตัวอย่างในการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน
5. ความรับผิดชอบต่อสังคม
6. ปัญญาพิจารณาสิ่งที่ควรทำ เหมาะสมตามความสามารถของตนทำด้วยสติ

2.3.6 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก

จารุพงศ์ พลเดช (2551, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้มีจิตอาสาไว้ว่า

1. มีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น มีความปรารถนาดีต่อคนอื่น และอยากเห็นคนอื่นมีความสุข

2. มีความตั้งใจ และมุ่งมั่นทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ไม่ย่อท้อกับอุปสรรคหรือความยากลำบาก โดยทำงานด้วยใจไม่มีการบังคับ

3. ผู้ที่มีจิตอาสาต้องมีความพอใจในการที่จะช่วยเหลือผู้อื่น พอใจในการกระทำที่ช่วยผู้อื่น อย่างเต็มใจ โดยมีความสำเร็จ ความสมหวังที่เกิดจากความพอใจในการทำให้ผู้อื่นได้มีความสุข

4. ผู้ที่มีจิตอาสานั้นต้องดีใจกับสิ่งที่ได้ทำเพื่อผู้อื่น ดีใจกับสิ่งที่ประจักษ์ตามความต้องการของตน เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นต่อไป

วราพร อรรถสุขและคณะ (2566, หน้า 34-35) ทำการศึกษาและได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านจิตใจเป็นคุณลักษณะความสามารถด้านในจิตใจ และอารมณ์อยู่ในสภาพสงบและมีคุณภาพคุณลักษณะทางจิตใจที่เน้นให้เห็นความสำคัญก็คือ การมีสุนทรียภาพ ความสงบสุขในจิตใจ ความมีสติ สมาธิ ความเพียร ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความเชื่อมั่นในตนเอง และการมีเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยมีจุดประสงค์ให้พัฒนาทั้งตนเองและปกป้องดูแลบุคคลอื่นในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความอบอุ่น ดังนี้

1.1) มีจิตพรหมวิหาร พบว่า มีลักษณะดังนี้ คือ ทำด้วยความหวังดีทำด้วยความปรารถนาดี มีใจรักในการดูแลรักษาอยากจะช่วยเหลือไม่นิ่งดูดาย อยากให้เขาพ้นทุกข์ทุกด้าน อาสาช่วยโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ให้กำลังใจ ไม่พูดอะไรที่บั่นทอนจิตใจผู้ป่วย ไม่ถือสาผู้ป่วยในพฤติกรรมจากการเจ็บป่วย

1.2) มีจิตกัลยาณมิตร พบว่า มีลักษณะดังนี้ คือ ความเป็นผู้ที่มีความอดทนเป็นเพื่อนอยู่ร่วมกับคนไข้ได้ตลอดเวลา ดูแลอย่างใกล้ชิด เป็นผู้น่ารัก ใคร ๆ ก็อยากเข้าใกล้อยากช่วยเหลือ พูดอะไรมีเหตุมีผลมีหลักการไม่นึกขึ้นเองอะไรเอง พูดให้กำลังใจ ไม่พูดบั่นทอนความรู้สึกคนป่วย พูดเรื่องยากให้ง่าย เป็นหูเป็นตาดูแลพระด้วยกันอย่างใกล้ชิด เป็นผู้ประสานงานส่งพระที่มีอาการป่วยให้ถึงมือหมอ

1.3) มีจิตอาสา พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ ทำหน้าที่เยี่ยมชาวบ้านตามหมู่บ้านมีวิริยะความอุตสาหะ ไปช่วยดูแลไม่ต้องกังวลเรื่องอดหลับอดนอน อาการป่วยจะหนักไม่หนักก็เข้าไปช่วยด้วยน้ำใจ ต้องคิดว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน คอยดูแลพยาบาลพระป่วยอาพาธภายในวัด

2. คุณลักษณะด้านปัญญา เป็นคุณลักษณะและความสามารถทางสมองของบุคคลในการเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากระดับความคิดพื้นฐานไปสู่ความคิดชั้นสูงอย่างเป็นระบบ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ประมวลผ่านการพิจารณา กลั่นกรอง ไตร่ตรอง ทบทวนในแง่ความถูกต้องตามความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล มีหลักการ ดังนี้

2.1) เข้าใจคน เข้าใจบริบทหน้าที่ พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ รักษาดูแลโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ ฐานะหน้าตาในสังคม

2.2) ใฝ่รู้อยู่เสมอ พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ เรียนรู้โรคภัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นวิธีรักษาและปรุงยาเบื้องต้น ถามผู้รู้และศึกษาเองจากหนังสือและช่องทางอื่น ๆ ไม่เกียจคร้านในการใฝ่รู้

2.3) เข้าใจโรค พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ การเป็นคนช่างสังเกตวินิจฉัยโรค สาเหตุการเกิดโรควิธีการรักษาประกอบยาเบื้องต้น

3. คุณลักษณะด้านทักษะการเยียวยาการให้ความช่วยเหลือด้านสังคมจิตใจ แสดงความห่วงใย ใส่ใจ ให้กำลังใจและดูแลต่อเนื่องแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการเจ็บป่วย แก้ไข บำบัดหรือฟื้นฟูสภาพเลวร้ายที่เกิดขึ้นในที่ใดก็ตามให้ดีขึ้นดังนี้

3.1) ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ รับฟังผู้ป่วย เมื่อผู้ป่วยเกิดความไม่สบายใจ อดทนฟังเป็น

3.2) ทักษะการให้การปรึกษา พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ การเป็นผู้พูดเรื่องยากให้ง่าย อธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อม ใช้ข้อมูลตามหลักวิชาการ

3.3) ทักษะการนำภาวนา พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้เอื้อให้ผู้ป่วยขัดเกลากิเลสไม่ต้องกังวลเรื่องที่อยู่อาศัย ไม่ต้องกังวลคนดูแล ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติ

4. คุณลักษณะด้านประสานชุมชน การทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจในการทำงานระหว่างชุมชนหรือองค์กรภายนอก มีความร่วมมือกันพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ประสานเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชนเฉพาะด้วยมาตรการที่สนับสนุน ความพยายามในการส่งเสริมการวางแผนกิจกรรมและการจัดการโครงการ ดังนี้

4.1) มนุษย์สัมพันธ์ดี พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ การพึ่งพาอาศัยกัน เกื้อกูลดูแลกัน ช่วยดูแลนำสิ่งของไปให้ ประสานงานศูนย์อนามัยเพื่อเข้าการรักษา สามารถรู้จริต เข้าใจนิสัย ปรับตัวเองได้เป็นอย่างดีขณะเข้าไปทำงาน

4.2) สื่อสารดี พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ รู้จักสิ่งแวดล้อมการสื่อสารของคนป่วย ยอมรับและเข้าใจผู้ป่วย รู้วิธีให้กำลังใจ หาแนวทางให้ท่านอยู่ได้และเจริญสมณะธรรม

5. บทบาทปัจจุบัน การปฏิบัติตามหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากและสิทธิของตนตามสถานภาพในสังคม การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน ดังนี้

5.1) ดูแลกาย พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ ช่วยวัดความดันไม่ให้ความดันขึ้น ป้องกันโรคดูแลสุขอนามัยของผู้ป่วย อากาศปลอดโปร่งดีไหม ส่งเสริมสุขภาพประจำวัด ปฏิบัติการดูแลพระอาพาธ รวมไปถึงอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ป่วย หรือนำสิ่งของไปช่วยเหลือ

5.2) เยียวยาใจ พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ รับฟังความเจ็บป่วยอาการทางกายและทางใจ ยอมรับและเข้าใจผู้ป่วย รู้วิธีให้กำลังใจและแนวทางให้ผู้ป่วย นำธรรมะไปเทศและการสวดมนต์

5.3) ให้ความรู้ พบว่ามีลักษณะดังนี้ คือ อบรมศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการรักษาดูแลผู้ป่วย เช่น ถ้าได้เรียนรู้มาบอกเตือนผู้ป่วยของแสลงว่าอันไหนกินได้ไม่ได้สำหรับคนป่วย อธิบายเรื่องของยาที่ใช้กับผู้ป่วยพึงรู้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552, หน้า 15) ได้สรุปคุณสมบัติของนักจิตอาสาประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้มีทัศนคติที่ดี มีพรหมวิหาร และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี
2. เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เป็นนักวิเคราะห์วิจัย สำรวจแนวคิดหรือประชามติ และสามารถดำเนินงานได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่นั้น ๆ
4. เป็นผู้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมสื่อสัมพันธ์ และดำเนินงานตามแผนงานอย่างเป็นระบบ
5. เป็นผู้มีบทบาทในการให้คำปรึกษาและแนะนำในกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหารองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการทำงานเชิงรุก จึงต้องมีวิสัยทัศน์มองการไกล รู้จักคบคิด คิดเป็น คิดถึงสาเหตุทั้งต้นเหตุ ปลายเหตุ และวิธีแก้ไขของเหตุนั้น ๆ ปัญหานั้น ๆ งานนั้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตประจำวันได้หรือไม่ หรือตลอดทั้งหน้าที่การงานหรือการกระทำที่มีผลกระทบระยะสั้น ระยะยาวแคไหน แม้แต่ปัญหาอื่น ๆ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก ได้แก่ คุณลักษณะด้านจิตใจเป็นผู้มีจิตพรหมวิหาร มีจิตกัลยาณมิตร และมีจิตอาสา คุณลักษณะด้านปัญญา เข้าใจบุคคล เข้าใจบริบทหน้าที่ ใฝ่รู้อยู่เสมอ และเข้าใจโรค คุณลักษณะด้านการเยียวยา มีทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง

ทักษะการให้คำปรึกษา และทักษะการนำภาวนา คุณลักษณะด้านการประสานชุมชน มีมนุษย์สัมพันธ์ดี และการสื่อสารดี ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของนักจิตอาสาที่ให้ความหมายโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552, หน้า 15) โดยบทบาทปัจจุบันของพระคิลานุปัฏฐาก คือ การดูแลผู้ป่วย เยียวยาจิตใจ และให้ความรู้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัย เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย การบริหารมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือล้มเหลว นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร “การบริหารแบบมีส่วนร่วม” เป็นการบริหารรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการดังกล่าว และเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรในทั้งระยะสั้นและระยะยาว (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และ อินถา ศิริวรรณ, 2560, หน้า 186) และยังสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาทั้งในบริบทของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือเป็นแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาได้อย่างเหมาะสม (พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และคุณญา แก้วทันคำ, 2565, หน้า 136)

การศึกษาครั้งนี้ ได้นำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบแนวคิด เนื่องจากการทำงานร่วมกันในทุกมิติเปิดโอกาสให้กับการเกิดจิตอาสาในมนุษย์ได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างพื้นที่ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการวางแผนทางด้านบริหารขององค์กร สร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกว่าผู้มีจิตอาสามีส่วนสำคัญในการตัดสินใจและการดำเนินงานขององค์กร เป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอาสาหรืองานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรด้วยความเสมอภาคและความกระตือรือร้นมากขึ้น (พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และคุณญา แก้วทันคำ, 2565, หน้า 141)

สรุปได้ว่า จิตอาสาสามารถเกิดขึ้นจากความมุ่งหวังที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือองค์กรและสังคมในทางที่จะสร้างคุณค่าให้กับทุกคน ด้วยการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการบริหารองค์กร ช่วยสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้ในหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในองค์กร เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างคุณค่าขององค์กร แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและช่วยพัฒนาสังคมหรือสิ่งที่ผู้มีจิตอาสา เชื่อมั่นว่ามีคุณค่าสำหรับมนุษย์และสังคมโดยรวม

2.4.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2542, หน้า 4-5) กล่าวว่า การให้บุคคลมีส่วนร่วมนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ การที่บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและต่อองค์การในที่สุด การมีส่วน

ร่วมจึงเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ อาจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือในกระบวนการบริหาร ซึ่งสรุปได้ว่ามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรืออาจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในกระบวนการบริหาร

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า 12) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดการบริหารที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่าเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะคำนึงถึงความสำคัญของผู้ร่วมงานทุกระดับ การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีที่มาจากแนวคิดทางการบริหารงานเชิงมนุษยสัมพันธ์และการบริหารเชิงพฤติกรรม ซึ่งเน้นความสำคัญของคนมากกว่าวัตถุ และมีความเชื่อว่าการทำงานเป็นกลุ่มจะก่อให้เกิดผลงานที่ดีกว่าทำงานคนเดียว และยังเชื่ออีกว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด

สมยศ นาวีการ (2545, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ การบริหารแบบมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร ที่สำคัญการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ประการสุดท้ายการบริหารแบบมีส่วนร่วมต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร

ธงชัย สันติวงษ์ (2543, หน้า 138) กล่าวว่าวิธีปฏิบัติในการให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือพนักงานมีส่วนร่วมในการบริหาร อาจทำได้หลายวิธีแตกต่างกันสุดแต่ความเหมาะสม เช่น การจัดให้มีการร่วมประชุมออกความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติให้ข้อเสนอแนะให้การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์และให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปรึกษาผลงานต่าง ๆ และทบทวนเป้าหมาย หรือจัดกลุ่มคุณภาพ กลุ่ม Q.C. (Quality Control) เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันพิจารณาและแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มงานด้วยกันเอง

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และ อินถา ศิริวรรณ (2560, หน้า 186) ได้ประมวลสรุปความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) หมายถึง การที่บุคคลผู้บริหารใช้การจูงใจให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนางานที่ปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงสุด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจตลอดจนการประเมินผลให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน อันจะนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร

2.4.2 หลักการของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ สมยศ นาวีการ (2545, หน้า 17) คือ 1) การไว้เนื้อเชื่อใจกัน 2) การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งแนวดิ่ง และแนวขนาน 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน 4) การทำงานเป็นทีม

แนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม 4 ประการ ของ Bryman (1986, p.139) คือ 1) บรรยากาศของการมีส่วนร่วมจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถเลือกเป้าหมายที่เข้าเห็นคุณค่า ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรเพิ่มเป้าหมายส่วนบุคคล (Individual Goal) กับเป้าหมายองค์การ

(Organization Goal) ให้เท่าเทียมกัน 2) ผู้มีส่วนร่วมจะเพิ่มการควบคุมงานมากขึ้นถ้ามีแรงจูงใจและความมีอิสระเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเพียงพยายามในการปฏิบัติงานมากขึ้น 3) เมื่อบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเขาจะมี Ego-involved

สาระสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิด Likert (1961, p.223) ได้แก่ 1) การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา 2) การกระตุ้นจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน 3) ระบบการติดต่อสื่อสารภายในต้องค์การ 4) การมีปฏิกิริยาโต้ตอบกันอย่างเปิดเผย 5) การตัดสินใจ 6) การควบคุมงาน 7) การเห็นความสำคัญของการพัฒนาพนักงานโดยการฝึกอบรม

คุณวุฒิ คนฉลาด (2540, หน้า 165) ได้กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นเทคนิคที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง โดยหลักการ คือ มุ่งให้สมาชิกในองค์การมีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม ให้ทุกคนมีส่วนร่วม งานจึงประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ การจัดการแบบมีส่วนร่วม เน้นการจัดการที่ผู้เกี่ยวข้องหรือควบคุมปัญหาได้ มาช่วยกันแก้ปัญหาแบบเป็นทีม ซึ่งจะได้ยอมรับในปัญหาและช่วยกันแก้ปัญหาได้ดีขึ้นมักจะได้ผลทางจิตวิทยา สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานของทุกคน

สมเดช สีแสง (2547, หน้า 230) ได้สรุปถึงประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า ประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานรวมกลุ่มกันใช้ความรู้ความสามารถ สติปัญญาและประสบการณ์ของแต่ละคน ร่วมกันปรับปรุงงานในหน่วยงานของตน มีข้อดีคือ 1) ผู้ที่รู้ปัญหาดีที่สุด และสามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุด คือ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหามากที่สุดจะแก้ปัญหาได้ถูกต้องที่สุด 2) บุคลากรได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม และมีส่วนร่วมในการบริหาร 3) ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกว่าตนมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจและทำงานเต็มความสามารถ

Swansburg (1996, pp.391-393) แบ่งองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 ประการ คือ

1. การไว้วางใจ (Trust) คือ การที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่โดยมีการรายงานผลเป็นระยะ โดยผู้บริหารเป็นผู้ทบทวนการปฏิบัติงานขั้นสุดท้าย มีการบริหารจัดการระยะเวลาและอัตราการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมเพื่อควบคุมความตึงเครียด มอบหมายภาระหน้าที่และการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้บริหารมีหน้าที่สอนให้ผู้ปฏิบัติงานวางแผนการปฏิบัติงานที่สมบูรณ์ให้อำนาจและช่วยในการอำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสื่อให้เห็นถึงความไว้วางใจและช่วยแสดงให้เห็นถึงความสามารถและเผยให้เห็นถึงจุดด้อยของผู้ปฏิบัติงาน โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานเป็นที่มาของความไว้วางใจที่เป็นรูปธรรม คือ 1) เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานทุกคนทราบเนื้องานของตนเองดีกว่าบุคคลอื่น 2) ผู้ปฏิบัติงานสามารถและจะยอมรับหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการงานของตนเองหากมีการมอบหมายงานที่ถูกต้อง 3) ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับขององค์กรมีความสามารถทางสติปัญญา ทัศนคติ และความคิดสร้างสรรค์

2. ความผูกพัน (Commitment) คือ ผู้บริหารแสดงตนเป็นผู้ที่เข้าพบได้ง่าย คอยให้ความช่วยเหลือและอบรมฝึกฝนผู้ใต้บังคับบัญชาในกระบวนการทำงานต่าง ๆ โดยผู้ปฏิบัติงานต้องมีความมุ่งมั่นรับผิดชอบต่องานอย่างแท้จริง ซึ่งผู้ปฏิบัติงานเรียนรู้และได้รับตัวอย่างการทำงานจากผู้บริหารเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานในการมีส่วนร่วมตัดสินใจและสรุปผล

การดำเนินงาน ซึ่งประสบการณ์นี้จะสร้างความมุ่งมั่น ผูกพันและความสนใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ลดความเฉื่อยชาในการทำงานและความผูกพันมุ่งมั่นในการทำงานนี้จะเป็นส่วนกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีความพยายามเกิดขึ้นโดยไม่มีการบังคับเกิดขึ้น

3. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Goals and Objectives) คือ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยการสร้างบรรยากาศแห่งความตรงไปตรงมาพร้อมกับกระบวนการที่จะใช้แก้ปัญหา การวางแผนและแก้ไขปัญหาร่วมกัน สนับสนุนให้เกิดสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดีต่อสุขภาพ ผู้ปฏิบัติงานต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและต้องการความช่วยเหลือจากผู้บริหาร ได้แก่ การพูดคุย การแจ้งข่าวสาร โดยการตั้งเป้าหมายเกิดขึ้นพร้อมกับการทบทวนผลการปฏิบัติงานและผลตอบรับ โดยผู้ปฏิบัติงานจะเสนอเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนเองต่อที่ประชุม ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันกับผู้บริหาร รวมถึงการสร้างเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่มีความท้าทาย ชัดเจน สอดคล้องและเจาะจง ทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการทำงาน

4. ความเป็นอิสระ (Autonomy) คือ ผู้บริหารให้ความเป็นอิสระในการรับผิดชอบอำนาจหน้าที่และการปกครองตนเองในการทำงาน ซึ่งความเป็นอิสระจะมีมากขึ้นตามประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถในการทำงาน โดยผู้ปฏิบัติงานต้องการการตัดสินใจในงานรวมทั้งการปกครองตนเอง มีอิสระในการบริหารอำนาจของตนเองภายใต้ความถูกต้องและเห็นชอบจากกฎเกณฑ์ของหน่วยงานตามรายละเอียดงาน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและการสนับสนุนจาก ผู้บริหาร ซึ่งความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานรวมถึงการที่ผู้ปฏิบัติงานยอมรับความผิดพลาด การแก้ไขข้อผิดพลาดและการป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดซ้ำด้วย

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจย่อมมีความผูกพันต่อผลของการตัดสินใจที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย ความผูกพันจึงนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงขึ้น ทำให้เกิดกำลังใจและความพอใจในงานซึ่งเกิดจากความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การให้ผู้ปฏิบัติงานมีหน้าที่รับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานของตนเอง และเปิดโอกาสให้บุคลากรทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงานขององค์กรได้เข้ามามีส่วนในกระบวนการบริหาร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการลดความขัดแย้งการทำงาน สร้างแรงจูงใจในการทำงาน เกิดบรรยากาศในการทำงานที่ดี ทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกมีความเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร และมีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

2.4.3 ขั้นตอนกระบวนการของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980, p.6) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร หรือการมีส่วนร่วมในการตัดสิน (Decision Making)

2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ หรือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation)

3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน หรือการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการโดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค หรือการมีส่วนร่วมในการประเมิน (Evaluation)

โดยต่อมา Cohen and Uphoff (1981, p.10) ได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า 14-15) เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการ แนวทางการดำเนินงานรวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่อง หรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็นการมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ร่วมกันปฏิบัติ Implementation) ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) และร่วมประเมินผล (Evaluation)

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะของพระสงฆ์

จากการฉันอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ และการขาดการมีกิจกรรมทางกายของ “พระสงฆ์” ส่งผลให้แนวโน้มการอาพาธของพระสงฆ์สูงขึ้น โดยเฉพาะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญการดูแลสุขภาวะของพระสงฆ์ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เมื่อวันที่ 20 ธ.ค. 2560 พระพรหมวชิรญาณ ประธานกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม (มส.) จึงได้ประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ในงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 10 ซึ่งกำหนดให้เรื่อง “สุขภาวะพระสงฆ์” เป็นนโยบายสำคัญของประเทศที่ทุกภาคส่วน รวมถึงประชาชน ชุมชน และสังคม มาร่วมผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2561)

ในการนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ลงนามประกาศเจตนารมณ์ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง นับเป็น “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์” ฉบับแรกของประเทศไทย ที่จะมาช่วยกำหนดแนวทางการทำงานสุขภาวะพระสงฆ์อย่างชัดเจน โดยมีมีหลักปฏิบัติประกอบด้วย 5 หมวด 37 ข้อ คือ หมวดที่ 1 ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนูญสุขภาพของพระสงฆ์แห่งชาติ หมวดที่ 2 พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพของตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 3 ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม และหมวดที่ 5 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2560)

ทั้งนี้ ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ มีหลักปฏิบัติประกอบด้วย 5 หมวด 37 ข้อ คือ หมวดที่ 1 ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนูญสุขภาพของพระสงฆ์แห่งชาติ หมวดที่ 2 พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพของตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 3 ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หมวดที่ 4 บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม และหมวดที่ 5 การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนมีอยู่ 5 ประเด็นหลัก คือ

1. การจัดทำระบบฐานข้อมูลพระสงฆ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลวัดและพระสงฆ์ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงข้อมูลพระสงฆ์เข้ากับสิทธิประโยชน์ในระบบประกันสุขภาพ โดยมีการจัดทำบัตรสมาร์ทการ์ดสำหรับพระสงฆ์

2. การจัดให้มีพระคิลานุปัฏฐากประจำวัด หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) คอยช่วยเหลือดูแลพระสงฆ์อาพาธ สร้างเสริมสุขภาพ และลดปัจจัยเสี่ยงคุกคามสุขภาพพระสงฆ์ โดยมีการอบรมทักษะการดูแลสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ ซึ่งจะขยายให้มีครอบคลุมทั่วประเทศ

3. การดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเน้นสร้างเสริมสุขภาพพระสงฆ์และสร้างอนามัยสิ่งแวดล้อมของวัดที่เอื้อต่อสุขภาพ เช่น มีกุฏิสงฆ์อาพาธ การดูแลพระสงฆ์ที่อยู่ภาวะติดเตียง

4. การถวายความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงระบบประกันสุขภาพของพระสงฆ์ การสื่อสารเกี่ยวกับการอุปัฏฐากพระสงฆ์ให้แก่ประชาชน ทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่

5. การดำเนินงานในพื้นที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม ที่หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ (มหาเถรสมาคม มูลนิธิสังฆะเพื่อสังคม สปสช. สสส. มจร. พศ. กรมการแพทย์ กรมอนามัย และ สช.) ให้ความสำคัญและเร่งดำเนินการ โดยจะมีกำหนดเป้าหมายร่วมและการบูรการการการทำงานร่วมกันต่อไป

อย่างไรก็ตาม เพื่อเร่งรัดโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงมีการ “การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยกระทรวงสาธารณะสุขร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา ซึ่งสนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยให้ “ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์” (ศอพ.) ที่มีอยู่ 4,000 แห่งทั่วประเทศ ขยายหน้าที่ไปสู่การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม รักษามรดกภูมิปัญญาไทย และฝึกอาชีพ ช่วยให้วัดกลับมาเป็นเสาหลักของชุมชนและสังคมต่อไปเป็นการเร่งขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์สู่การปฏิบัติในพื้นที่ โดยในปัจจุบันการดำเนินการเคลื่อนมาสู่การขับเคลื่อน “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ฉบับที่ 2” ซึ่งประกาศใช้ในช่วงสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เทศกาลวิสาขบูชาโลก ประจำปี พ.ศ. 2566 บนหลักการ “ใช้ทางธรรมนำทางโลก” เตรียมขยายการพัฒนาระบบดูแล-ส่งเสริมด้านสุขภาพและสุขภาวะ ของพระสงฆ์-แม่ชี-สามเณร ครอบคลุมพื้นที่วัด-ร.ร.พระปริยัติธรรมทั่วประเทศ ด้วยนโยบาย “ธรรมมรรคาสู่ระบบสุขภาพที่สมดุล” โดยกรมอนามัยได้เตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (พระอสว.) ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ ยกระดับเป็นพระบริบาลภิกษุไข้ ที่สามารถดูแลพระสงฆ์ที่เจ็บป่วยให้ได้รับการดูแลต่อเนื่อง สามารถส่งต่อและเชื่อมโยงการรักษากับหน่วยบริการของกระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้การปฏิบัติงานนั้นจะต้องสอดคล้องหลักพระธรรมวินัยและธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566)

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐาก : บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาวะสงฆ์

2.6.1 ความหมายและที่มาของพระคิลานุปัฏฐาก

พระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำวัด (อสว.) เป็นชื่อเรียกของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน คือ ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลอุปัฏฐากพระสงฆ์อาพาธในพระพุทธศาสนาภายใต้ข้อบัญญัติของพระธรรมวินัย ซึ่งพระ อสว. จะต้องรับหน้าที่ในการดูแลทางด้านร่างกาย และด้านจิตใจของพระสงฆ์อาพาธ รวมถึงการดูแลเรื่องโภชนาการ คิลานเภสัช ที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของพระสงฆ์อาพาธในแต่ละโรค

เพื่อให้พระสงฆ์อาพาธเหล่านั้นสามารถฟื้นจากการเจ็บป่วยโดยเร็วที่สุด จากการศึกษาความเป็นมาของพระคิลานุปัฏฐากที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า ในสมัยพุทธกาลมิได้เรียกชื่อว่าเป็นพระคิลานุปัฏฐาก เป็นแต่เพียงศัพท์ที่แสดงถึงความหมายที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกที่เรียกในความหมายแตกต่างกันไป เช่น คิลานปัจจัยเภสัชบริขารเภสัช หมายถึง ยารักษาโรค หรือคิลานธรรม หมายถึง ธรรมโอสถที่เป็นเครื่องรักษาโรคทางใจ เป็นต้น ส่วนคำว่าพระคิลานุปัฏฐากนั้นไม่ปรากฏ แต่มีเค้าโครงของการเป็นพระคิลานุปัฏฐากมาจากสมัยพุทธกาลและมีความสำคัญต่อการสืบพระพุทธศาสนามายังปัจจุบัน ทั้งนี้ ในธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ พุทธศักราช 2560 ให้คำนิยามว่า พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562, ออนไลน์)

ดังนั้น คิลานุปัฏฐาก จึงเป็นคำที่บัญญัติขึ้นใหม่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นคำเรียกที่ใช้แทนพระสงฆ์ผู้ที่มีหน้าที่ในการสนองงานคณะสงฆ์ด้านการแพทย์และพยาบาล รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับสาธารณสุขประจำพื้นที่ในแต่ละตำบลขับเคลื่อนงานด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตอันทำให้เกิดความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ส่งผลให้พระสงฆ์มีพลังกาย พลังใจในการสานต่องานด้านพระพุทธศาสนาสืบไป

จากการศึกษาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้นมิได้มีกล่าวไว้โดยตรง แต่มีเรื่องของการอุปปัฏฐากและการดูแลผู้ป่วยของพระอริยสาวก โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ ซึ่งในคิลานวรรค หมวดคิลานสูตร ในพระไตรปิฎก คือ หมวดที่ว่าด้วยคนไข้และผู้เปรียบด้วยคนไข้ 3 ประเภท คือ 1) ได้อาหาร ยา คนพยาบาล ซึ่งเป็นที่สบายหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่หายจากอาพาธนั้น 2) ได้อาหาร ยา คนพยาบาล ซึ่งเป็นที่สบายหรือไม่ก็ตาม ก็หายจากอาพาธนั้น 3) ต่อเมื่อได้อาหาร ยา คนพยาบาล ซึ่งเป็นที่สบายจึงหายจากอาพาธนั้น ทรงอาศัยบุคคลประเภทหลัง จึงทรงอนุญาตอาหาร ยา คนพยาบาล สำหรับผู้เป็นไข้ และอาศัยคนไข้ (ประเภทหลัง) นี้ จึงพยาบาลคนไข้อื่น ๆ (2 ประเภทแรก) ด้วย แล้วทรงแสดงธรรมเปรียบเทียบถึงบุคคล 3 ประเภท (ในทางธรรม) คือ 1) ได้เห็นพระตถาคตหรือไม่ก็ตาม ได้ฟังพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่ก้าวลงสู่ทำนองอันชอบในกุศลธรรม 2) ได้เห็นพระตถาคตหรือไม่ก็ตาม ได้ฟังพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วหรือไม่ก็ตาม ก็ก้าวลงสู่ทำนองอันชอบในกุศลธรรมได้ 3) ต่อเมื่อได้เห็นพระตถาคต ได้ฟังพระธรรมวินัยอันพระตถาคตประกาศแล้ว จึงก้าวลงสู่ทำนองอันชอบในกุศลธรรมได้เพราะอาศัยบุคคล (ประเภทหลัง) นี้ จึงทรงอนุญาตการแสดงธรรม และเพราะอาศัยบุคคล (ประเภทหลัง) นี้ จึงควรแสดงธรรมแก่คนอื่น (2 ประเภทแรก) ด้วย (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2554)

สรุปได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และยึดถือเป็นแบบแผนที่ประพฤติปฏิบัติกันสืบมาสู่ยุคปัจจุบัน ด้วยหลักปฏิบัติแห่งศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีของชนชาติไทย จึงทำให้เกิดจริยวัตรอันงดงามที่เป็นแบบแผนของพระสงฆ์ไทย อันนำไปสู่รากฐานความมั่นคงแห่งศาสนาพุทธในประเทศไทย และการมีจิตอาสา เมตตาธรรมของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ด้วย

2.6.2 บทบาทของและข้อปฏิบัติของพระคิลานุปัฏฐาก

บทบาทหน้าที่คิลานุปัฏฐาก เป็นสิ่งที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันนอกจากมีวัตถุประสงค์คล้ายกันกับการบัญญัติพระวินัยแล้ว มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อให้พระภิกษุเอาใจใส่ในการทำหน้าที่อุปัฏฐากกันและกัน 2) เพื่อได้รับการศึกษาจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ 3) เพื่อขวนขวายป้องกันความเสื่อมเสียอันจักมีหรือมีแล้ว และ 4) เพื่อความดีงามในพระสงฆ์ คือ ให้มีความรักใคร่เคารพเลื่อมใส หวังดีอย่างยิ่งต่อกันและกันในพระสงฆ์ ตลอดจนการดูแลยามอาพาธเจ็บป่วย และได้รับทุกขเวทนา เพื่อสงเคราะห์ให้ถึงที่สุดแห่งธรรมนั่นเอง (พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และศิริโรจน์ นามเสนา, 2565, หน้า 1)

หลักการและข้อปฏิบัติที่พระคิลานุปัฏฐากพึงใช้เป็นแนวทางในการทำหน้าที่ดูและพระสงฆ์อาพาธ ได้แก่ 1) คิลานุปัฏฐาก หรือผู้ที่ซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยต้องมีพรหมวิหารธรรม คือ เมตตากรุณาเป็นพื้นฐาน มีความปรารถนาเกื้อกูลอนุเคราะห์คิดช่วยให้พ้นจากความทุกข์ 2) คิลานุปัฏฐาก หรือผู้ที่ซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยควรวางตนอยู่ในฐานะกัลยาณมิตรกล่าวคือ มีกัลยาณมิตรธรรม 7 คือ น่ารัก น่าเคารพ น่านับถือ ยกย่อง รู้จักพูดให้กำลังใจ อดทนฟังคำระบายความรู้สึกของผู้ป่วยได้ อธิบายเรื่องที่ผู้ป่วยอยากฟังให้เข้าใจได้ให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้ป่วยตลอดเวลา 3) คิลานุปัฏฐาก หรือผู้ที่ซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์จนถึงวินาทีสุดท้ายแห่งชีวิตในมิติด้านศีล สมาธิและปัญญา 4) ผู้ป่วยรวมทั้งคิลานุปัฏฐาก หรือผู้ที่ซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยมีพัฒนาการด้านปัญญาเข้าใจโลกและชีวิต รู้เท่าทันชีวิตและความตาย ไม่หวาดหวั่นพรั่นพรึงต่อความตาย รู้ว่า “เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรม ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้” งอกงามด้วยมรณสติ ยึดเอาความตายเป็นอารมณ์กรรมฐานก่อนที่จะตาย ท้ายที่สุดตายไปอย่างสงบ 5) คิลานุปัฏฐาก หรือผู้ที่ซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วย มุ่งให้ผู้ป่วยมีศรัทธายึดมั่นพระรัตนตรัย คุณงามความดี ๆ มีจิตใจเข้มแข็งผ่องใสอยู่เสมอแม้ในยามที่สติกำหนดพิจารณาเวทนาและมีสติปัญญารู้แจ้งมองเห็นความจริงของชีวิตพิจารณาความเป็นจริงของชีวิตคือความตายและสามารถเผชิญกับความตายอย่างมีสติไม่หลงตาย และ 6) คิลานุปัฏฐาก หรือผู้ที่ซึ่งทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วย อยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตรช่วยประคับประคองจิตใจของผู้ป่วยให้สะอาด สว่างสงบ ผ่องใสเพื่อให้ยึดเหนี่ยวอารมณ์ดีงามและไปสู่สุคติหลังตาย (พระศักดิธัช สำโร, 2560, หน้า 3-4)

ทั้งนี้ การปรับตัวให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยใหม่เป็นสิ่งสำคัญในบทบาทของและข้อปฏิบัติของพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานและแนะนำสงฆ์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกด้วยวิธีการรักษาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีข้อห้ามตามพระธรรมวินัยเหมาะกับสมณสารูป ภิกษุ ก็จะใช้รักษาอาการอาพาธได้ ปัจจุบันภิกษุอาพาธส่วนใหญ่จึงใช้ยาและวิธีการรักษาแผนปัจจุบัน เพราะเข้าถึงง่ายประสิทธิภาพดี และมักไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ภิกษุส่วนหนึ่งมักปฏิเสธการรักษาในบางรูปแบบจากโรงพยาบาล เช่น ไม่ยอมรับการรักษาในฐานะผู้ป่วยใน เนื่องจากกังวลว่าอาจต้องอาบัติทั้งหนักและเบาได้ ทำให้ภิกษุจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพในโรงพยาบาลได้ (พระวิชิต ธมฺมชิโต, 2560, หน้า 20)

บทบาทและหน้าที่ในปัจจุบัน หลักการดูแลพระสงฆ์อาพาธ มีดังนี้ (พระวิชิต ธมฺมชิโต, 2560, หน้า 74-75)

1. หากท่านไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ป่วยที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ควรจัดเตียงที่อยู่ในมุมสงบห่างจากสายตาผู้คนให้ท่าน

2. บุคคลที่เป็นสตรี ขณะเข้าตรวจรักษาให้การพยาบาลดูแล ไม่ควรอยู่กับท่านตามลำพังในที่ลับตา

3. การถวายยา อาหาร เครื่องดื่ม ถ้ามีภิกษุที่เป็นอุปัฏฐากอยู่ควรบอก หรือควรประเคนให้ท่าน

4. ในกรณีเป็นภิกษุอาพาธติดเตียง หรือรูปที่ไม่สามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองได้ หากเป็นไปได้ควรให้ภิกษุอุปัฏฐากเป็นคนทำหรือจัดเจ้าหน้าที่ผู้ชายอย่างน้อย 1 คน ร่วมทำความสะอาดร่างกายให้ท่าน

5. ในพระวินัยกำหนดไม่ให้ภิกษุไว้หนวด ไม่ให้ไว้เล็บยาว หากท่านไม่สามารถดูแลร่างกายตนเองได้ควรให้ภิกษุอุปัฏฐากโกนหนวด ตัดเล็บให้ท่านทุก ๆ สัปดาห์

6. ภิกษุไข้บางรูปท่านยังประสงค์จะทำกิจวัตรของท่าน เช่น ทำวัตรสวดมนต์นั่งสมาธิหรือปลงอาบัติ เป็นต้น ควรอำนวยความสะดวกให้ท่าน

พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และศิริโรจน์ นามเสนา (2565, หน้า 281) ได้สรุปบทบาทและหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากไว้ว่า เปรียบเสมือนการปฏิบัติตนของบุตรที่มีต่อบิดามารดา ทุกการกระทำที่แสดงออกมาล้วนเกิดจากจิตใต้สำนึก ความเต็มใจ ด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน ซึ่งทำให้เกิดแนวการปฏิบัติที่เคร่งครัด คือ การให้ความเคารพตามลำดับพระสงฆ์ แสดงให้เห็นถึงความนอบน้อมต่ออุปัฌชาย์ที่มีความอาวุโสมาก และสร้างความสามัคคีกลมเกลียวให้กับหมู่คณะสงฆ์ด้วย ส่งผลให้เกิดความงอกงามเจริญไพบูลย์ของพระพุทธศาสนาสืบไป

นอกจากนี้ พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และศิริโรจน์ นามเสนา (2565, หน้า 281-282) กล่าวถึงบทบาทสำคัญของพระคิลานุปัฏฐาก ในการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากที่ต้องปฏิบัติภารกิจสนองงานแด่พระสงฆ์อาพาธ และพระสงฆ์ที่เจ็บป่วยในพระพุทธศาสนา โดยมีการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานที่มีผสมผสานระหว่างองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และองค์ความรู้สมัยใหม่ในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการบูรณาการด้านการสาธารณสุขที่เหมาะสม สามารถสร้างแนวร่วมในการสร้างสุขภาวะระหว่าง วัด ภาครัฐ และชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน กล่าวคือ พระคิลานุปัฏฐากสามารถจัดทำแผนการดำเนินงานด้านสาธารณสุข และมีการพัฒนานวัตกรรมในการสร้างการเรียนรู้ด้านสุขภาวะเชิงพุทธที่เหมาะสมและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับพระสงฆ์ส่งผลให้เกิดความตระหนักในเรื่องของสุขภาพ และสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากกลไกที่นำพระคิลานุปัฏฐากหรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว. หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ (มหาเถรสมาคม มูลนิธิสังฆะเพื่อสังคม สปสช. สสส. มจร. พศ. กรมการแพทย์ กรมอนามัย และ สช.) พึ่งร่วมดำริและการบูรการการการทำงานร่วมกันในช่วงเริ่มต้น จึงยังไม่มีระบบบริหารอย่างชัดเจน ยังอยู่ในขั้นสร้างเสริม พัฒนา และถวายความรู้พระคิลานุปัฏฐากเพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการการปฏิบัติงาน การดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากยังไม่ได้ดำเนินการ

เชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม เป็นเพียงการรอรับนโยบายจากกระทรวงสาธารณสุขผ่านสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านโฮ่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตรับผิดชอบ ทางผู้ปฏิบัติหรือพระคิลานุปัฏฐากมีพระครูวินัยธรธีรวัฒน์ สิริมงฺคโล พระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง ประธานพระคิลานุปัฏฐาก เป็นผู้ประสานงานขยายผลต่อไป ทั้งนี้ ในปัจจุบันเครือข่ายระดับอำเภอมีความชัดเจนในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างพระคิลานุปัฏฐากกับภาคีเครือข่ายมากกว่าในระดับตำบลหรือในชุมชน เนื่องจากยังไม่มีพระคิลานุปัฏฐากเพียงพอ

2.7 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.7.1 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไวกอนลวงหนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยใช้ข้อคำถามในการสัมภาษณ์กำหนดโครงสร้างแบบหลวม (Loosely Structure) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระในการให้ข้อมูล สามารถอธิบาย และให้ความเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถควบคุมสถานการณ์และทิศทางในการสนทนาได้พอสมควร ทำให้ไม่เสียเวลาในการพูดคุยนอกเหนือจากข้อมูลที่ต้องการมากนัก โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (พรพิมล ขำเพชร และคณะ, 2564, หน้า 7)

ขั้นตอนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

1. สร้างบรรยากาศ ทักทาย (Small Talk)
2. ชี้แจง แนะนำตัว/อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย/แจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบว่าเขามีความสำคัญอย่างไร
3. ดำเนินการสนทนาตามประเด็นวิจัย
4. แสดงความเข้าใจเรื่องของเขา
5. สนทนาให้ได้ความจริง
6. การตั้งคำถามที่ผู้ตอบจะไม่ตอบในภาวะปกติ ทั้งนี้ผู้เก็บข้อมูลต้องเคารพต่อความจริงที่ถูกเปิดเผยขึ้น
7. การลดระดับอารมณ์ความรู้สึกหลังพูดคุยแล้ว
8. ปิดการสนทนา ก่อนยุติการสนทนา ควรย้ำถึงการรักษาความลับ และขออนุญาตติดต่อกลับมาในกรณีต้องการข้อมูลเพิ่มเติม

2.7.2 การสะท้อนคิด

การสะท้อนคิด (Reflective Practice) หมายถึง สิ่งที่สะท้อนการกระทำที่ผู้ปฏิบัติสามารถมองเห็นตนเองภายใต้บริบทจากประสบการณ์ของตนเอง ด้วยวิธีการเผชิญ เข้าใจ และแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติงานของตนเองทั้งที่ต้องการและจากการปฏิบัติจริง เป็นการทบทวนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและผ่านมาแล้วว่ามีลักษณะอย่างไร เกิดอะไร ขึ้นจากผลของการกระทำ จัดเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ว่าเป็นไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ อย่างไร สามารถนำผลที่ได้จากการสะท้อนคิดมาใช้ในการปรับปรุงตนเอง พัฒนาการเรียนรู้ การทำงาน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การสะท้อนคิด นำมาใช้เป็นเทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการใช้พลังคำถาม (Power Questions) ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยไม่ใช้อำนาจการสั่งการ หรือยัดเยียดความคิดของตนเองให้แก่ผู้อื่น เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้คิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ ได้ทวนกระบวนการทางความคิด (Thinking Process) หรือความคิดของตนเอง มองเห็นความสามารถและศักยภาพที่ซ่อนอยู่ แต่ยังไม่ได้นำออกมาใช้ให้ผู้เรียนดึงออกมาใช้ให้ได้มากที่สุดเต็มความสามารถและกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทางความคิดแบบก้าวหน้า (Growth Mindset) คือ การมีความคิดความเชื่อในศักยภาพของตนเองที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จบนพื้นฐานของความอดทน มุ่งมั่น และพยายาม เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล, 2562, หน้า 1-3)

กระบวนการสะท้อนคิดมีหลายรูปแบบ และหลายวิธีการที่สามารถนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การสะท้อนคิดด้วยการเขียน การสะท้อนคิดโดยการอภิปรายกลุ่ม หรือสนทนากลุ่มย่อย และการสะท้อนคิดเป็นคู่ Gibbs (1988, pp.4-6) ได้เสนอรูปแบบทฤษฎีวงจรการสะท้อนคิดเพื่อใช้เป็นกรอบการเรียนรู้ที่ใช้สำหรับการเขียนหรือสนทนาสะท้อนคิด เป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน ช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมสะท้อนคิดสามารถค้นหาความหมายของพฤติกรรม ทัศนคติของตนเอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและสามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปสู่การลงมือทำได้ เรียกว่ากระบวนการ Reflective Cycle ประกอบด้วย

1. ขั้นบรรยาย (Description) เป็นขั้นแรกของการเริ่มต้นกระบวนการสะท้อนคิด คือ การเริ่มด้วยการบรรยายเหตุการณ์ กิจกรรม หรือประสบการณ์

2. ขั้นความรู้สึก (Feelings) คือการเล่าความรู้สึกที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น โดยควรเป็นความรู้สึกนึกคิดหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการตัดสิน ตีความถูกผิด เป็นขั้นของการตระหนักถึงเหตุการณ์เท่านั้น

3. ขั้นประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินวิธีการที่ได้ผลและไม่ได้ผล คือต้องเริ่มมีการจิตนาการถึงผลลัพธ์ของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ จะมีปฏิกิริยาอย่างไร

4. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) คือ การระบุสิ่งที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์หรือกิจกรรมที่เพิ่งผ่านไปจากประสบการณ์ตรง โดยการเน้นใช้คำถาม เช่น อะไรที่ฉันทำได้ดีแล้ว อะไรที่ฉันทำผิดพลาดหรือไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์

5. ขั้นสรุป (Conclusion) คือ การสรุปสิ่งสำคัญที่ได้เรียนรู้และการคิดทางเลือกอื่น ๆ ที่สามารถเลือกมาใช้ในสถานการณ์เดียวกันได้ เช่น สิ่งที่ฉันได้เรียนรู้จากสถานการณ์นี้คืออะไร มีทางเลือก/วิธีการอื่นที่แตกต่างจากนี้หรือไม่ ควรมีวิธีการปรับอะไรเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น

6. ขั้นวางแผนปฏิบัติ (Action Plan) เป็นการวางแผนในอนาคตเกี่ยวกับสถานการณ์ในอนาคต หลังจากได้ทำการสะท้อนการเรียนรู้จากสถานการณ์ กิจกรรมที่ผ่านมา โดยการวางแผนการปฏิบัติการในอนาคต เช่น อะไรที่ฉันต้องเตรียมตัวหากเจอสถานการณ์แบบนี้อีกครั้ง มีอะไรที่ฉันต้องพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น อะไรที่ต้องพัฒนาเป็นอันดับแรก

2.7.3 การระดมสมอง

การระดมสมอง หรือการระดมความคิด (Brainstorm) เป็นเทคนิคหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการระดมความคิดเพื่อหาความคิดสร้างสรรค์ใหม่ หรือใช้ในระดมความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาจากหลากหลายมุมมอง หลายความคิดของสมาชิกที่มาร่วมกิจกรรมระดมสมอง สิ่งสำคัญในการระดมสมองหรือระดมความคิด คือ การให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ การดำเนินการระดมความคิดให้ได้ปริมาณมากที่สุด และไม่มีการตั้งกรอบหรือประเมินถูกผิดขณะระดมความคิด โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (สุริโย ชูจันทร์ และอดิศักดิ์ ภูมิรัตน์, 2562, หน้า 119-120)

ขั้นตอนการระดมสมอง

1. ตั้งผู้ดำเนินการ หรือผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อ ผู้เป็นประสานงาน กระตุ้นให้เกิดการออกความเห็นอย่างเท่าเทียมกันหากมีผู้ที่นั่งเงียบหรือบางคนผูกขาดพูดอยู่คนเดียว ช่วยไกล่เกลี่ยหากมีผู้ที่โต้แย้งกัน เป็นต้น

2. กำหนดหัวข้อในการระดมความคิด หัวข้อในการระดมสมองควรเป็นหัวข้อที่เจาะจงไม่กว้างจนเกินไปเพราะเมื่อจบการระดมสมองอาจจะไม่ได้ข้อสรุปที่นำไปดำเนินการต่อได้

3. ระดมความคิด เพื่อให้ได้ความคิดมามากที่สุด โดยมีกฎว่าต้องจดทุกความคิดโดยไม่มีการประเมินใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะทุกคนต้องได้รับอิสระในการแสดงความคิดเห็น ในขั้นนี้อาจจะต้องกำหนด เป้าหมายในการระดมความคิด หรือกำหนดเวลา 1-1.5 ชั่วโมง เป็นต้น โดยใช้กระดาษ post it ไปแปะตามหมวดหมู่

4. สรุปผลการระดมสมอง สรุปออกมาเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ แนวความคิดที่ดีพร้อมไปดำเนินการได้ แนวความคิดดีรอการพิจารณา และแนวความคิดที่ต้องพิจารณา โดยสมาชิกคนใดคนหนึ่งจะเป็นคนจดโน้ตพร้อมทั้งส่งบันทึกให้กับผู้ที่ร่วมระดมสมอง ในการระดมสมองนั้น ส่วนใหญ่เราจะไม่ทิ้งความคิดใดคิดหนึ่ง เพราะในเวลานั้นความคิดที่เราคิดว่าเป็นไปไม่ได้ หรือเพ้อฝัน อาจจะเป็นเพราะทรัพยากรในตอนนั้นเราอาจจะไม่พร้อมที่จะดำเนินการ แต่อาจจะเป็นจริงในภายหลังได้

5. การติดตามผลหลังจากระดมสมอง เพื่อให้ทราบว่าได้นำความคิดนั้นไปดำเนินการ แล้วผลเป็นอย่างไร เพื่อประเมินและหาหนทาง หรือนำแนวคิดที่เหลือไปดำเนินการต่อไป

2.8 บริบทของกระบวนการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง

2.8.1 ที่มาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง

ตามที่ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติพุทธศักราช 2560 จัดทำขึ้นภายใต้มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2560 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560 มติที่ 191/2560 เรื่องการดำเนินงานพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะที่กำหนดให้ดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพ และธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติเพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ทั่วประเทศ ตามหลักการของธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ และเป้าหมายการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ 3 ประเด็น คือ พระสงฆ์กับการดูแลอุปัฏฐากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และ บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม โดยยึดหลักการสำคัญ คือการใช้ทางธรรมนำทางโลก และมาตรการสำคัญในการดำเนินการ 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ข้อมูล การพัฒนา การบริการสุขภาพ และการวิจัย ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ให้มีคุณภาพ

ชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่าง วัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข ภายใน 10 ปี (พ.ศ. 2560 – 2569)

เพื่อให้เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคมดังกล่าว คณะกรรมการด้านสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงจัดทำ “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560” ขึ้น โดยยึดหลักพระธรรมวินัย และข้อมูลทางวิชาการเป็นฐาน ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมและ การเปิดช่องทางการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสะท้อนเจตนารมณ์และพันธกิจร่วมกัน และเป็นจุดอ้างอิงของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการกำหนดทิศทางเป้าหมายและยุทธศาสตร์การดูแล และสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์และสังคมในอนาคต

คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ได้ประชุมเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 และมีมติเห็นชอบต่อธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติพุทธศักราช 2560 และได้เสนอต่อที่ประชุมมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 เพื่อทราบแล้ว จึงขอประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ตามประกาศแนบท้ายนี้เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ทุกระดับและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคมต่อไป

ทางศูนย์อนามัยเขตสุขภาพที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตเชียงใหม่ ภายใต้การอบรมพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ “หลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.)” ได้จัดการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน ถึง วันที่ 4 กรกฎาคม 2561 ณ ห้องประชุมพาราโนมา โรงแรมธาริน อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการนิมนต์ตัวแทนพระสงฆ์แต่ละอำเภอ 8 จังหวัดภาคเหนือ อำเภอละ 1 รูป เข้าร่วมอบรมในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าร่วมการอบรมด้วย โดยมีพระเดชพระคุณพระเทพปริยัติ (พธ.ด.) เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานฝ่ายบรรพชิต นายแพทย์ธงชัย เลิศวิไลรัตนพงศ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข เขตสุขภาพที่ 1 เป็นประธานในพิธีฝ่ายคฤหัสถ์

คณะสงฆ์พึงจัดให้มีกลไกระดับชาติ ที่มีผู้แทนจากองค์กรคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ และภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่กำหนดทิศทาง บูรณาการ สนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินผลธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนกลไกในระดับพื้นที่ให้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ สู่การปฏิบัติเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านสุขภาวะพระสงฆ์ และแกนนำการขับเคลื่อนธรรมนูญ ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน สู่การลงพื้นที่ปฏิบัติ

เมื่อได้ไปอบรมแล้ว ได้นำเอาธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ คือข้อตกลงร่วม หรือกติกาที่เป็นเจตจำนงและพันธะร่วมกันของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ในทุกระดับและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม ได้นำมาขยายผลในระดับอำเภอ คือ สร้างภาคีเครือข่าย โดยจัดการอบรมพระสงฆ์ตัวแทนระดับตำบล เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานภาคีเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากอำเภอบ้านโฮ่ง ประกอบด้วย

1) พระครูวินัยธรธีรวัฒน์ สิริมงฺคโล พระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง (ประธาน)
2) พระสมุห์ชนันสถ์นันท์ จนฺทปญฺโญ
3) พระครูธรรมธรปฏิญญากรณ์ ปญฺญาวฑฺโน
4) พระเกียรติพงษ์ ปญฺญาวชิโร
5) พระกฤษกรณ์ กิตฺติรตฺนเมธี

2.8.2 ภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง

การปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง ร่วมกับภาคีเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย

1. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านโฮ่ง มีนักวิชาการสาธารณะสุข จำนวน 5 คน และมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 9 แห่ง ดังนี้ (กระทรวงสาธารณะสุข, 2565)

1) รพ.สต.หนองปลาสะวาย
2) รพ.สต.ป่าพลู
3) รพ.สต.บ้านสันปูเลย
4) รพ.สต.บ้านหล่ายแก้ว
5) รพ.สต.เหล่ายาว
6) รพ.สต.บ้านห้วยแพ่ง
7) รพ.สต.บ้านห้วยหละ
8) รพ.สต.บ้านหนองเขียด
9) รพ.สต.บ้านเหล่ายาวใต้

2. เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อำเภอบ้านโฮ่ง จำนวน 185 คน (กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน, 2565, หน้า 1)

3. เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี จาก 5 ตำบล 62 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ตำบลบ้านโฮ่ง 18 หมู่บ้าน ตำบลป่าพูล 14 หมู่บ้าน ตำบลเหล่ายาว 13 หมู่บ้าน ตำบลศรีเตี้ย 9 หมู่บ้าน และตำบลหนองปลาสวาย 8 หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านโฮ่ง เทศบาลตำบลศรีเตี้ย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงกานต์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านโฮ่ง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพลู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าพลูทั้งตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเหล่ายาวทั้งตำบล

และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาสะวาย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองปลาสะวายทั้งตำบล (ที่ทำการปกครองจังหวัดลำพูน, หน้า 2)

4. สถานศึกษาของสงฆ์ในพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบ้านโฮ่งหลวง และโรงเรียนพระปริยัติธรรมพระเจ้าตนหลวง

2.8.3 แนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์พระคิลานุปัฏฐากอำเภอบ้านโฮ่ง

แนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์พระคิลานุปัฏฐากอำเภอบ้านโฮ่ง มีดังนี้

1. การศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับหลักพระธรรมวินัยกับการดูแลสุขภาพ แนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และรู้เท่ากันสถานการณ์สุขภาพที่เชื่อมโยงกับกิจวัตรของพระสงฆ์

2. การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลพระสงฆ์ โดยทราบถึงปัจจัยการเกิดโรคตามพระไตรปิฎกและกลไกการเกิดโรคในปัจจุบัน การดูแลช่วยเหลือพระสงฆ์ที่เจ็บป่วยเบื้องต้น ภาวะวิกฤติกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

3. บทบาทในการพัฒนาวัดและชุมชน โดยวัดเป็นศูนย์กลางดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามหลัก “ธรรมานามัย” ได้แก่

3.1 การส่งเสริมสุขภาพกาย พระสงฆ์ควรฉันอาหารสุขภาพที่สามารถผลิตจากสวนสมุนไพร หลีกเลี่ยงอาหารที่ก่อโทษต่อร่างกายและออกกำลังกายที่เหมาะสม

3.2 การส่งเสริมสุขภาพทางใจและชีวิต พระสงฆ์เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของพุทธศาสนา เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สามารถสร้างศรัทธาให้คนในชุมชนนั้น ๆ นำเอาหลักธรรมะมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อันส่งผลให้มีสุขภาพดี

4. การจัดจำแนกพระสงฆ์และโยมอุปัฏฐากเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมสุขภาพได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

4.1 กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์และโยมอุปัฏฐากที่มีสุขภาพดี ให้คำแนะนำเทศนาการส่งเสริมสุขภาพ สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ที่วัดและชุมชน

4.2 กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์และโยมอุปัฏฐากที่มีพฤติกรรมสุขภาพเสี่ยงหรือพระสงฆ์ที่ดูแลช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปูองกันโรคที่พบอยู่ การใช้หลักธรรมวินัยในการดูแลสุขภาพ การใช้ยาหรือการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพ การให้คำปรึกษาดูแลภาวะร่างกาย จิตใจ การดูแลช่วยเหลือเบื้องต้น

4.3 กลุ่มที่ 3 พระสงฆ์ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ พิการ /ทุพพลภาพ (ติดเตียง) เช่น การพลิกตะแคงตัว การถวายอาหารทางสายยางที่วัด การดูแลการฉันยา การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูสังฆวิสุทธิคุณ (บุญยุทธ พุทฺธสโร) และคณะ (2560) ศึกษาการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง 2) ศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นามาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง ระเบียบวิธีวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการที่เป็นจิตอาสาในจังหวัดระยอง นักวิชาการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 25 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศาสนา และการจัดการเรียนการสอน จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้นสำหรับใช้ในการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 1) ต้องพัฒนาความรู้ความเข้าใจ พบว่า พระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับสภาพปัญหาการพัฒนาจิตอาสา ทำให้ไม่สามารถนำมาดำเนินการในชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ต้องพัฒนาตนเอง พบว่า พระสังฆาธิการ ขาดการพัฒนาตนเองให้เป็นจิตอาสาที่ดี อาจสืบเนื่องมาจากปัญหาในข้อแรก คือ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา 3) ต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พบว่า ในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัยยังขาดผู้นำที่ดีในการที่จะพัฒนาจิตอาสาในชุมชนให้เกิดขึ้น 4) ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นประเด็นสำคัญ พบว่า ปัญหานี้ยังมีอยู่มากในชุมชน มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เห็นแก่ประโยชน์ของพวกตนเองก่อนประโยชน์ส่วนรวม 5) พัฒนาความสามัคคีให้มีมากขึ้น เพื่อความเจริญและมั่นคงของหมู่สงฆ์ 6) ปัญหาจากเทคโนโลยีและการสื่อสาร พบว่า ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในปัจจุบันพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด การขาดความรู้และการตามเทคโนโลยีไม่ทันของพระสังฆาธิการ ก็เป็นปัญหาหนึ่งสำหรับการพัฒนาจิตอาสาในชุมชน 7) ขาดการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ขาดการเชื่อมโยง ติดต่อระหว่างวัดกับชุมชน เมื่อวัดไม่เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนได้ จะเห็นว่าสภาพปัญหาทั้ง 7 ข้อมีความเชื่อโยงต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ หากสามารถแก้ปัญหาได้จะสามารถคลี่คลายได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วอย่างเป็นระบบ

2. แนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง พบว่า แบ่งการพัฒนาจิตอาสาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสงเคราะห์ ประกอบด้วย เงินและทุนการศึกษา, การศึกษา, เครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์การศึกษา, สถานที่และสถานศึกษา และการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี 2) การไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย การไม่เบียดเบียนทางกาย, การไม่เบียดเบียนทางใจ และการไม่เบียดเบียนทางวาจา 3) การมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย การเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เช่น เวลา เงิน แรงกาย แรงสติปัญญา

เพื่อประโยชน์ส่วนรวม, การทำด้วยความเต็มใจ และการทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ส่วนหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง คือ หลักอริยวัฑฒิ 5 ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา

3. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 2 รูปแบบ กับ 5 วิธีการ คือ รูปแบบที่หนึ่งการฝึกอบรม รูปแบบที่สองการศึกษา โดยทั้งสองรูปแบบมุ่งเน้นลักษณะของจิตอาสา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสงเคราะห์ พระสังฆาธิการต้อง ฝึกอบรม/ศึกษาเพื่อพัฒนาการเป็นผู้นำในการสงเคราะห์ผู้อื่น, ฝึกอบรม/ศึกษาโดยการฝึกปฏิบัติการเป็นผู้สงเคราะห์ผู้อื่น, ฝึกอบรม/ศึกษาการเป็นนักถ่ายทอดที่ดี และฝึกอบรม/ศึกษาการบริหารจัดการเพื่อการสงเคราะห์อย่างเหมาะสม 2) ด้านการไม่เบียดเบียน พระสังฆาธิการต้องอบรม/ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมที่สนับสนุนการแบ่งปัน การไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 และอริยวัฑฒิ 5 เป็นต้น 3) ด้านการมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม พระสังฆาธิการต้องจัดกิจกรรม/โครงการจิตอาสาภายในและภายนอกวัดเพื่อสร้างบรรยากาศการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมทั้งโครงการระยะสั้นและระยะยาว, ฝึกอบรม/ศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น วิธีการที่หนึ่ง คือ การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศรัทธา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ศรัทธาในตัวพระสังฆาธิการ (ผู้นำ) ศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และศรัทธาในกฎแห่งกรรม วิธีการที่สองการพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศีล ทำให้เกิดคุณลักษณะ 4 ประการ คือ การประพฤติตามกฎระเบียบ รู้หน้าที่ ทำภาวะปกติให้สมบูรณ์ การไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ การฝึกฝน พัฒนาตนเอง และการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคม วิธีการที่สามการพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักสุตะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความรอบรู้ ทันโลกทันเหตุการณ์ การคิดวิเคราะห์แยกแยะอย่างมีเหตุผล และการแก้ปัญหา และทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น วิธีการที่สี่การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักจาคะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การเสียสละแบ่งปันทางด้านสิ่งของ เงินทอง การเสียสละแบ่งปันทางด้านสติปัญญา และ การเสียสละแบ่งปันทางด้านแรงกาย วิธีการที่ห้าการพัฒนาจิตอาสาโดยใช้หลักปัญญา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้ปัญญาเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง การใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

พระอธิการเฉลิม กนฺตสา (2562) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาเชิงเอกสารประกอบกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 รูป ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป และการสนทนากลุ่มย่อยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูป/คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) พระคิลานุปัฏฐาก คือ พระสงฆ์ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาล ด้วยคิลานธรรมทั้งทางกาย สังคม จิต ปัญญา ทำให้มีใจยินดีชื่นชม หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่น ถือมั่น เพื่อให้เกิดความดีงาม

แห่งสงฆ์ 2) กระบวนการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมหลัก คือ การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก ให้สอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพที่มีเป้าหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลก 3) พระคิลานุปัฏฐากได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ทำให้มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มีทักษะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย และมีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

ปภัส ฉัตรยาลักษณ์ และจุฑารัตน์ เปลวทอง (2563) ศึกษารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบและศึกษาผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 40 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning และแบบวัดจิตสาธารณะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วย Wilcoxon T-Test (The Wilcoxon Matched Pairs Signed-Ranks Test) ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning ประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ด้วยขั้นตอน E-R-C-A และแบบใช้โครงงานเป็นฐานด้วยขั้นตอน D-P-D-R-P การวัดและประเมินผล รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.50, s=0.33 และ 2) นักศึกษาที่เข้าร่วมรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning มีระดับจิตสาธารณะหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระอธิการณัฐพล ปญฺญาวุฑฺโฒ และคณะ (2564) ศึกษาเรื่องจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักคิดจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากของพระสงฆ์ อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษากระบวนการปฏิบัติงานจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 3) เพื่อนำเสนอจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 28 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน 5 รูป กลุ่มพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 11 รูป กลุ่มชุมชน/อสม. จำนวน 7 คน กลุ่มสาธารณสุข/โรงพยาบาลห้างฉัตร จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย พบว่า หลักคิดจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากของพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง : พระคิลานุปัฏฐาก มีหน้าที่ให้การแนะนำ ช่วยเหลือและดูแลผู้ป่วย โดยการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ การป้องกัน การออกกำลังกาย อาหารที่ควรฉันและควรไม่ควรฉัน มีการสำรวจ ตรวจเช็คสุขภาพ และติดตามอาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์อาพาธมีกำลังใจ และพร้อมที่จะต่อสู้กับโรคได้ และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สามารถพัฒนาสุขภาวะชุมชน มีส่วนในการดูแลชุมชนและสังคม มีหน้าที่สื่อสารเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ เฝ้าระวัง

สถานการณ์ด้านสุขภาพในวัดและชุมชน ประสานงานด้านสุขภาพพระสงฆ์กับคณะสงฆ์ และหน่วยงานด้านสาธารณสุข จัดบริการสุขภาพเบื้องต้นแก่พระสงฆ์ในพื้นที่ รวมถึงให้คำปรึกษา แนะนำ ถ่ายทอดความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพแก่ชุมชน และดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพ ตามหลักพระธรรมวินัย ส่วนกระบวนการปฏิบัติงานจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากของพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง: พระคิลานุปัฏฐากมีบทบาทที่สำคัญ คือ การอบรมให้ความรู้ พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพสู่วัด รอบรู้ด้านสุขภาพ ดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในวัด ถวายความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพให้กับพระสงฆ์ได้รับทราบและปฏิบัติตาม และติดตามความคืบหน้าสุขภาพของพระสงฆ์และสามเณรผู้อาพาธ มีปฏิทินการออกเยี่ยมเยือนให้กำลังกายและกำลังใจผู้ป่วย และก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่ไปดูแลผู้ป่วยแต่ละครั้ง ต้องมีการเตรียมร่างกายให้พร้อม เรื่องความปลอดภัย ควรป้องกันตัวเองทุกครั้ง ข้อนำเสนอการสร้างจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์ของพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง : พระคิลานุปัฏฐากควรมีบทบาทในการดูแลผู้ป่วย สามารถดูแลการพยาบาลเบื้องต้นอย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และถูกต้องตามหลักวิชาการ ควรเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม คือ การสร้างวัดให้เป็นสถานที่เกื้อหนุนต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายและใจ และแนะนำความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพแก่พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน เพื่อการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของคน ชุมชน และสังคม

พระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร (มิ่งขวัญ) (2564) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระคิลานุปัฏฐากในการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า การอาศัยพึ่งพากันในยามป่วยไข้เป็นการถวายอุปัฏฐากหรือดูแลซึ่งกันและกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล การอุปัฏฐากพระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องจิตใจที่จะดูแลพระอุปัชฌาย์อาจารย์และเพื่อน เมื่อท่านเหล่านี้อาพาธ หรือแม้แต่ดูแลบุคคลอื่นที่ว่าพอจะช่วยรักษาได้ด้วยความเต็มใจ อันเป็นการรักษาทางกายเพื่อให้ทุเลาจากพยาธิ และรักษาโรคทางใจให้ท่านมีกำลังใจที่จะดูแลตัวเองและรักษาอาการป่วยให้ดีขึ้น หลักการอุปัฏฐากภิกษุไข้ในสมัยปัจจุบัน โดยการดูแลภิกษุไข้ เนื่องจากวิถีชีวิตหรือสถานะของท่านเป็นภิกษุ บางครั้งจึงไม่สะดวกในการรักษาแผนปัจจุบันซึ่งเป็นเหตุให้เกิดอาบัติ พระสงฆ์ที่เป็นคิลานุปัฏฐาก ดูแล บำบัดผู้ป่วย ต้องมีความหนักแน่นและจริงใจต่อการรักษาโรคทางกายและใจของผู้ป่วย ภิกษุที่ปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัยต่างทราบดีว่า การที่จะดูแลสุขภาพและเยียวยาเมื่ออาพาธ โดยหลักการแล้วพระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดวิธีการรักษาโรคเป็นข้อที่ต้องถือปฏิบัติชัดเจนตามนั้น ไม่มีข้อห้ามตามพระธรรมวินัยที่เหมาะกับสมณสารูป และมักไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย การใช้หลักธรรมะสำหรับบำบัดผู้ป่วย เป็นการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ป่วยได้เข้าใจตามธรรมและสามารถนำหลักธรรมนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาจิตใจของตนให้มีความแข็งแกร่งที่จะทำให้ร่างกายได้ดูแลบำรุง ฉะนั้นธรรมจึงมีความสำคัญต่อผู้ป่วยเพื่อเป็นยาบรรเทาทุกข์หรือธรรมโอสถของพระพุทธเจ้าที่มีความสำคัญทางด้ายจิตใจ โดยหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับพระคิลานุปัฏฐาก เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการอุปัฏฐากภิกษุ คือ สังคหวัตถุ พรหมวิหาร ขันธ์ 5 ไตรลักษณ์ปฏิจจสมุปบาท และกิเลส-กรรม-วิบาก เป็นอาทิ พระคิลานุปัฏฐากมีความรู้ด้านสุขภาพมากกว่าพระสงฆ์ทั่วไป การดูแลสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย คณะสงฆ์พึงส่งเสริมให้มีพระคิลานุปัฏฐากเพื่อคอยดูแลและส่งเสริมสร้างสุขภาพตนเอง อุปัชฌาย์อาจารย์และสหธรรมิกที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย โดยใช้ประโยชน์ความรู้ด้านสุขภาพจากการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐากได้

อย่างถูกต้องและเหมาะสม พระคิลานุปัฏฐากที่ดูแลพระสงฆ์อาพาธนั้นต้องสละเวลาและมีความตั้งใจที่จะถวายการรักษา พระสงฆ์ที่อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา พร้อมที่จะถวายการอุปฐากพระสงฆ์ผู้อาพาธด้วยวิธีการต่าง ๆ การนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ป่วยได้เข้าใจตามธรรมและสามารถนำหลักธรรมนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาจิตใจของตนให้มีความแข็งแกร่ง คำสอนสากลใช้กับทุกสิ่งทุกอย่าง แต่พระพุทธองค์ทรงเน้นสอนไตรลักษณ์ที่เป็นลักษณะ เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ที่ประกอบด้วย รูปธรรมและนามธรรม ความไม่เที่ยง หลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาถือเป็นแก่นของคำสอน การใช้หลักธรรมในการทำงาน เพื่อต้องการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบรรเทาความทุกข์ทางด้านจิตใจ เพราะการเจ็บป่วยและความตายเป็นทุกข์เป็นภัยของมนุษย์แต่ขณะเดียวกันก็เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติธรรมดาของทุกชีวิต

พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และ ศิริโรจน์ นามเสนา (2565) ศึกษาบทบาทการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ของพระคิลานุปัฏฐาก พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักการว่า ความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วย และความตาย เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อาโรคยา ปรมา ลาภาความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพแข็งแรง ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคาพาธน้อย รวมถึงการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอัตภาพ ความเป็นอยู่ โดยผาสุกและอนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์ ในยุคปัจจุบันมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเอง อุปัฏฐาก และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม เพื่อช่วยดูแลสุขภาพของพระสงฆ์เบื้องต้นซึ่งกลุ่มพระสงฆ์ที่กล่าวถึงนี้ เรียกว่า “พระคิลานุปัฏฐาก” หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำวัด (อสว.) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญด้านการสาธารณสุขของพระพุทธศาสนาไทย โดยมีหน้าที่สำคัญในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพตนเอง พระอุปชา อาจารย์และสหธรรมที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย ช่วยทำให้พระสงฆ์หมู่ใหญ่มีสุขภาพที่แข็งแรงสามารถประกอบศาสนกิจตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา อนึ่ง การขับเคลื่อนสุขภาวะพระสงฆ์ทั่วประเทศเป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม ใช้ทางธรรมนำทางโลก ครอบคลุมปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านการพัฒนา ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชนทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

พระศราวุฒิ สุปติฏฐิโต (เข็มสม) และคณะ (2565) ศึกษาการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนด ตำบลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนด ตำบลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนด ตำบลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราชประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในชุมชนบ้านบางโหนด ตำบลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนด โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการ

ขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธมีข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมกระตุ้นให้เยาวชนรุ่นหลังมีจิตสำนึกทำความดีเพื่อสังคม โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานสร้างจิตสำนึกทำประโยชน์เพื่อบุคคล ชุมชน สังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ส่งเสริมความสามัคคีสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมีความเมตตา กรุณาต่อเพื่อร่วมโลก ส่งเสริมประชาชนในพื้นที่นำหลักคำสอนทางศาสนาที่ตรงต่อจริตของบุคคลในสังคม เพิ่มการให้โอกาสในการทำงานด้านจิตอาสา ส่งเสริมจิตอาสาให้มีจิตใจที่เป็นกลางไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง โดยปราศจากความลำเอียง ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ทำงานเป็นทีม อันนำไปสู่ขบวนการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธให้เป็นรูปธรรมต่อบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

สรุปการเรียนรู้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าพระคิลานุปัฏฐากจะต้องทำหน้าที่ในการดูแล ช่วยเหลือพระสงฆ์ที่ขาดการดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เปรียบได้กับหน่วยงานของ (อสม.ชุมชน) เป็นต้น ในการทำงานด้านจิตอาสาจะต้องใช้ความเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นหลักโดยที่ไม่หวังผลตอบแทน มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันการทำงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากยังมีองค์กรบางองค์กรสนับสนุนแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความจำเป็นในการปฏิบัติงาน เพื่อที่จะให้การดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากมีความพัฒนางานอย่างต่อเนื่องนั้น จะต้องสร้างระบบบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ตามหลักการแนวคิดทฤษฎี และบูรณาการเข้ากับภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ทำงานร่วมกันกับชุมชนและหน่วยงานขององค์กร

รูปแบบการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก พบว่า มีการศึกษาถึงสภาพปัญหา แนวคิดและหลักพุทธธรรม และหลักคิดจิตอาสาที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาตลอดจนรูปแบบการพัฒนาด้วยการฝึกอบรมและการให้การศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติงานภาคสนาม กระบวนการวิจัยมีการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การวิจัยเอกสาร รูปแบบการวิจัยและพัฒนา และรูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี และการศึกษาการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากด้วยบทบาทความเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม การสร้างวัดให้เป็นสถานที่เกื้อหนุนต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายและใจ และการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) การนำเสนอวิธีดำเนินการ แสดงตามลำดับ ดังนี้

3.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มทดลอง
3.2 ขอบเขตการศึกษา
3.3 ขั้นตอนการศึกษา
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
3.8 การนำเสนอข้อมูล

3.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มทดลอง

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 23 รูป/คน แบ่งออกเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา 4 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

1) กลุ่มพระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง จำนวน 7 รูป
2) กลุ่มพระคิลานุปัฏฐาก ใช้เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 8 รูป
3) กลุ่มชุมชน/อสม. จำนวน 4 คน
4) กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง จำนวน 4 คน

3.2 ขอบเขตการศึกษา

3.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะของพระสงฆ์ แนวคิดเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐาก : บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาวะสงฆ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ บริบทของกระบวนการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากรเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

3.2.3 ขอบเขตด้านสถานที่

ทำการศึกษาวิจัยในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

3.3 ขั้นตอนการศึกษา

ขั้นตอนกระบวนการศึกษาเป็นวิธีการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ประกอบด้วยกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ขั้นตอนที่ 1 (R : 1) การศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

เป็นการศึกษาศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสภาพการบริหารงาน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน

3.3.2 ขั้นตอนที่ 2 (D : 1) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบฯ

เป็นขั้นที่ดำเนินการร่วมกันทั้งการออกแบบและพัฒนา (Design and Development) กับการศึกษาวิจัยด้วยการนำข้อมูลพื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์ จากนั้นจึงร่างต้นแบบรูปแบบ และนำต้นแบบรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบความสมบูรณ์มีความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ (Development : D1) จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการตรวจสอบไปแก้ไขปรับปรุงต้นแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ ในแต่ละกระบวนการของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน การดำเนินออกแบบและการพัฒนารูปแบบฯ มีรายละเอียดดังนี้

1) ออกแบบกระบวนการของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ประกอบด้วยการนำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักธรรม หลักจิตวิทยาทางสังคมไปใช้

2) ตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ด้วยหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ก่อนนำไปใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ก) โดยวิธีการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence = IOC) โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ

เห็นว่า	สอดคล้อง	ให้คะแนน +1
	ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน 0
	เห็นว่าไม่สอดคล้อง	ให้คะแนน -1

เมื่อนำผลการพิจารณามาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้เทคนิคของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539, หน้า 248-249) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ

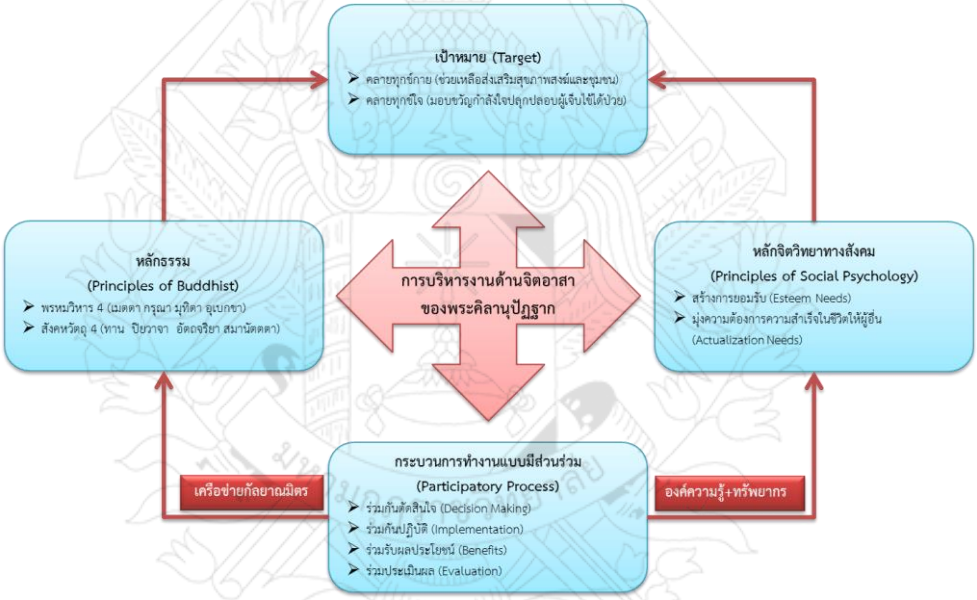
$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนของผู้เชี่ยวชาญ

ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

3) ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้ได้รูปแบบและจัดทำคู่มือรูปแบบการนิเทศภายในสำหรับสำนักศาสนศึกษาวัดเจดีย์หลวง

ได้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model) ดังนี้

ภาพที่ 3.1 รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก
: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)

3.3.3 ขั้นตอนที่ 3 (R : 2) การนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้

เป็นการนำรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงภาคสนาม โดยใช้การวิจัยแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มตรวจสอบก่อนสอบหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) (มาเรียม นิลพันธุ์ 2555, หน้า 144) โดยใช้รูปแบบ Non-Experimental

3.3.4 ขั้นตอนที่ 4 (D : 2) ประเมินผลรูปแบบฯ

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลการทดลองตามกระบวนการของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในขั้นตอนที่ 3 นำมายืนยันรับรองผล โดยการประเมินด้วยแบบสอบความความเหมาะสมของรูปแบบโดยพระคิลานุปัฏฐาก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 23 รูป/คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3.1 เครื่องมือที่ใช้ แหล่งข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย/ วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
ขั้นตอนที่ 1 (R1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานฯ	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการบริหารงาน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน	วิเคราะห์เนื้อหา
ขั้นตอนที่ 2 (D1) เพื่อสร้างและประเมินความเป็นไปได้ ของรูปแบบฯ	ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายและองค์ประกอบ และปัจจัยในการขับเคลื่อนของรูปแบบฯ แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ	จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน	วิเคราะห์เนื้อหา คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence = IOC)
ขั้นตอนที่ 3 (R2) เพื่อทดลองใช้รูปแบบฯ	การวิจัยแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มตรวจสอบก่อนสอบหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) โดยใช้แบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก วัดก่อน-หลังทดลองใช้รูปแบบฯ และใช้การสะท้อนคิด ระดมสมองในกิจกรรมทดลองใช้รูปแบบฯ	พระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป	สถิติทดสอบ t- test แบบ Dependent วิเคราะห์เนื้อหา สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ขั้นตอนที่ 4 เพื่อประเมินผลรูปแบบฯ	แบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบฯ	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน	สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการบริหารงาน แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ แบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก และแบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบฯ ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ประเด็นและข้อคำถามที่มีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณา

3.4.2 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก นำไปทดสอบใช้ก่อนใช้จริงกับกลุ่มที่คล้ายกับกรณีศึกษา จึงนำไปทดลองใช้กับพระคิลานุปัฏฐาก จากเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยสุ่มตามสะดวก (Convenience Sampling) จำนวน 30 รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค .921 (ภาคผนวก ค) หมายถึง แบบสอบถามมีความเชื่อมั่น สามารถนำไปเก็บข้อมูลในขั้นทดลองใช้รูปแบบฯ ได้

3.4.3 ตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล (ภาคผนวก ค) จากแบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก ก่อนนำไปทดสอบความแตกต่างระหว่าง Pre test และ Post Test ด้วย paired t Test

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการบริหารงาน
2) แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ
3) แบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก
4) แบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบฯ

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

3.6.1 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เพื่อแจ้งและขออนุญาตเก็บข้อมูล

3.6.2 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เพื่อขอหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณารูปแบบ แล้วได้นำส่งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง และขอรับคืนด้วยตนเอง รวมทั้งรวบรวมผลการตอบแบบประเมิน ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7.1 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.7.2 นำมาร่างรูปแบบฯ โดยกำหนดเป้าหมายและองค์ประกอบ และปัจจัยในการขับเคลื่อนของรูปแบบฯ แล้วนำไปประเมินความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence = IOC)

โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum \boldsymbol{R}}{\boldsymbol{N}}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ

$\sum \boldsymbol{R}$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนของผู้เชี่ยวชาญ

3.7.3 นำไปทดลองใช้โดยเก็บข้อมูลแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลอง ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และกำหนดการแปลผลช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 102-103)

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีแรงจูงใจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีแรงจูงใจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีแรงจูงใจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีแรงจูงใจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีแรงจูงใจและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับน้อยที่สุด

โดยใช้สูตรค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$\overline{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
N	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม

โดยใช้สูตรส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
x คือ ค่าระดับคะแนน
$\sum x$ คือ ผลรวมของค่าระดับคะแนนทั้งหมด
$\sum x^2$ คือ ผลรวมของค่าระดับคะแนนแต่ละข้อยกกำลังสอง
n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3.7.4 เปรียบเทียบผลความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลองวิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบ t - test แบบ Dependent

โดยใช้สูตร t - test แบบ Dependent

$$t = \frac{\Sigma D}{\sqrt{\frac{N\Sigma D - (\Sigma D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าที่จะใช้พิจารณา t – distribution
ΣD แทน ผลรวมของความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนและหลังทดลองของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน
N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ΣD^2 แทน ผลรวมของกำลังสองของความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังทดลองของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน
df = N -1

3.7.5 ประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ได้จากเครื่องมือแบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบฯ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และกำหนดการแปลผลช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 102-103)

4.51 – 5.00 หมายถึง รูปแบบฯ เหมาะสมในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50 หมายถึง รูปแบบฯ เหมาะสมในระดับมาก
2.51 – 3.50 หมายถึง รูปแบบฯ เหมาะสมในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50 หมายถึง รูปแบบฯ เหมาะสมในระดับน้อย
1.00 – 1.50 หมายถึง รูปแบบฯ เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

โดยใช้สูตรค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
N แทน จำนวนคนในกลุ่ม

โดยใช้สูตรส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
x คือ ค่าระดับคะแนน
$\sum x$ คือ ผลรวมของค่าระดับคะแนนทั้งหมด
$\sum x^2$ คือ ผลรวมของค่าระดับคะแนนแต่ละข้อยกกำลังสอง
n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3.8 การนำเสนอข้อมูล

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบบรรยายพรรณนาขยายความตามแนวคิดและข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ การนำเสนอรายงานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

บทที่ 1 บทนำ
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการวิจัยได้ทำเป็นบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยต่อไป

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

4.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

4.3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

4.4 ผลการประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

4.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 23 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง สรุปประเด็นคำตอบได้ตามลำดับ ดังนี้

1) การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ยังประสบปัญหาการขาดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้การทำงานขาดทิศทางและขาดพลังในการสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (สัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก, 10 สิงหาคม 2566) ทั้งนี้ เป้าหมายในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก ควรสอดคล้องกับวัตรปฏิบัติของสงฆ์และพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎก ด้วยวิธีการรักษาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีข้อห้ามตามพระธรรมวินัยเหมาะกับสมณสารูป (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ การที่พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางใจแก่พุทธศาสนิกชน จนกระทั่งปัจจุบัน ขับเคลื่อนบทบาทดังกล่าวจึงต้องพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์ ในการบริหารการพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมกับชุมชนในการดูแลสุขภาวะของชาวบ้าน เสริมกับบทบาทของผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน และยังคงรักษาสถานการณ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางใจแก่พุทธศาสนิกชนต่อไปอย่างไม่แปลกแยก (สัมภาษณ์เจ้าคณะ

ผู้ปกครอง, 15 สิงหาคม 2566) ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน จึงเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างหมู่สงฆ์กับเครือข่ายผู้นำชุมชน อสม. และเจ้าหน้าที่หน่วยงานสาธารณสุขเพื่อจะร่วมกันดำเนินการทางด้านสาธารณสุขชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ด้วยการร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานร่วมกันต่อไป (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง, 14 สิงหาคม 2566)

2) การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ยังประสบปัญหาจำนวนพระคิลานุปัฏฐาก ซึ่งมีพระสงฆ์เข้าร่วมจำนวนน้อย โดยทั้งพื้นที่อำเภอบ้านโฮ่ง มีพระภิกษุ 157 รูป ยังเข้ามามีส่วนร่วมอาสาเป็นพระคิลานุปัฏฐากในปัจจุบันเพียง 8 รูปเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากยังขาดแรงจูงใจซึ่งต้องใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยสร้างแรงจูงใจดังกล่าว (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง, 14 สิงหาคม 2566) สร้างความตระหนักรู้ถึงประโยชน์ในการพัฒนาตัวเองของการอาสาเป็นพระคิลานุปัฏฐาก และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนร่วม อันได้แก่ หมู่สงฆ์ที่เจ็บป่วยไข้ ต้องการการสงเคราะห์ดูแลทั้งทางร่างกาย จิตใจ การส่งเสริมความรู้ในการปฏิบัติตัวขณะอาพาธ การป้องกันดูแลการอาพาธที่สามารถป้องกันได้ ตลอดจนการให้กำลังใจ แลกเปลี่ยนธรรมมะในการต่อสู้กับทุกขเวทนา (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2566)

ซึ่งต้องอาศัยความมุ่งมั่น อุทิศตนของสงฆ์ตามหลัก พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข ไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเอง และสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบ ความราบรื่นของสังคม (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2566)

3) ต่อข้อคำถามถึงปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ประสบความสำเร็จ พบว่า พระคิลานุปัฏฐากที่มีจิตอาสาเข้ามาแล้วนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในปัจจุบันกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นเจ้าภาพในการจัดอบรมให้ความรู้พระคิลานุปัฏฐาก ผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ 11 แผนการสอน รวมการฝึกปฏิบัติงานจริง 39 ชั่วโมง โดยมีครูพี่เลี้ยงเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำพื้นที่คอยดูแล เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์มีบทบาทต่อการดูแลสุขภาพตนเอง ชุมชน สังคม และส่งเสริมการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยก่อให้เกิดการเชื่อมโยงวัดกับชุมชน (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง, 14 สิงหาคม 2566) อย่างไรก็ดี ควรมีการอบรมเพื่อทบทวนหรือเสริมองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอด้วย เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองของพระคิลานุปัฏฐากอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดความมั่นใจ โดยอาจจัดเป็นแบบออนไลน์เพื่ออบรมทบทวนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระคิลานุปัฏฐากต่างพื้นที่กันเพื่อความสะดวก ประหยัดเวลา และงบประมาณ โดยการทำเทคโนโลยีมาใช้ได้ (สัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก, 10 สิงหาคม 2566)

4) นอกจากนี้ ยังขาดปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นไปในเชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ปัจจุบันพระคิลานุปัฏฐากจะปฏิบัติงานตามที่สาธารณสุขมอบหมาย ได้แก่ การประเมินคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ปีละ 1 ครั้ง ซึ่งควรดำเนินการปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้มีข้อมูลในการป้องกันดูแลสุขภาพพระสงฆ์อาพาธอย่างทันท่วงที การทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ และการส่งเสริมสุขภาพตลอดจนการให้ความรู้ชุมชนเกี่ยวกับโภชการสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของโรคภัย ยังดำเนินการได้ไม่เต็มที่ แม้ว่าพระคิลานุปัฏฐากจะได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ของเกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงานแล้ว ก็ยังขาดทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน เช่น คอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บฐานข้อมูล หรือเทปเลตในการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม อีกทั้งยังต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในชุมชน ได้แก่ พระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน/อสม. และเจ้าหน้าที่จากสาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาล เชื่อมประสานร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และพัฒนาความเป็นกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เพื่อร่วมกันพัฒนางานจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และทำให้วัดและชุมชนได้เชื่อมประสานกันเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัดกับพุทธศาสนิกชน โดยส่งเสริมบทบาทผู้นำด้านสาธารณสุขและการส่งเสริมสุขภาพให้พระสงฆ์ต่อไป (สัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก, 10 สิงหาคม 2566)

สรุปข้อมูลสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และแนวทางการพัฒนา

ข้อมูลสภาพการบริหารงาน	แนวทางการพัฒนา
การขาดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้การทำงานไม่มีทิศทาง และทำให้พลังการมีส่วนร่วมถูกลดทอนลง	กำหนดเป้าหมายการบริหารงานให้ชัดเจน และเน้นย้ำแนวทางการทำงานอย่างมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น
ขาดแรงจูงใจในการอาสาเป็นพระคิลานุปัฏฐาก ทำให้มีจำนวนพระคิลานุปัฏฐากน้อย	นำหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับจิตอาสามาช่วยส่งเสริมการบริหาร รวมทั้งนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมเป็นหลักการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตรปฏิบัติของสงฆ์ และพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎก
ไม่ได้กำหนดปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ให้ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย 1. ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐาก 2. ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ 3. ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในชุมชน	กำหนดและสนับสนุนปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ให้ชัดเจน

4.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างรูปแบบฯ ตามลำดับ ดังนี้

4.2.1 ผลการร่างรูปแบบฯ

จากผลการศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบ พบว่า รูปแบบ หรือว่า Model อาจจะเป็นภาพจำลองหรือแบบจำลองที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าหาแนวคิด หาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์จากการผู้ที่ได้ปฏิบัติจนได้ประสบความสำเร็จ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบเชิงทฤษฎี รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบข้อความ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์เป็นพื้นฐานร่วมกัน โดยอธิบายรูปแบบทั้งรูปภาพ ข้อความ สัญลักษณ์เส้นโยงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยกำหนดให้มีโครงสร้างองค์ประกอบของระบบดังนี้

โครงสร้างองค์ประกอบของระบบ

1. เป้าหมายของรูปแบบฯ
2. องค์ประกอบด้านหลักธรรม
3. องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม
4. กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย
5. ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ

สามารถอธิบายรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบของระบบในรูปแบบ ดังนี้

1. เป้าหมายของรูปแบบฯ

“สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้” อันเกิดจากความต้องการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมร่วมกัน ทำให้เกิดการอาสาสมัครของผู้มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังที พระไพศาล วิสาโล (2557, หน้า 17) กล่าวไว้ว่า จิตอาสาเป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุข เมื่อได้ทาความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2558, หน้า 1) กล่าวว่า จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น และเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทองแม้จะไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ จึงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสามุ่งเน้น การให้มากกว่าการรับ

เป้าหมายของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เกิดจากความต้องการของพระสงฆ์ที่มีจิตเมตตา เต็มใจปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ จะช่วยเหลืออนุเคราะห์พระสงฆ์อาพาธในพระพุทธศาสนาภายใต้ข้อบัญญัติของพระธรรมวินัย ร่วมกับองค์ความรู้ในการดูแลทางด้านร่างกาย และด้านจิตใจของ

พระสงฆ์อาพาธ รวมถึงการดูแลเรื่องโภชนาการ คิลานเภสัช ที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของพระสงฆ์อาพาธในแต่ละโรค เพื่อให้พระสงฆ์อาพาธเหล่านั้นสามารถฟื้นจากการเจ็บป่วยโดยเร็วที่สุด ซึ่งในสมัยพุทธกาล “พระคิลานุปัฏฐาก” เป็นศัพท์ที่แสดงถึงความหมายที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก หรือในปัจจุบัน คือ พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำวัด (อสว.) (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562, หน้า 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปว่าเป้าหมายของรูปแบบฯ ควรมุ่งเน้นให้กระบวนการทั้งหมดที่ดำเนินไปมุ่งสู่การคลายทุกข์ทางกายของพระสงฆ์อาพาธ รวมถึงญาติโยม พุทธศาสนิกชนที่สนใจในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพด้วยจิตอาสา เมตตาธรรมของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ ตลอดจนการปลุกปลอบให้กำลังใจ และแนะนำพระสงฆ์อาพาธให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎก ด้วยวิธีการรักษาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่มีข้อห้ามตามพระธรรมวินัยเหมาะกับสมณสารูป หากพระสงฆ์อาพาธบางรูปท่านยังประสงค์จะทำกิจวัตรของท่าน เช่น ทำวัตรสวดมนต์นั่งสมาธิหรือปลงอาบัติ เป็นต้น ควรอำนวยความสะดวกให้ท่านตามความสามารถ

2. องค์ประกอบด้านหลักธรรม

จากผลการศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า หลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา ได้แก่ “หลักพรหมวิหาร 4” และ “หลักสังคหวัตถุ 4” (สัมพันธ์ คงพูนทรัพย์, 2560, หน้า 3 ; พระศราวุฒิ สุปติฏฐิโต (เข็มสม), 2565, หน้า 90 ; พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ, 2564, หน้า 75 ; วีระชัย ยศโสธร, 2559, หน้า 40)

ผู้วิจัยจึงยึดเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีรายละเอียดของหลักธรรมทั้งสองกล่าวคือ

2.1 หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี ประกอบด้วย เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตใจเผื่อแผ่ไมตรี และคิดทำ ประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในการจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ เดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงด้วยอาการแช่มชื่น เบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงาม อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง

2.2 หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น ประกอบด้วย ทาน คือการให้การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้ ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี อัตถจริยาจริยา คือการขวนขวายประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลายให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม

3. องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม

การทำงานจิตอาสาเกี่ยวข้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความความต้องการของมาส์โลว์ (Hierarchy of Needs) (Abraham Maslow, 1954, p.10) ที่กล่าวถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์จากความต้องการพื้นฐานถึงความต้องการขั้นสูงเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานตามลำดับ ได้แก่ 1) ความต้องการด้านร่างกายหรือด้านกายภาพ (Physiological Needfs) 2) ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Need) 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self-Esteem Need) และ 5) ความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต (Self-Actualization Needs) การเข้าร่วมจิตอาสาเป็นเสมือนกิจกรรมที่หลอมรวมการทำงานจากภายนอกด้วยร่างกายและการทำงานจากภายในจิตใจเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อเราได้กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยจิตบริสุทธิ์ จิตของเราก็จะอิ่มเอิบเป็นสุข สร้างความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (Esteem Need) และความต้องการขั้นสูงสุด คือ การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - actualization Needs) ซึ่งจัดเป็นความต้องการขั้นที่ 4 และ 5 ของทฤษฎีลำดับขั้นความความต้องการของมาส์โลว์ (พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ (2564, หน้า 75)

4. กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย

การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการบริหารที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันทำงานในทุกมิติ และในการทำงานจิตอาสานักวิชาการ พบว่า เป็นการบริหารที่เอื้อต่อการเกิดจิตอาสาในมนุษย์ได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างพื้นที่ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการวางแผนทางด้านบริหารขององค์กร สร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกว่าผู้มีจิตอาสามีส่วนสำคัญในการตัดสินใจและการดำเนินงานขององค์กร เป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอาสาหรืองานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรด้วยความเสมอภาคและความกระตือรือร้นมากขึ้น (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และ อินถา ศิริวรรณ, 2560, หน้า 186) และสอดคล้องกับและยังสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาทั้งในบริบทของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือเป็นแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาได้อย่างเหมาะสม (พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และคุณญา แก้วทันคำ, 2565, หน้า 136)

กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็นการมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ร่วมกันปฏิบัติ Implementation) ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) และร่วมประเมินผล (Evaluation) (Cohen and Uphoff, 1981, p.10) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

5. ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ

การปฏิบัติศาสนกิจของพระคิลานุปัฏฐาก ควรจัดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมสนับสนุนในภาคีเครือข่าย เช่น การสนับสนุนพาหนะในการเดินทาง อุปกรณ์ในการตรวจวัดการแพทย์เบื้องต้น และควรสร้างภาคีเครือข่ายให้ขยายไปทั่วทุกวัด และให้ภาครัฐ ภาคประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการดูแลพระสงฆ์ และจัดให้มีการอบรมเพิ่มความรู้ให้พระคิลานุปัฏฐากให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

4.2.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ตารางที่ 4.2 ผลการพิจารณาแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ (IOC) ของร่างรูปแบบ

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)	คะแนนความคิดเห็น 1	2	3	รวม	IOC	สรุป
เป้าหมายของรูปแบบฯ						
1. เป้าหมายในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน)	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. เป้าหมายในการคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย)	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากตามแนวทางการดำเนินงานของจิตอาสา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 4.2 ผลการพิจารณาแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ (IOC) ของร่างรูปแบบ (ต่อ)

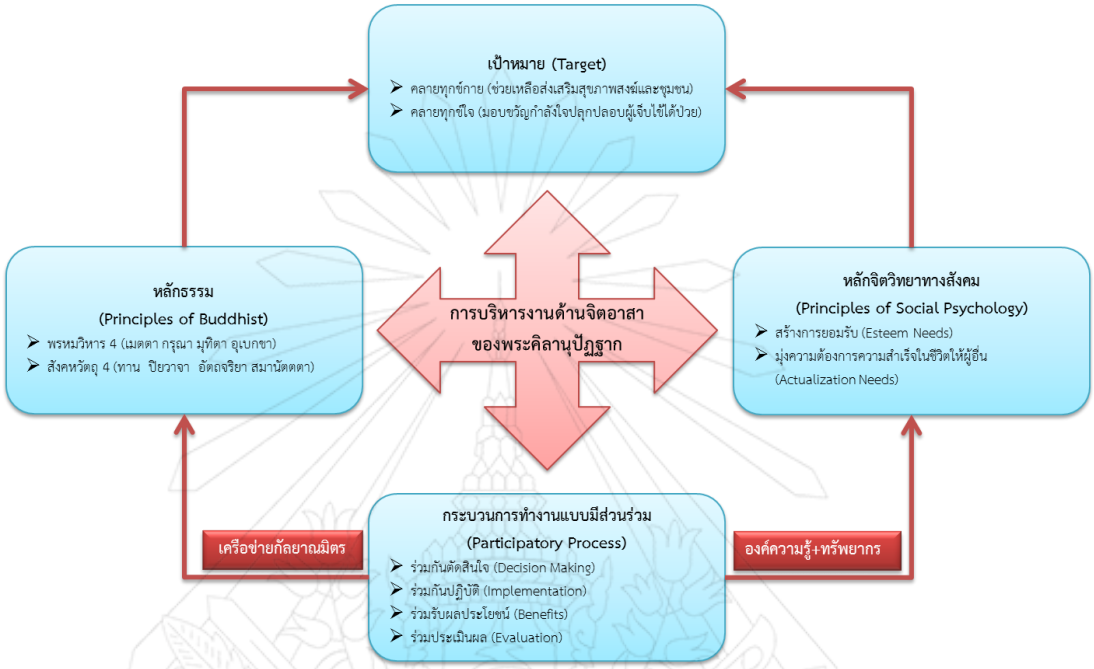
รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)	คะแนนความคิดเห็น 1	2	3	รวม	IOC	สรุป
องค์ประกอบด้านหลักธรรม						
5. พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข ไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบ ความราบรื่นของสังคม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม						
7. สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. มุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการของมนุษย์ทุกขั้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม						
9. ร่วมกันตัดสินใจ (Decision Making) โดยร่วมกันตัดสินใจทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเกิดความตระหนักถึงปัญหา ความจำเป็นในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10. ร่วมกันปฏิบัติ (Implementation) โดยร่วมกันปฏิบัติเต็มกำลังความสามารถตามบทบาทของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 4.2 ผลการพิจารณาแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ (IOC) ของร่างรูปแบบ (ต่อ)

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)	คะแนนความคิดเห็น 1	2	3	รวม	IOC	สรุป
11. ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี พระสงฆ์และหน่ายงานในชุมชนได้ร่วมมือกันสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์และชาวบ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พร้อมจะแก้ไขปัญหาชุมชนประเด็นอื่นระหว่างวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดี	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12. ร่วมประเมินผล (Evaluation) โดยร่วมกันประเมินทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องร่วมกันแก้ไข พัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ						
13. เครือข่ายกัลยาณมิตร ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
14. องค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐาก เกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
15. ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผลการพิจารณาแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ (IOC) ของร่างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่าร่างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และมีความเป็นไปได้ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) เป็น 1.00 ทุกองค์ประกอบ

จากการดำเนินงานในข้อ 1) การร่างรูปแบบฯ โดยผู้วิจัย และ 2) การยืนยันรูปแบบฯ ด้วยการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำมาเขียนแผนภาพแสดงรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model) ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model) มีองค์ประกอบ 4 ด้าน และ 2 ปัจจัยขับเคลื่อนรูปแบบฯ ดังนี้

เป้าหมายของรูปแบบฯ

1. เป้าหมายในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน)

2. เป้าหมายในการคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย)

องค์ประกอบด้านหลักธรรม

3. พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข ไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเอง

4. สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบ ความราบรื่นของสังคม

องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม

5. สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา

6. มุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการของมนุษย์ทุกขั้น

กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย

7. ร่วมกันตัดสินใจ (Decision Making) โดยร่วมกันตัดสินใจทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเกิดความตระหนักถึงปัญหา ความจำเป็นในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก

8. ร่วมกันปฏิบัติ (Implementation) โดยร่วมกันปฏิบัติเต็มกำลังความสามารถตามบทบาทของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก

9. ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี พระสงฆ์และหน่ายงานในชุมชนได้ร่วมมือกันสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์และชาวบ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พร้อมจะแก้ไขปัญหาชุมชนประเด็นอื่นระหว่างวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดี

10. ร่วมประเมินผล (Evaluation) โดยร่วมกันประเมินทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องร่วมกันแก้ไข พัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

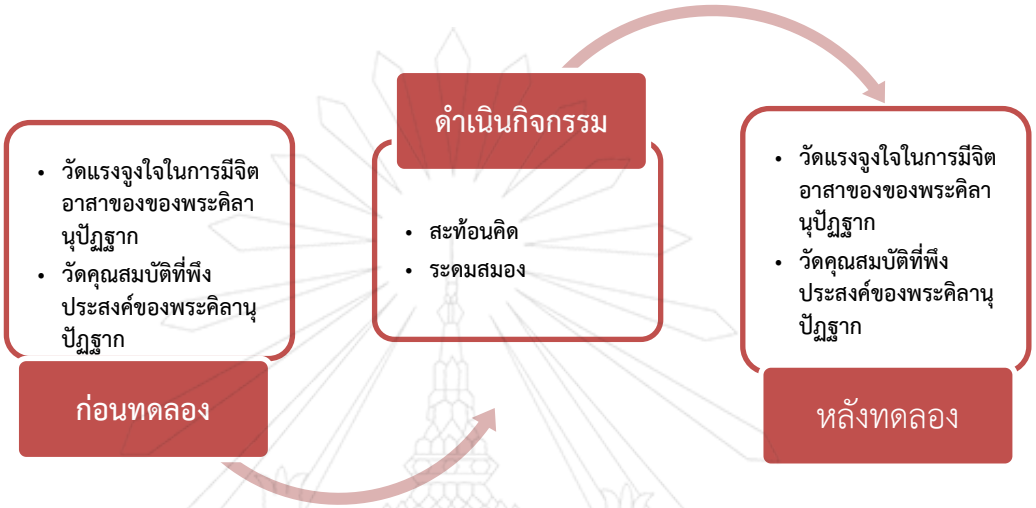
ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ

11. เครือข่ายกัลยาณมิตรในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ได้แก่ พระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน/อสม. และเจ้าหน้าที่จากสาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาล เชื่อมประสานร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และพัฒนาความเป็นกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เพื่อร่วมกันพัฒนางานจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และทำให้วัดและชุมชนได้เชื่อมประสานกันเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัดกับพุทธศาสนิกชน โดยส่งเสริมบทบาทผู้นำด้านสาธารณสุขและการส่งเสริมสุขภาพให้พระสงฆ์

12. องค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐากเกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน

4.3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีแผนการทดลอง ดังนี้

ภาพที่ 4.2 แสดงแผนการทดลองรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามกำหนดการ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 กิจกรรมในการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ครั้งที่	รายการกิจกรรม	วัน/เวลาดำเนินการ
1	สะท้อนคิด “เป้าหมายและหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก”	1 สิงหาคม 2566 10.00-12.00 น.
2	ระดมสมอง “ไปคนเดียวไปได้ไว ไปได้ไกลต้องไปด้วยกัน” ร่วมคิดกิจกรรมแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนการสัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก	8 สิงหาคม 2566 13.00-15.00 น.

จากตารางที่ 4.3 แสดงกิจกรรมในการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 2 ครั้ง ดังนี้

1. กิจกรรมสะท้อนคิด “เป้าหมายและหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก” ในวันที่ 1 สิงหาคม 2566 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ศาลาประชุมวัดดงฤาษี อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ พระคิลานุปัฏฐาก ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 8 รูป

เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ทบทวนเป้าหมายและหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก ซึ่งประกอบด้วย 1) เป้าหมายในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน) และ 2) เป้าหมายในการคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็น ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 การคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นว่าเป็นการวางเป้าหมายที่เหมาะสมและทำให้การปฏิบัติงานมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนขึ้น เนื่องจากพระคิลานุปัฏฐาก คือ ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธตั้งแต่สมัยพุทธกาลและมีความสำคัญต่อการสืบพระพุทธศาสนามายังปัจจุบัน อีกทั้งควรทำหน้าที่ส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์เพื่อป้องกันโรค และสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ดังกล่าวไว้ในทางพระพุทธศาสนาที่ว่า อโรคยา ปรมา ลาภา ความไม่มีโรค (การมีสุขภาพที่ดี) เป็นลาภอันประเสริฐ แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับเรื่องของสุขภาพ การมีสุขภาพที่ดีย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนอย่างสมบูรณ์ ซึ่งการส่งเสริมดูแลพระสงฆ์นั้นยังต้องคำนึงถึงหลักธรรมวินัย ดังนั้น พระคิลานุปัฏฐากจึงมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายการคลายทุกข์กาย บริบาลพระสงฆ์อาพาธหรือชราภาพในเบื้องต้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และส่งเสริมสุขภาพให้พระสงฆ์แข็งแรงด้วยแนวทางที่เหมาะควรกับสมณเพศ

นอกจากนี้ จากพลวัตการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับพุทธศาสนิกชน เห็นได้จากทุกวันนี้ คนไทยเข้าวัดทำบุญน้อยลง หรือจะเข้าเฉพาะมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ดังนั้น การขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพพระสงฆ์ร่วมกับชุมชน จึงเป็นการส่งเสริมบทบาทผู้นำของพระสงฆ์ ในชุมชน และสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้เป็นแนวปฏิบัติกับคฤหัสถ์โดยยึดหลักเมตตาธรรม ให้พระสงฆ์มีความสัมพันธ์และทำการอนุเคราะห์คฤหัสถ์โดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย หวังประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่การเพ่งอามิส

เป้าหมายที่ 2 การคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นว่าเป็นการวางเป้าหมายที่เหมาะสมและทำให้การปฏิบัติงานมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนขึ้น เนื่องจากพระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติธรรม เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ และความรู้สึกเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในปัญหาต่าง ๆ ได้ทั่วไป อันเป็นความรู้สึกในฐานะศิษย์กับอาจารย์ เป็นเครื่องรักษาความเคารพเชื่อถือได้ยังยืนมั่นคงยิ่ง การที่วัดจะเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้นำทางจิตใจ และเป็นศูนย์รวมความร่วมมือ อาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การเป็นที่ประกอบพิธีกรรม หรือแม้กระทั่งการขับเคลื่อนเกี่ยวกับสุขภาพสงฆ์และชุมชนร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางด้านสาธารณสุข เป้าหมาของพระคิลานุปัฏฐาก

จึงควรมุ่งการคลายทุกข์ใจ โดยมอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ด้วยเมตตา ขันติ และปิยวาจา เป็นต้น

องค์ประกอบด้านหลักธรรม อันประกอบด้วย หลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา ได้แก่ “หลักพรหมวิหาร 4” และ “หลักสังคหวัตถุ 4” ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเป็นจิตอาสา คือ การมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม การทำงานทุกอย่างเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปของอามิสสินจ้าง หรือรางวัล ตลอดจนการอุทิศกาย กำลังใจ และเวลาให้แก่ส่วนรวม หลักธรรมที่พึงมีและถือปฏิบัติเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ได้ถึงพร้อม คือ มีความรักมนุษยชาติ ตามหลักพรหมวิหาร 4 และสังควัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา ความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ยินดีเมื่อผู้อื่นมีสุข และอุเบกขา การวางเฉยไม่ลำเอียง สังควัตถุ 4 คือ ทาน การให้ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ปิยวาจา กล่าวด้วยวาจาที่ซาบซึ้ง สุภาพอ่อนหวาน เพื่อการสื่อสารที่ดีทั้งระหว่างหมู่สงฆ์ และฆราวาส อัตถจริยา ทำดี ประพฤติดีเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สมานัตตตา ทำตัวเสมอต้น เสมอปลาย

องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม ได้แก่ การสร้างความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (Esteem Need) ความต้องการขั้นสูงสุด คือ การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - Actualization Needs) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นว่าเป็นหลักจิตวิทยาที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเป็นจิตอาสา เนื่องจากการยอมรับจากสังคม (Esteem Need) การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - Actualization Needs) เป็นองค์ประกอบความต้องการของมนุษย์ตามแนวความคิดนี้เป็นของมาสโลว์ที่เหนือกว่างความต้องการทางกายภาพของมนุษย์ เช่น ความต้องการปัจจัย 4 เพื่อดำรงชีวิต แต่ในงานจิตอาสานั้นอาสาสมัครจะมีความต้องการการยอมรับจากสังคม (Esteem Need) การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - Actualization Needs) จะเป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมด้วยความเสียสละ อยู่ในกลุ่มแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliative Motive) โดยผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ มักจะเป็นผู้ที่โอบอ้อมอารี เป็นที่รักของเพื่อน มีลักษณะเห็นใจผู้อื่น เช่นเดียวกับการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐาก ในการเป็นจิตอาสา

สรุปได้ว่า เมื่อได้ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและเป้าหมายที่จะดำเนินงานต่อไป พระคิลานุปัฏฐาก ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เห็นว่าเป้าหมายในการคลายทุกข์กาย ทุกข์ใจ ยึดมั่นหลักธรรม อันประกอบด้วย หลักธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา ได้แก่ “หลักพรหมวิหาร 4”และ “หลักสังคหวัตถุ 4” และหลักจิตวิทยาทางสังคม ได้แก่ “การสร้างความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (Esteem Need)” และ “ความต้องการขั้นสูงสุด คือ การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - Actualization Needs)” มีความเหมาะสมและเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานของพระคิลานุปัฏฐากในการเป็นจิตอาสา

2. กิจกรรมระดมสมอง “ไปคนเดียวไปได้ไว ไปได้ไกลต้องไปด้วยกัน” ร่วมคิดกิจกรรมแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในวันที่ 8 สิงหาคม 2566 เวลา 13.00-15.00 น. ณ ศาลาประชุมวัดดงฤๅษี อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ พระคิลานุปัฏฐาก ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 8 รูป สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนี้

ตารางที่ 4.4 แนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ข้อสรุปจากกิจกรรมระดมสมอง "ไปคนเดียวไปได้ไว ไปได้ไกลต้องไปด้วยกัน"

ปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก	แนวทางแก้ไขปัญหา
1. จำนวนพระคิลานุปัฏฐากไม่เพียงพอ	1. เปิดรับสมัครพระคิลานุปัฏฐาก เป็นอาสาสมัคร โดยขอความเมตตาประชาสัมพันธ์จากพระเดชพระคุณพระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง 2. จัดทำรายนามทำเนียบอาสาสมัครพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ยกย่องเชิดชูเกียรติการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเสียสละ และการพัฒนาผู้นำวัดยุคใหม่ และการได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองทั้งทางโลกและทางธรรม
2. ขาดการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ	1. สำรวจหัวข้อความต้องการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่มเติมจากพระคิลานุปัฏฐาก 2. นำเสนอความต้องการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่มเติมจากพระคิลานุปัฏฐาก ต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง เพื่อหาแนวทางสนับสนุนต่อไป
3. การจัดเก็บข้อมูลประวัติภิกษุอาพาธจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการค้นหาเพื่อนำข้อมูลเดิมมาใช้ประโยชน์	1. ควรมีกิจกรรมให้ความรู้พระสงฆ์จิตอาสาให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูล การใช้โปรแกรมการจัดการฐานข้อมูลต่าง ๆ เช่น Microsoft Access, Microsoft SQL Server, Oracle เป็นต้น 2. สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น คอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ

ตารางที่ 4.4 แนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ข้อสรุปจากกิจกรรมระดมสมอง “ไปคนเดียวไปได้ไว ไปได้ไกลต้องไปด้วยกัน” (ต่อ)

ปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก	แนวทางแก้ไขปัญหา
4. ขาดแนวทางการทำงานในเชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ และการส่งเสริมสุขภาพตลอดจนการให้ความรู้ชุมชนเกี่ยวกับโภชการสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของโรคภัย	1. จัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ และปลูกฝังความเชื่อที่ถูกต้องในการทำบุญตักบาตรและการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ของญาติโยม เช่น ปัญหาโยมถวายสังฆทาน ถวายโอสถ บางอย่างอาจหมดอายุการใช้งานแล้ว ปัญหาอาหารสำเร็จรูปที่โยมนำมาใส่บาตรหมดอายุ 2. จัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้เรื่องหลักโภชนาการ คือ อาหารหลัก 5 หมู่มีอะไรบ้าง และมีประโยชน์อย่างไร การทำบุญตักบาตรและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ โดยคำนึงถึงหลักโภชนาการ จะส่งผลดีต่อสุขภาพของพระสงฆ์ เนื่องจากพระจะต้องฉันเพื่อให้ ญาติโยมได้บุญตามความเชื่อของญาติโยม 3. การจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้แก่ญาติโยมควรดำเนินการโดยขอความร่วมมือจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย แรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลองรายข้อ

รายการ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t-test	df.	P-value
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1. ข้าพเจ้ามีความห่วงใยผู้ประสบปัญหา และสงฆ์อาพาธ	2.38	1.06	3.75	0.71	2.986	7	0.001**
2. ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารบุคคลและสงฆ์อาพาธ ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้	2.63	0.74	4.50	0.76	8.275	7	0.000**
3. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่เราควรให้ความช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน	2.88	0.99	4.63	0.74	10.693	7	0.000**
4. การทำกิจกรรมอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ธรรมมากยิ่งขึ้น	2.50	0.93	4.38	0.74	8.275	7	0.000**
5. การเป็นอาสาสมัครเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้ามีมุมมองใหม่ ๆ	2.75	0.89	4.25	0.89	5.612	7	0.001**
6. การเป็นอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้าเกิดการเรียนรู้และเข้าใจชีวิต มนุษย์จากประสบการณ์ตรง	2.75	0.89	4.13	0.83	3.667	7	0.008**
7. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้ที่จะติดต่อกับบุคคลหลากหลาย จากการทำกิจกรรมอาสาสมัคร	2.75	0.89	4.25	0.89	3.969	7	0.005**
8. การทำกิจกรรมอาสาสมัครช่วยให้ข้าพเจ้าค้นพบศักยภาพของตัวเอง	2.75	0.89	4.25	0.89	4.583	7	0.003**
9. การทำกิจกรรมอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้ามีเครือข่ายใหม่ที่สามารถให้ความรู้ ความคิดช่วยเหลือช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป	2.88	0.99	4.38	0.92	4.583	7	0.003**
10. การทำกิจกรรมจิตอาสาช่วยให้ข้าพเจ้าได้เพื่อนใหม่ที่มีความคิดเหมือนกัน	2.63	0.74	4.25	1.04	6.177	7	0.000**
11. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น เมื่อทำกิจกรรมจิตอาสา	2.75	0.89	4.50	0.93	10.693	7	0.000**
12. การเป็นอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจ	2.63	0.74	4.25	0.89	4.333	7	0.003**
13. การเป็นอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นผู้มีคุณค่าต่อผู้อื่น	2.88	0.64	4.38	1.06	3.969	7	0.005**

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลองรายข้อ (ต่อ)

รายการ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t-test	df.	P-value
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
14. การเป็นอาสาสมัครช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเอง	2.63	0.74	4.25	0.89	4.333	7	0.003**
15. การเป็นอาสาสมัครเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม	2.88	0.64	4.38	0.74	5.612	7	0.001**
ค่าเฉลี่ยรวม	**2.75**	**0.89**	**4.30**	**0.54**	**8.325**	**7**	**0.000****

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.5 พบว่า แรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากทั้งในภาพรวมและรายข้อ คะแนนค่าเฉลี่ยหลังทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า P-value ต่ำกว่า 0.01 ทุกรายการ

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลองรายข้อ

รายการ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t-test	df.	p-value
1. มีจิตพรหมวิหารมีความหวังดี ปรารถนาดี มีใจรักในการดูแลรักษาสงฆ์อาพาธ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	2.38	0.92	4.13	0.99	3.564	7	0.009**
2. มีจิตกัลยาณมิตรมีความอดทน เป็นเพื่อนอยู่ร่วมกับคนไข้ได้ตลอดเวลา ดูแลอย่างใกล้ชิด	2.50	1.07	4.13	0.99	3.265	7	0.004**
3. มีจิตอาสา คอยดูแลพยาบาลสงฆ์ป่วยอาพาธภายในวัด และช่วยเหลือดูแล เยี่ยมเยียนชาวบ้านด้วยความเต็มใจ	2.75	0.89	4.50	0.76	3.862	7	0.006**
4. เข้าใจคนและเข้าใจบริบทหน้าที่ รักษาดูแลสงฆ์อาพาธโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะฐานะหน้าตาในสังคม	3.00	0.53	4.25	0.89	3.416	7	0.001**

ตารางที่ 4.6 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ทั้งในภาพรวมและรายข้อ (ต่อ)

รายการ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t-test	df.	p-value
5. ใฝ่รู้อยู่เสมอ พร้อมเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการดูแลสงฆ์อาพาธหรือผู้ป่วยอื่น ๆ ที่พอจะช่วยเหลือได้	2.75	0.89	4.50	0.76	3.862	7	0.006**
6. เข้าใจโรค รู้จักสังเกตวินิจฉัยโรค สาเหตุการเกิดโรค วิธีการดูแลรักษาเบื้องต้น	2.88	0.99	4.25	0.89	2.986	7	0.002**
7. รับฟังผู้ป่วย เมื่อผู้ป่วยเกิดความไม่สบายใจ อดทนฟังเป็น	2.63	0.74	4.50	0.76	6.355	7	0.000**
8. ให้การปรึกษาได้ดี เป็นผู้พูดเรื่องยากให้ง่ายอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อม โดยใช้ข้อมูลตามหลักวิชาการ	2.63	0.74	4.63	0.74	10.583	7	0.000**
9. รู้การนำภาวนา เอื้อให้ผู้ป่วยขัดเกลากิเลสไม่ต้องกังวลเรื่องที่อยู่อาศัย ไม่ต้องกังวลคนดูแล ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติ	2.63	0.74	4.25	0.71	5.017	7	0.002**
10. มีมนุษย์สัมพันธ์ดี ช่วยดูแลนำสิ่งของไปให้ประสานงานศูนย์อนามัยเพื่อเข้าการรักษาโดยปรับตัวเองได้เป็นอย่างดีขณะเข้าไปทำงาน	2.75	0.89	4.13	0.99	4.245	7	0.004**
11. สื่อสารดี รู้วิธีให้กำลังใจ ให้แนวทางให้ท่านอยู่ได้และเจริญสมณะธรรม	2.75	0.89	4.13	0.83	3.667	7	0.008**
ค่าเฉลี่ยรวม	**2.70**	**0.40**	**4.31**	**0.19**	16.350	**7**	0.000**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.6 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากทั้งในภาพรวมและรายข้อ คะแนนค่าเฉลี่ยหลังทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า P-value ต่ำกว่า 0.01 ทุกรายการ

2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลองวิเคราะห์ด้วยสถิติทดสอบ t- test แบบ Dependent

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลอง

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{t}$	P-value
ก่อน	8	2.75	0.88	8.325	0.000**
หลัง	8	4.30	0.53		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป ก่อน-หลังทดลอง

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{t}$	P-value
ก่อน	8	2.70	0.39	16.350	0.000**
หลัง	8	4.31	0.40		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.4 ผลการประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของผู้ตอบจำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินรูปแบบฯ

ประเภทผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	จำนวน	ร้อยละ
1) กลุ่มพระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง	7	30.43
2) กลุ่มพระคิลานุปัฏฐาก	8	34.78
3) กลุ่มชุมชน/อสม.	4	17.39
4) สาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง	4	17.39
รวม	**23**	**100.00**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมินรูปแบบฯ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพระคิลานุปัฏฐาก ร้อยละ 34.78 รองลงมาเป็นกลุ่มพระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง ร้อยละ 30.43 กลุ่มชุมชน/อสม. และสาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง ร้อยละ 17.39 เท่ากัน

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ จำนวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน

รายการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
เป้าหมายของรูปแบบฯ			
1. เป้าหมายในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน)	4.57	0.59	มากที่สุด
2. เป้าหมายในการคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย)	4.17	0.72	มาก
3. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ	4.26	0.69	มาก
4. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากตามแนวทางการดำเนินงานของจิตอาสา	4.26	0.69	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน	**4.32**	**0.40**	**มาก**

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ จำนวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน (ต่อ)

รายการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
องค์ประกอบด้านหลักธรรม			
5. พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข ไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเอง	4.26	0.75	มาก
6. สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบความราบรื่นของสังคม	4.26	0.75	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน	**4.26**	**0.58**	**มาก**
องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม			
7. สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา	4.30	0.63	มาก
8. มุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการของมนุษย์ทุกขั้น	4.39	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน	**4.35**	**0.49**	**มาก**

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ จำนวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน (ต่อ)

รายการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม			
9. ร่วมกันตัดสินใจ (Decision Making) โดยร่วมกันตัดสินใจทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเกิดความตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก	4.39	0.66	มาก
10. ร่วมกันปฏิบัติ (Implementation) โดยร่วมกันปฏิบัติเต็มกำลังความสามารถตามบทบาทของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก	4.26	0.69	มาก
11. ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี พระสงฆ์และหน่ายงานในชุมชนได้ร่วมมือกันสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์และชาวบ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พร้อมจะแก้ไขปัญหาชุมชนประเด็นอื่นระหว่างวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดี	4.35	0.65	มาก
12. ร่วมประเมินผล (Evaluation) โดยร่วมกันประเมินทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องร่วมกันแก้ไขพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	4.35	0.71	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน	**4.34**	**0.40**	**มาก**
ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ			
13. เครือข่ายกัลยาณมิตร ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน	4.35	0.65	มาก
14. องค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐาก เกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน	4.43	0.66	มาก
15. ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน	4.48	0.67	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมรายด้าน	**4.42**	**0.38**	**มาก**
ค่าเฉลี่ยรวมการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ	**4.34**	**0.22**	**มาก**

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

$\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.22 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ทุกองค์ประกอบของรูปแบบเป้าหมายของรูปแบบฯ ได้แก่ องค์ประกอบด้านหลักธรรม องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย และปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมี $\overline{X}$ ระหว่าง 4.17-4.57

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 4) เพื่อประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยพัฒนา โดยเครื่องมือประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการบริหารงาน 2) แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ 3) แบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก และ 4) แบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบฯ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 23 รูป/คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าร้อยละเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน Pair T-Test

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลจากกระบวนการวิจัยขั้นตอนที่ 1

สภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 23 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง พบว่า

1. การดำเนินงานยังขาดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้การทำงานไม่มีทิศทาง และทำให้พลังการมีส่วนร่วมถูกลดทอนลง

2. ขาดแรงจูงใจในการอาสาเป็นพระคิลานุปัฏฐาก ทำให้มีจำนวนพระคิลานุปัฏฐากน้อย โดยในปัจจุบันมีเพียง 8 รูป จากพระภิกษุในอำเภอบ้านโฮ่ง 157 รูป

3. ไม่ได้กำหนดปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ให้ชัดเจน

ดังนั้น แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ควรดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายการบริหารงานให้ชัดเจน และเน้นย้ำแนวทางการทำงานอย่างมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น

2. นำหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับจิตอาสามาช่วยส่งเสริมการบริหาร รวมทั้งนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมเป็นหลักการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตรปฏิบัติของสงฆ์ และพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎก

3. กำหนดและสนับสนุนปัจจัยการขับเคลื่อนให้การบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ให้ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐาก 2) ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ 3) ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในชุมชน

5.1.2 สรุปผลจากกระบวนการวิจัยขั้นตอนที่ 2

1. ร่างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยกำหนดให้มีโครงสร้างองค์ประกอบของระบบจากการศึกษาที่เกี่ยวข้องประกอบกับผลการสัมภาษณ์สภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก จากพระคิลานุปัฏฐาก ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ สรุปได้ดังนี้

โครงสร้างองค์ประกอบของระบบ

1) เป้าหมายของรูปแบบฯ
2) องค์ประกอบด้านหลักธรรม
3) องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม
4) กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม
5) ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ

2. นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณาตามแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ (IOC) ของร่างรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า มีความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และมีความเป็นไปได้ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence = IOC) เป็น 1.00 ทุกองค์ประกอบ

จากการดำเนินงานในข้อ 1) การร่างรูปแบบฯ โดยผู้วิจัย และ 2) การยืนยันรูปแบบฯ ด้วยการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้รูปแบบฯ ที่ผ่านการยืนยัน ทำให้ได้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)

5.1.3 สรุปผลจากกระบวนการวิจัยขั้นตอนที่ 3

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย แรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก ทำให้เกิดกิจกรรมสะท้อนคิด “เป้าหมายและหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก” ในวันที่ 1 สิงหาคม 2566 *ได้*ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและเป้าหมายที่จะดำเนินงานต่อไป และกิจกรรมระดมสมอง “ไปด้วยกัน ไปได้ไกล” เพื่อร่วมคิดกิจกรรมแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ณ วันที่ 8 สิงหาคม 2566 ณ ศาลาประชุมวัดดงฤาษี อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ พระคิลานุปัฏฐาก ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำนวน 8 รูป ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

และพบว่ารูปแบบฯ มีประสิทธิผลโดยผลการเปรียบเทียบความแตกต่างแรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลองวิเคราะห์ ด้วยสถิติทดสอบ t- test แบบ Dependent พบว่า ก่อน-หลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากก่อน-หลังทดลอง ด้วยสถิติทดสอบ t- test แบบ Dependent พบว่า ก่อน-หลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

5.1.4 สรุปผลจากกระบวนการวิจัยขั้นตอนที่ 4

สรุปการประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{X}$ = 4.34 S.D. = 0.22 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ทุกองค์ประกอบของรูปแบบเป้าหมายของรูปแบบฯ ได้แก่ องค์ประกอบด้านหลักธรรม องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมี $\bar{X}$ ระหว่าง 4.17 ถึง 4.57

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ เป้าหมายของรูปแบบฯ หลักธรรม หลักจิตวิทยาทางสังคม กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และพระคิลานุปัฏฐากผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ ปภัส ฉัตรยาลักษณ์ และจุฑารัตน์ เปลวทอง (2563, หน้า 11) ศึกษารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning ประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ด้วยขั้นตอน E-R-C-A และแบบใช้โครงงานเป็นฐานด้วยขั้นตอน D-P-D-R-P การวัดและประเมินผล รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาที่เข้าร่วมมีระดับจิตสาธารณะหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พัฒนาด้วยรูปแบบการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ศึกษาสภาพปัจจุบันและกระบวนการปฏิบัติงานของการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ประกอบกับการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อสร้างเป็นรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน นำไปทดลองใช้และยืนยันผลการใช้รูปแบบ ตลอดจนประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน สอดคล้องกับ พูลสุข หิงศานนท์. (2549, หน้า 80) กล่าวว่า การพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการ

ในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ซึ่งประกอบด้วย 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของแบบจำลอง 3) การร่างแบบจำลอง 4) การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือการทดลองใช้แบบจำลอง และบุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 104-106) กล่าวว่า การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบว่าต้องมีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบอย่างน้อย 2 ขั้นตอน เบื้องต้นคือการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ โดยผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐานโดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น ๆ รวมถึงผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และหลังจากได้พัฒนารูปแบบในขั้นต้นแล้ว จำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบโดยนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จากการสัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 8 รูป สรุปประเด็นคำตอบเรียงลำดับจากปัญหาที่มีพระคิลานุปัฏฐากระบุถึงจากมากไปน้อย พบว่า ปัญหาที่มีพระคิลานุปัฏฐากระบุถึงจากมากไปน้อย ได้แก่ จำนวนพระคิลานุปัฏฐากไม่เพียงพอ ร้อยละ 100.00 ขาดการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 87.50 การจัดเก็บข้อมูลประวัติภิกษุอาพาธจำนวนมากทำให้ยากต่อการค้นหาเพื่อนำข้อมูลเดิมมาใช้ประโยชน์ และขาดแนวทางการทำงานในเชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ และการส่งเสริมสุขภาพตลอดจนการให้ความรู้ชุมชนเกี่ยวกับโภชการสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของโรคภัย ร้อยละ 75.00 เท่ากัน ดังนั้น สภาพปัญหาที่สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วน คือ จำนวนพระคิลานุปัฏฐากไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานด้านจิตอาสา และขาดการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับพระครูสังฆวิสุทธิคุณ (บุญยุทธ พุทฺธสโร) และคณะ (2560, หน้า 37-38) ศึกษาการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง พบว่า สภาพปัญหาในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง ยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสา ทำให้ไม่สามารถนำมาดำเนินการในชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขาดการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ขาดการเชื่อมโยง ติดต่อระหว่างวัดกับชุมชน เมื่อวัดไม่เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนได้

ผลการศึกษาที่พบว่าเป้าหมายของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มุ่งเน้นให้กระบวนการทั้งหมดที่ดำเนินไปมุ่งสู่การคลายทุกข์ทางกายของพระสงฆ์อาพาธ รวมถึงญาติโยม พุทธศาสนิกชนที่สนใจในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพ ด้วยจิตอาสา เมตตาธรรมของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ ตลอดจนการปลุกปลอบให้กำลังใจ และแนะนำพระสงฆ์อาพาธให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกด้วยวิธีการรักษาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อคลายทุกข์ทางใจนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของพระอธิการณัฐพล ปญฺญาวุฑฺโฒ และคณะ (2564, หน้า 33-34) ศึกษาเรื่องจิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า พระคิลานุปัฏฐากมีหน้าที่ให้การแนะนำ ช่วยเหลือและดูแลผู้ป่วย โดยการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ การป้องกัน

การออกกำลังกาย อาหารที่ควรฉันและควรไม่ควรฉัน มีการสำรวจ ตรวจเช็คสุขภาพ และติดตามอาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์อาพาธมีกำลังใจ และพร้อมที่จะต่อสู้กับโรคได้ และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สามารถพัฒนาสุขภาวะชุมชน มีส่วนในการดูแลชุมชนและสังคม มีหน้าที่สื่อสารเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ เฝ้าระวังสถานการณ์ด้านสุขภาพในวัดและชุมชน ประสานงานด้านสุขภาพพระสงฆ์กับคณะสงฆ์ และหน่วยงานด้านสาธารณสุข จัดบริการสุขภาพเบื้องต้นแก่พระสงฆ์ในพื้นที่ รวมถึงให้คำปรึกษา แนะนำถ่ายทอดความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพแก่ชุมชน และดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย

นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านหลักธรรมที่ยึดเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี ประกอบด้วย เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตใจเผื่อแผ่ไมตรี และคิดทำ ประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในการจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ เดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ด้วยอาการแช่มชื่น เบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงาม อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง และหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้ ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี อัตถจริยาจริยา คือการขวนขวายประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลายให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม

สอดคล้องกับพระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร (มิ่งขวัญ) (2564, บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระคิลานุปัฏฐากในการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร พบว่า การอาศัยพึ่งพากันในยามป่วยไข้เป็นการถวายอุปัฏฐากหรือดูแลซึ่งกันและกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล การอุปัฏฐากพระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องจิตใจที่จะดูแลพระอุปัชฌาย์อาจารย์และเพื่อน เมื่อท่านเหล่านี้ อาพาธ หรือแม้แต่ดูแลบุคคลอื่นที่ว่าพอจะช่วยรักษาได้ด้วยความเต็มใจ อันเป็นการรักษาทางกายเพื่อให้ทุเลาจากพยาธิ และรักษาโรคทางใจให้ท่านมีกำลังใจที่จะดูแลตัวเองและรักษาอาการป่วยให้ดีขึ้น หลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ถือเป็นแก่นของคำสอน การใช้หลักธรรมในการทำงาน เพื่อต้องการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบรรเทาความทุกข์ทางด้านจิตใจ เพราะการเจ็บป่วยและความตายเป็นทุกข์ เป็นภัยของมนุษย์แต่ขณะเดียวกัน ก็เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติธรรมดาของทุกชีวิต

องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคมที่ยึดเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ได้แก่ สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และมุ่งความต้องการความสำเร็จ

ในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สอดคล้องกับการทำงานจิตอาสาเกี่ยวข้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความความต้องการของมาส์โลว์ (Hierarchy of Needs) (Abraham Maslow, 1954, p.10) ที่กล่าวถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์จากความต้องการพื้นฐานถึงความต้องการขั้นสูง การเข้าร่วมจิตอาสาเป็นเสมือนกิจกรรมที่หลอมรวมการทำงานจากภายนอกด้วยร่างกายและการทำงานจากภายในจิตใจเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อเราได้กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยจิตบริสุทธิ์ จิตของเราก็จะอิ่มเอิบเป็นสุข สร้างความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (Esteem Need) และความต้องการขั้นสูงสุด คือ การมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Self - actualization Needs) ซึ่งจัดเป็นความต้องการขั้นที่ 4 และ 5 ของทฤษฎีลำดับขั้นความความต้องการของมาส์โลว์ (พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ, 2564, หน้า 75)

และผลการศึกษาการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ครั้งนี้ ยังพบว่าการขับเคลื่อนรูปแบบ ต้องอาศัยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบด้วยเครือข่ายกัลยาณมิตรในการบริหารงาน ด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ตลอดจนองค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐากเกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน เป็นส่วนสำคัญของรูปแบบที่มีประสิทธิผลส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก สอดคล้องกับการศึกษาของพระอธิการเฉลิม กนฺตสา (2562, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า พระคิลานุปัฏฐาก คือ พระสงฆ์ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาลสงฆ์อาพาธ ทำให้มีใจยินดีชื่นชม หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ยึดมั่น ถือมั่น เพื่อให้เกิดความดีงามแห่งสงฆ์ โดยกระบวนการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก ใช้กิจกรรมหลัก คือ การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก ให้สอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพที่มีเป้าหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลก และพระคิลานุปัฏฐากได้รับการพัฒนาศักยภาพทำให้มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มีทักษะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย และมีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

และสอดคล้องกับพระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และ ศิริโรจน์ นามเสนา (2565, บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์ของพระคิลานุปัฏฐาก พบว่า “พระคิลานุปัฏฐาก” หรือ พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพตำบลประจำวัด (อสว.) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญด้านการสาธารณสุขของพระพุทธศาสนาไทย โดยมีหน้าที่สำคัญในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพตนเอง พระอุปชา อาจารย์ และสหธรรมที่เอื้อต่อพระธรรมวินัย ช่วยทำให้พระสงฆ์หมู่ใหญ่มีสุขภาพที่แข็งแรงสามารถประกอบศาสนกิจตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา อนึ่ง การขับเคลื่อนสุขภาวะพระสงฆ์ทั่วประเทศเป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม ใช้ทางธรรมนำทางโลก ครอบคลุมปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านการพัฒนา ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการด้านการวิจัยและพัฒนา

ชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชนทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

และยังสอดคล้องกับพระศราวุฒิ สุปติฏฐิโต (เข็มสม) และคณะ (2565, หน้า 84-85) ศึกษาการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนดตำบลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธ ควรส่งเสริมกระตุ้นให้เยาวชนรุ่นหลังมีจิตสำนึกทำความดีเพื่อสังคม โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานสร้างจิตสำนึกทำประโยชน์เพื่อบุคคล ชุมชน สังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ส่งเสริมความสามัคคีสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมีความเมตตา กรุณาต่อเพื่อร่วมโลก ส่งเสริมประชาชนในพื้นที่นำหลักคำสอนทางศาสนาที่ตรงต่อจริตของบุคคลในสังคม เพิ่มการให้โอกาสในการทำงานด้านจิตอาสา ส่งเสริมจิตอาสาให้มีจิตใจที่เป็นกลางไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง โดยปราศจากความลำเอียง ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ทำงานเป็นทีม อันนำไปสู่ขบวนการขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธให้เป็นรูปธรรมต่อบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) จากการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบในยุคนี้มีเทคโนโลยีใหม่และการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแทบจะตลอดเวลา การปฏิบัติศาสนกิจของพระคิลานุปัฏฐากจึงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากปราศจากการส่วนร่วมสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐเอกชน และวัด เช่น การสนับสนุนพาหนะในการเดินทาง อุปกรณ์ในการตรวจวัดการแพทย์เบื้องต้น และควรสร้างภาคีเครือข่ายให้ขยายไปทั่วทุกวัด และให้ภาครัฐ ภาคประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการดูแลพระสงฆ์ และจัดให้มีการอบรมเพิ่มความรู้ให้พระคิลานุปัฏฐากให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

2) จากการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า การมีส่วนร่วมของพระคิลานุปัฏฐาก สามรถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้พระทุกรูปได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาของพระผู้ปฏิบัติงานเป็นหลัก และช่วยพัฒนาศักยภาพและความเป็นผู้นำของพระสงฆ์ให้กล้าแสดงออกมีการตัดสินใจที่ดีพึงปฏิบัติเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาพระภิกษุสงฆ์ต่อไป

3) จากการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า เป้าหมายของรูปแบบในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน) คลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย) เกิดจากความต้องการของพระสงฆ์ที่มีจิตเมตตา เต็มใจปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ เป็นบทบาทของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันในการการส่งเสริมและดูแลสุขภาพระหว่างเจ็บป่วยของหมู่สงฆ์ให้ได้รับการตรวจเยี่ยมและดูแลสุขภาพอย่างถูกต้อง เพื่อแบ่งเบาภาระจากหน่วยงาน

สาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างจริงจัง ทำให้การดำรงชีวิตของพระสงฆ์เป็นไปตามอัตภาพอยู่ในพระธรรมวินัยกำหนด

4) จากการศึกษารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า หลักธรรมพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี เพื่อการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น ส่วนหลักจิตวิทยาทางสังคม สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และมุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาจิตและปัญญา เพื่อเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมไทย และการแก้ปัญหาทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5.3.2 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งต่อไป

1) รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่เฉพาะเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก ดังนั้น ผู้ที่สนใจอาจนำข้อมูลที่จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์หรือพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาที่ส่งเสริมแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มีลักษณะเฉพาะของสาขานั้น ๆ

2) การดำเนินศึกษาเพื่อประเมินผลของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีการออกแบบแผนการทดลองเป็นการทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อน-หลังการทดลอง ผู้ที่สนใจอาจนำวิธีการเดียวกันไปศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการใช้รูปแบบการบริหารงานอื่นได้ หากไม่มีข้อจำกัดในการวัดผลที่ไม่สามารถวัดก่อนการทดลองได้

3) การวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาประเมินผลของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษา อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในเชิงปริมาณ เพื่อประเมินระดับแรงจูงใจในการมีจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก และเปรียบเทียบระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในภาพรวม ดังนั้น เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากที่ชัดเจนขึ้น ผู้ที่สนใจอาจศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกันอย่างเหมาะสมในแต่ละขั้นตอน

4) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย พบว่า การสร้างความตระหนักรู้และแรงบันดาลใจ จะช่วยให้พระคิลานุปัฏฐาก เกิดแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้น ผู้ที่สนใจอาจพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา หรือโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ และแรงบันดาลใจที่เหมาะสมกับผู้เรียน

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1) หนังสือทั่วไป

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

คุณวุฒิ คนฉลาด. (2540). *ภาวะผู้นำ*. ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพุฒิพงษ์. (2540). *การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

ทิศนา แขมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2550). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* . (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงชัย สันติวงษ์. (2543). *องค์การและการบริหาร.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ(อารยวัฑฒิ)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระไพศาล วิสาโล. (2557). *เติมชีวิตด้วยจิตอาสา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : เครือข่ายพุทธิกา.

พูลสุข หิงศานนท์. (2549). *การพัฒนารูปแบบ*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ. (2555). *การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2558). *จิตอาสา*. กรุงเทพฯ : สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล. (2562). *การสะท้อนคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นศักยภาพผู้เรียน : บทบาทการโค้ชในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

สมเดช สีแสง. (2547). *คู่มือมือการบริหารโรงเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ*. ชัยนาท : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย และพัฒนามาตรฐาน.

สมยศ นาวีการ. (2545). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2554). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 18. นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมาน อัศวภูมิ. (2550). *การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก*. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2562). *ธรรมนูญสุขภาพสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560*. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: บริษัทโอ เอส พริ้นติ้ง จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*, กรุงเทพฯ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุเทพ บุญเติม. (2549). *การพัฒนารูปแบบการกำกับการติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2542). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อภิญญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรัญญา ตุ้ยคัมภีร์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์. (2554). *จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและการสร้างสรรค์สังคม จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต หน่วยที่ 15*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์.

อุทัย บุญประเสริฐ. (2544). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

_____. (2544). หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทุมพร จามรมาน. (2540). *การสรางและการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ในแบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/งานวิจัย

พระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร (มิ่งขวัญ). (2564). *ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระคิลานุปัฏฐากในการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร. (2562). *การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาลี สืบกระแส. (2552). *การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.

วีระชัย ยศโสธร. (2559). *การขัดเกลาทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างจิตอาสา ของประชาชนในเขตตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ : บุรีรัมย์.

3) บทความจากเว็บไซค์

กรมอนามัย. (2562). *การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) ผ่านระบบออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565, เข้าถึงได้จาก* https://mooc.anamai.moph.go.th/course_intro?7cbbc409ec990f19c78c75bd1e06f215.

จารุพงศ์ พลเดช. (2551). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565, เข้าถึงได้จาก* www.lopburi.go.th/governor/ book_january_51/human.doc.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2562). *ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ไทย. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565, จาก* https://www.thaihealth.or.th/ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ไทย/.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2562). *เดินหน้า'ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติแก้วิกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทย*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565, เข้าถึงได้จาก https://www.nationalhealth.or.th/en/node/1251.

4) วารสาร

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินถา ศิริวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม The Participative Management. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*, 4(1), 176-187.

เนตรชนก โพธารามิก. (2561). พรหมวิหารกับคุณค่าในสังคมไทย. *วารสารศิลปการจัดการ*, 2(1), 1-10.

ปภัส ฉัตรยาลักษณ์ และจุฑารัตน์ เปลวทอง. (2563). รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 11(2), 11-25.

พรพิมล ขำเพชร ปาริฉัตร ศรีหะรัญ และวันดี หิรัญสถาพร. (2564). ความสำคัญ และเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลสู่การวิจัยในศตวรรษ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 32(2), 1-12.

พระครูรัตนกิจจาภิวัฒน์ (วิชัย คำผาด) และคณะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพชีวิตพระสงฆ์ในเขตอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 7(2), 16-30.

พระครูสังฆวิสุทธิคุณ (บุญยุทธ พุทฺธสโร) และพระสุธีวีรบัณฑิต และธิติวุฒิ หมั่นมี. (2560). การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 37-50.

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต และคุณญา แก้วทันคำ. (2565). การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 11(3), 133-146.

พระศราวุฒิ สุปติฏฺฐิโต (เข็มสม), ดิเรก นุ่นกล่ำ และกันตภณ หนูทองแก้ว. (2565). การขับเคลื่อนจิตอาสาเชิงพุทธของประชาชนในชุมชนบ้านบางโหนดตำบลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 9(11), 84-93.

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร), พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล และพระครูโกศลอรรถกิจ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 14-27.

พระอธิการเฉลิม กนฺตสาโร และศิริโรจน์ นามเสนา. (2565). พระคิลานุปัฏฐาก : บทบาทการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์**.** *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 275-284.

พระอธิการณัฐพล ปญฺญาวุฑฺโฒ, พระอธิการสุชาติ จนฺทสโร และพระครู สุตชยาภรณ์. (2564). จิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(1), 33-45.

พิไลวรรณ บุญล้น, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และกมลาศ ภูวชนาธิพงศ์. (2564). แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคล หลากหลายอาชีพในสังคมไทย. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 71-86.

วราพร อรรถสุข,พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิณฺโท และประสิทธิ์ แก้วศรี. (2566). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐากตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม*, 8(2), 28-39.

สัมพันธ์ คงพูนทรัพย์. (2560). การใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 2(1), 1-14.

สุริโย ชูจันทร์ และอดิศักดิ์ ภูมิรัตน์. (2562). แนวทางเชิงกลยุทธ์ การระดมสมองอย่างมีประสิทธิผล. *วารสารควบคุมโรค*, 45(2), 115-124.

2. ภาษาอังกฤษ

1) หนังสือทั่วไป

Bardo and Hardman. (1982). *Urban Sociology: A Systematic Introduction*. USA: F.E. Peacock Publisher.

_____. (1982). *Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction*. New York: F.E. Peacock.

Brown and Moberg. (1980). *Organization Theory and Management: A Macro Approach*. New York: Wiley & Sons.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.

_____. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.

Gibbs, G. (1988). *Learning by doing: A guide to teaching and learning methods*. Further Educational Unit, Oxford: Oxford Polytechnic,

Good, Carter V. (2005). *Dictionary of Education*. (5th ed.). New York: McGraw – Hill.

Joyce and Weil, Marsha. (1989). *Model of Teaching*. Englewood Cliffs: Prentice - Hall International Editions.

Keeves, John P. (1988). *Educational Research Methodology, and Measurement: An international handbook*. Oxford: Pergamon Press.

Likert, Rensis. (1961). *New Pattern of Management*. New York : McGraw – Hill.

Maslow, A. H. (1954). *Motivationandpersonality*. NewYork: Harperand Row.

Smith and Others. (1980). *Management: Making Organizations Perform*. New York: Macmillan.

Swansburg, R. C. (1996). *Management and Leadership for nurse Managers*. Boston: Jones and Barticn.

Tosi, and Carroll. (1982). *Management*. (2nded.). New York: John Wiley & Sons.

2) บทความจากเว็บไซค์

Gibbs, G (1988). *Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods. Oxford: Further Education Unit, Oxford Polytechnic*. Retrieved on 15/02/2023 from https:// thoughtsmostlyaboutlearning. files. wordpress. com/2015/12/ learning -by-doing-graham-gibbs.pdf.

3) วารสาร

Steiner, Lars (1998). Organizational Dilemmas as Barriers to Learning, *The Learning Organization*, 5(4), 193-121.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

1. พระครูวิบูลเจติยาทร (จำเริญ ธีรปญฺโญ) ป.ธ.5	วัดม่วงโตน อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน
2. พระครูปริยัติรังสรรค์ (มหารังสรรค์ ธีรวฒฺฑโณ) ป.ธ.4	วัดบ้านโฮ่งหลวง อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน
3. พระมหาอนุวัต ฐิตเมโธ ป.ธ.3	วัดดงฤาษี อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานด้านจิตอาสาของของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ผู้ให้สัมภาษณ์ .....
วัน/เวลาที่สัมภาษณ์ .....
ผู้สัมภาษณ์ พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน (ต๊ะปาง)

ประเด็นคำถาม

1. ในการดำเนินงานด้านจิตอาสาของของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอย่างไร กรุณาระบุปัญหาด้วยความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. จากความเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานที่ท่านระบุว่าเป็นปัญหา มีแนวทางแก้ไขตลอดจนปัจจัยการขับเคลื่อนให้การด้านจิตอาสาของของพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ประสบความสำเร็จอย่างไรบ้าง ท่านสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสา ของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)	คะแนนความคิดเห็น			หมายเหตุ
	1	2	3	
เป้าหมายของรูปแบบฯ				
1. เป้าหมายในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน)				
2. เป้าหมายในการคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย)				
3. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ				
4. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากตามแนวทางการดำเนินงานของจิตอาสา				
องค์ประกอบด้านหลักธรรม				
5. พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข ไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเอง				
6. สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบ ความราบรื่นของสังคม				
องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม				
7. สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา				

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน (2Tar3P Model)	คะแนนความคิดเห็น			หมายเหตุ
	1	2	3	
8. มุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการของมนุษย์ทุกขั้น				
กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม				
9. ร่วมกันตัดสินใจ (Decision Making) โดยร่วมกันตัดสินใจทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเกิดความตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นในการบริหารงาน ด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก				
10. ร่วมกันปฏิบัติ (Implementation) โดยร่วมกันปฏิบัติเต็มกำลังความสามารถตามบทบาทของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก				
11. ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี พระสงฆ์และหน่ายงานในชุมชนได้ร่วมมือกันสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์และชาวบ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พร้อมจะแก้ไขปัญหาชุมชนประเด็นอื่นระหว่างวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดี				
12. ร่วมประเมินผล (Evaluation) โดยร่วมกันประเมินทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องร่วมกันแก้ไขพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น				
ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ				
13. เครือข่ายกัลยาณมิตร ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน				
14. องค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐาก เกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน				
15. ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน				

แบบสอบถาม
แรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก

ส่วนที่ 1 แรงจูงใจในการมีจิตอาสา
คำชี้แจง

ท่านมีแรงจูงใจให้ท่านเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาหรือแสดงพฤตกรรมจิตอาสา โดยเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้ มากน้อยระดับใด ดังนี้

5 เห็นด้วยมากที่สุด
4 เห็นด้วยมาก
3 เห็นด้วยปานกลาง
2 เห็นด้วยน้อย
1 เห็นด้วยน้อยที่สุด

กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงช่องตามความรู้สึกของท่าน

แรงจูงใจในการมีจิตอาสา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1. ข้าพเจ้ามีความห่วงใยผู้ประสบปัญหา และสงฆ์อาพาธ					
2. ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารบุคคลและสงฆ์อาพาธ ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้					
3. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่เราควรให้ความช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อน					
4. การทำกิจกรรมอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ธรรมมากยิ่งขึ้น					
5. การเป็นอาสาสมัครเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้ามีมุมมองใหม่ ๆ					
6. การเป็นอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้าเกิดการเรียนรู้และเข้าใจชีวิตมนุษย์จากประสบการณ์ตรง					
7. ข้าพเจ้าสามารถเรียนรู้ที่จะติดต่อกับบุคคลหลากหลาย จากการทำกิจกรรมอาสาสมัคร					
8. การทำกิจกรรมอาสาสมัครช่วยให้ข้าพเจ้าค้นพบศักยภาพของตัวเอง					
9. การทำกิจกรรมอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้ามีเครือข่ายใหม่ที่สามารถให้ความรู้ ความคิด ช่วยเหลือช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป					
10. การทำกิจกรรมจิตอาสาช่วยให้ข้าพเจ้าได้เพื่อนใหม่ที่มีความคิดเหมือนกัน					
11. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น เมื่อทำกิจกรรมจิตอาสา					

แรงจูงใจในการมีจิตอาสา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
12. การเป็นอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจ					
13. การเป็นอาสาสมัครทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นผู้มีคุณค่าต่อผู้อื่น					
14. การเป็นอาสาสมัครช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเอง					
15. การเป็นอาสาสมัครเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม					

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก

คำชี้แจง

ให้ท่านประเมินตนเองว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก ในข้อความแต่ละข้อ โดยเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้ มากน้อยระดับใด ดังนี้

5 เห็นด้วยมากที่สุด
4 เห็นด้วยมาก
3 เห็นด้วยปานกลาง
2 เห็นด้วยน้อย
1 เห็นด้วยน้อยที่สุด

กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงช่องตามความรู้สึกของท่าน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
คุณลักษณะด้านจิตใจ					
1. มีจิตพรหมวิหารมีความหวังดี ปรารถนาดี มีใจรักในการดูแลรักษาสงฆ์อาพาธ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน					
2. มีจิตกัลยาณมิตรมีความอดทน เป็นเพื่อนอยู่ร่วมกับคนไข้ได้ตลอดเวลา ดูแลอย่างใกล้ชิด					
3. มีจิตอาสา คอยดูแลพยาบาลสงฆ์ป่วยอาพาธภายในวัด และช่วยเหลือดูแล เยี่ยมเยียนชาวบ้านด้วยความเต็มใจ					
คุณลักษณะด้านปัญญา					
4. เข้าใจคนและเข้าใจบริบทหน้าที่ รักษาดูแลสงฆ์อาพาธโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะฐานะหน้าตาในสังคม					
5. ใฝ่รู้อยู่เสมอ พร้อมเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการดูแลสงฆ์อาพาธหรือผู้ป่วยอื่น ๆ ที่พอจะช่วยเหลือได้					
6. เข้าใจโรค รู้จักสังเกตวินิจฉัยโรค สาเหตุการเกิดโรค วิธีการดูแลรักษาเบื้องต้น					
คุณลักษณะด้านทักษะการเยียวยา					
7. รับฟังผู้ป่วย เมื่อผู้ป่วยเกิดความไม่สบายใจ อดทนฟังเป็น					
8. ให้การปรึกษาได้ดี เป็นผู้พูดเรื่องยากให้ง่ายอธิบายให้ผู้ป่วยเข้าใจ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อม โดยใช้ข้อมูลตามหลักวิชาการ					
9. รู้การนำภาวนา เอื้อให้ผู้ป่วยขัดเกลากิเลส ไม่ต้องกังวลเรื่องที่อยู่อาศัย ไม่ต้องกังวลคนดูแล ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติ					

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
คุณลักษณะด้านประสานชุมชน					
10. มีมนุษย์สัมพันธ์ดี ช่วยดูแลนำสิ่งของไปให้ประสานงานศูนย์อนามัยเพื่อเข้าการรักษา โดยปรับตัวเองได้เป็นอย่างดีขณะเข้าไปทำงาน					
11. สื่อสารดี รู้วิธีให้กำลังใจ ให้แนวทางให้ท่านอยู่ได้และเจริญสมณะธรรม					

แบบสอบถามการประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก
: กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประเมินผลรูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ขอความกรุณาทุกท่านประเมินความความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ด้านวิชาการและการพัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากต่อไป โดยผลการประเมินนี้เป็นการวิเคราะห์ในภาพรวม ไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแต่อย่างใด

1. สถานภาพผู้ตอบ

☐ 1) พระสังฆาธิการ/เจ้าคณะผู้ปกครอง

☐ 2) พระคิลานุปัฏฐาก

☐ 3) ตัวแทนชุมชน/อสม.

☐ 4) ตัวแทนสาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาลบ้านโฮ่ง

2. การประเมินผลรูปแบบฯ

คำชี้แจง

ท่านเห็นว่ารูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีความเหมาะสมมากน้อยระดับใด ดังนี้

5 เหมาะสมมากที่สุด
4 เหมาะสมมาก
3 เหมาะสมปานกลาง
2 เหมาะสมน้อย
1 เหมาะสมน้อยที่สุด

กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงช่องตามความรู้สึกของท่าน

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
เป้าหมายของรูปแบบฯ					
1. เป้าหมายในการคลายทุกข์กาย (ช่วยเหลือส่งเสริมสุขภาพสงฆ์และชุมชน)					
2. เป้าหมายในการคลายทุกข์ใจ (มอบขวัญกำลังใจปลุกปลอบผู้เจ็บไข้ได้ป่วย)					
3. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐาก ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ					
4. เป้าหมายสอดคล้องกับบทบาทของพระคิลานุปัฏฐาก ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ					
องค์ประกอบด้านหลักธรรม					
5. พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นหลักธรรมที่ผู้ทำงานจิตอาสาพึงมี คือ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายในยามที่พวกเขาลำบากด้วยความเมตตาและกรุณา ยินดีเมื่อเขามีสุข ไม่ทุกข์ รวมถึงการรักษาธรรมไว้ด้วยอุเบกขาเพื่อความสมดุลของตนเอง					
6. สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เป็นหลักธรรมที่ต้องใช้เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ผู้คนควรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันรักใคร่ปรองดอง รู้จักใช้คำพูดที่น่าฟัง ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการวางตนให้สม่ำเสมอรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น เพื่อความสุข ความสงบ ความราบรื่นของสังคม					
องค์ประกอบด้านหลักจิตวิทยาทางสังคม					
7. สร้างการยอมรับ (Esteem Needs) จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาทำให้มีจิตใจของผู้ให้เป็นสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา					
8. มุ่งความต้องการความสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น (Actualization Needs) เป็นความต้องการความสมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าความต้องการของมนุษย์ทุกขั้น					
กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม					
9. ร่วมกันตัดสินใจ (Decision Making) โดยร่วมกันตัดสินใจทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเกิดความตระหนักถึงปัญหา ความจำเป็นในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก					
10. ร่วมกันปฏิบัติ (Implementation) โดยร่วมกันปฏิบัติเต็มกำลังความสามารถตามบทบาทของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก					

รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
11. ร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคี พระสงฆ์และหน่ายงานในชุมชนได้ร่วมมือกันสร้างเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์และชาวบ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พร้อมจะแก้ไขปัญหาชุมชนประเด็นอื่นระหว่างวัดกับชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดี					
12. ร่วมประเมินผล (Evaluation) โดยร่วมกันประเมินทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องร่วมกันแก้ไข พัฒนาการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐากให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น					
ปัจจัยการขับเคลื่อนรูปแบบ					
13. เครือข่ายกัลยาณมิตร ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน					
14. องค์ความรู้ของพระคิลานุปัฏฐาก เกี่ยวกับการสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน					
15. ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนการดำเนินงาน					

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

คุณภาพด้านความเชื่อมั่น
แบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก

การทดสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอถามไปทดสอบกับพระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 30 รูป จากเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.801	15

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
e_t1	49.3333	51.471	.582	.776
e_t2	48.9000	54.852	.367	.794
e_t3	49.6667	50.506	.589	.774
e_t4	48.7000	59.528	.228	.801
e_t5	48.5667	64.599	-.260	.825
e_t6	49.0000	63.034	-.144	.815
e_t7	49.6667	48.161	.605	.772
e_t8	49.9000	48.783	.691	.765
e_t9	49.0000	56.483	.197	.811
e_rl10	49.1000	54.231	.461	.786
e_rl11	48.9000	54.300	.477	.785
e_rl12	48.8000	53.062	.583	.778
e_rl13	48.6333	54.516	.458	.787
e_rl14	48.1667	56.144	.438	.789
e_rp15	48.6667	52.644	.647	.774

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.843	11

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
e_rp16	35.9667	36.585	.601	.824
e_rp17	36.8000	35.752	.405	.847
e_rp18	36.3333	36.851	.496	.832
e_rp19	36.2667	37.030	.670	.821
e_as20	36.4667	36.189	.537	.829
e_as21	36.6000	35.628	.467	.838
e_as22	35.8000	37.752	.557	.828
e_as23	36.1000	36.093	.720	.816
e_as24	36.3667	36.654	.564	.827
e_em25	35.6667	38.644	.417	.838
e_em26	35.9667	38.516	.539	.830

Reliability: ทั้งฉบับ

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.921	26

ตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล
จากแบบสอบถามแรงจูงใจในการมีจิตอาสาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระคิลานุปัฏฐาก

คะแนนก่อนทดลอง

Nonparametric Tests

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Normal Test Summary

Total N		8
Most Extreme Differences	Absolute	.070
	Positive	.070
	Negative	-.070
Test Statistic		.070
Asymptotic Sig.(2-sided test)		.200[a,b]

a. Lilliefors Corrected

b. This is a lower bound of the true significance.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of id is normal with mean 15.50 and standard deviation 8.80341.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.200[a,b]	Retain the null hypothesis.
2	The distribution of nation is normal with mean 1.00 and standard deviation .00000.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.[c]	Unable to compute.
3	The distribution of sex is normal with mean 1.37 and standard deviation .49013.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
4	The distribution of age is normal with mean 2.83 and standard deviation .83391.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of income is normal with mean 2.77 and standard deviation .50401.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
6	The distribution of fam_mem is normal with mean 1.37 and standard deviation .49013.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.

7	The distribution of kitc is normal with mean .87 and standard deviation .34575.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
8	The distribution of wardrobe is normal with mean .63 and standard deviation .49013.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
9	The distribution of bathroom is normal with mean .37 and standard deviation .49013.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
10	The distribution of bedroom is normal with mean .50 and standard deviation .50855.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
11	The distribution of dec_place is normal with mean 1.30 and standard deviation .59596.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
12	The distribution of area is normal with mean 1.83 and standard deviation .53067.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
13	The distribution of budget is normal with mean 2.17 and standard deviation .79148.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
14	The distribution of e_t1 is normal with mean 3.17 and standard deviation 1.11675.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.006[a]	Reject the null hypothesis.
15	The distribution of e_t2 is normal with mean 3.60 and standard deviation 1.10172.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
16	The distribution of e_t3 is normal with mean 2.83 and standard deviation 1.20583.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.008[a]	Reject the null hypothesis.

17	The distribution of e_t4 is normal with mean 3.80 and standard deviation .61026.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
18	The distribution of e_t5 is normal with mean 3.93 and standard deviation .73968.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
19	The distribution of e_t6 is normal with mean 3.50 and standard deviation .57235.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
20	The distribution of e_t7 is normal with mean 2.83 and standard deviation 1.41624.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.029[a]	Reject the null hypothesis.
21	The distribution of e_t8 is normal with mean 2.60 and standard deviation 1.22051.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.044[a]	Reject the null hypothesis.
22	The distribution of e_t9 is normal with mean 3.50 and standard deviation 1.30648.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.001[a]	Reject the null hypothesis.
23	The distribution of me_t is normal with mean 3.31 and standard deviation .55740.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.005[a]	Reject the null hypothesis.
24	The distribution of e_rl10 is normal with mean 3.40 and standard deviation 1.00344.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
25	The distribution of e_rl11 is normal with mean 3.60 and standard deviation .96847.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
26	The distribution of e_rl12 is normal with mean 3.70 and standard deviation .95231.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.003[a]	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .050.

a. Lilliefors Corrected

b. This is a lower bound of the true significance.

c. The specified standard deviation is not positive.

คะแนนหลังทดลอง

Nonparametric Tests

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Normal Test Summary

Total N		8
Most Extreme Differences	Absolute	.070
	Positive	.070
	Negative	-.070
Test Statistic		.070
Asymptotic Sig.(2-sided test)		.200[a,b]

a. Lilliefors Corrected

b. This is a lower bound of the true significance.

1	The distribution of e_rl13 is normal with mean 3.87 and standard deviation .97320.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of e_rl14 is normal with mean 4.33 and standard deviation .80230.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of me_rl is normal with mean 3.78 and standard deviation .63322.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.200[a,b]	Retain the null hypothesis.
4	The distribution of e_rp15 is normal with mean 3.83 and standard deviation .91287.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.002[a]	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of e_rp16 is normal with mean 3.87 and standard deviation .89955.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
6	The distribution of e_rp17 is normal with mean 3.03 and standard deviation 1.32570.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.001[a]	Reject the null hypothesis.
7	The distribution of e_rp18 is normal with mean 3.50 and standard deviation 1.00858.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.007[a]	Reject the null hypothesis.

8	The distribution of e_rp19 is normal with mean 3.57 and standard deviation .77385.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
9	The distribution of me_rp is normal with mean 3.56 and standard deviation .72283.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.056[a]	Retain the null hypothesis.
10	The distribution of e_as20 is normal with mean 3.37 and standard deviation 1.03335.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
11	The distribution of e_as21 is normal with mean 3.23 and standard deviation 1.22287.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.002[a]	Reject the null hypothesis.
12	The distribution of e_as22 is normal with mean 4.03 and standard deviation .80872.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.001[a]	Reject the null hypothesis.
13	The distribution of e_as23 is normal with mean 3.73 and standard deviation .82768.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
14	The distribution of e_as24 is normal with mean 3.47 and standard deviation .93710.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
15	The distribution of me_as is normal with mean 3.57 and standard deviation .69299.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.049[a]	Reject the null hypothesis.
16	The distribution of e_em25 is normal with mean 4.17 and standard deviation .87428.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
17	The distribution of e_em26 is normal with mean 3.87 and standard deviation .73030.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.

18	The distribution of e_em27 is normal with mean 3.83 and standard deviation .79148.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
19	The distribution of e_em28 is normal with mean 3.50 and standard deviation 1.00858.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.001[a]	Reject the null hypothesis.
20	The distribution of e_em29 is normal with mean 3.23 and standard deviation 1.25075.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
21	The distribution of me_em is normal with mean 3.72 and standard deviation .70192.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.200[a,b]	Retain the null hypothesis.
22	The distribution of s_t1 is normal with mean 2.47 and standard deviation 1.07425.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
23	The distribution of s_t2 is normal with mean 3.27 and standard deviation 1.04826.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
24	The distribution of s_t3 is normal with mean 2.77 and standard deviation 1.00630.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
25	The distribution of s_t4 is normal with mean 2.53 and standard deviation 1.13664.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.000[a]	Reject the null hypothesis.
26	The distribution of s_t5 is normal with mean 3.57 and standard deviation 1.13512.	One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	.013[a]	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .050.

a. Lilliefors Corrected

b. This is a lower bound of the true significance.

c. The specified standard deviation is not positive.

ภาคผนวก ง
ภาพประกอบการวิจัย

พยาบาล

ภาคผนวก จ
หนังสือตอบรับการลงตีพิมพ์บทความวิจัย

ที่ อว ๘๐๒๕ / ว ๑๐๔

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๙๒ ม.๒ ต.ต้นธง อ.เมือง จ.ลำพูน
๕๑๐๐๐

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง ตอบรับการลงตีพิมพ์บทความวิจัย ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์

นมัสการ พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน (ตัะปาง) พศิน แตงจวง และพระมหาสกุล มหาวีโร, ผศ.ดร

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัยเรื่อง *"รูปแบบการบริหารงานด้านจิตอาสาของพระคิลานุปัฏฐาก : กรณีศึกษาอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน :The Model of Management in Volunteer aspect of Phra Gilanupatthakas :a Case study Ban Hong District, Lamphun Province"* เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์นั้น (ISSN : ๒๖๗๒-๙๗๙๒, ออนไลน์) ซึ่งอยู่ในกลุ่ม ๒ (TCI 2) ทั้งนี้ การรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ไปจนถึง วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ในการนี้ กองบรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ได้ตรวจสอบเอกสาร และขอนมัสการให้ท่านทราบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาของท่านแล้ว ผลการพิจารณาและประเมินผลงานอยู่ในระดับ **ดี** จึงเห็นสมควรให้รับตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยดังกล่าวในวารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์ซึ่งกำหนดการเผยแพร่ผลงานในปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม– กันยายน) ๒๕๖๗

ทางบรรณาธิการวารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ ขอขอบพระคุณและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการส่งผลงานเพื่อการตีพิมพ์ผลงานของวารสาร ฯ โอกาสต่อไป

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์)
บรรณาธิการ วารสาร มจร หริภุญชัยปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ประสานงาน : สำนักงาน วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
ผศ.ดร.สามารถ บุญรัตน์ หัวหน้ากองบรรณาธิการ
โทรศัพท์ ๐-๕๓๕๖-๓๑๖๓, ๐๘๙-๒๙๐-๙๗๗๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย	พระเอกพจน์ เอกวฑฺฒโน (ต๊ะปาง)
วัน เดือน ปีเกิด	22 พฤศจิกายน 2535
จังหวัดที่เกิด	ลำพูน
บรรพชา	เมื่ออายุ 15 ปี ณ วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2551
	โดยมี พระครูรัตนสารสุนทร เป็นพระอุปัชฌาย์
อุปสมบท	เมื่ออายุ 21 ปี ณ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2557
	โดยมี พระครูวิมลภูริทัต เป็นพระอุปัชฌาย์
วุฒิการศึกษา	
2559	นักธรรมเอก, พุทธศาสตรบัณฑิต
	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ. 2557 – 2566	เป็นพระสอนศีลในโรงเรียน
	โรงเรียนบ้านห้วยน้ำดิบ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ตำแหน่งปัจจุบัน	
พ.ศ. 2563 - ปัจจุบัน	เป็นเลขานุการประธานหน่วยอบรมประชาชน
	ประจำตำบลเมืองเล็น
พ.ศ. 2565 - ปัจจุบัน	เป็นพระอาสาเผยแผ่ธรรมอำเภอสันทราย
พ.ศ. 2565 - ปัจจุบัน	เป็นเจ้าอาวาสวัดหัวฝาย